

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Terapeutické rodičovství v pěstounské péči

Bakalářská práce

Sociální práce s dětmi a mládeží

Autor: Marie Rabasová
Vedoucí práce: Mgr. Helena Pospíšilová, Ph.D.

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 14.4.2024

.....

Marie Rabasová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala Mgr. Heleně Pospíšilové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady a čas, který práci věnovala. Rovněž bych chtěla poděkovat respondentům za ochotu a vstřícnost při tvorbě výzkumu. Dále děkuji zaměstnancům organizace Amalthea, zejména Mgr. Kateřině Martinové, která pomohla nejen při realizaci výzkumu, ale i při jeho plánování.

Poslední dík patří mé rodině a blízkým, kteří mi poskytovali po celou dobu tvorby této práce podporu.

Obsah

Úvod	5
1 Teoretická část	6
1.1 Pěstounská péče	6
1.1.1 Historie pěstounské péče v České republice	6
1.1.2 Aktuální legislativní úprava pěstounské péče	8
1.1.3 Formy pěstounské péče	8
1.2 Doprovázení pěstounů	10
1.3 Psychické trauma	11
1.4 Rané trauma	11
1.5 Teorie attachmentu	12
1.6 Postoj PACE	13
1.7 House Model of Parenting neboli Dům rodičovství	14
1.8 Terapeutické rodičovství	15
1.9 Propojení tématu s dalšími teoriemi sociální práce	17
1.10 Rešerše výzkumů a zdrojů	18
1.11 Propojení tématu se sociální politikou	19
1.11.1 Principy sociální politiky	20
1.11.2 Funkce sociální politiky	21
1.11.3 Rodinná politika	22
1.11.4 Vzdělávací politika	23
1.12 Analýza potřebnosti	24
2 Výzkumná část	26
2.1 Kvalitativní strategie výzkumu	26
2.2 Cíl výzkumu	26
2.3 Výběr respondentů	27
2.4 Metody sběru a zpracování dat	27
2.5 Etické hledisko	27
2.6 Analýza a interpretace dat	28
2.6.1 První případová studie	29
2.6.2 Druhá případová studie	37
2.7 Závěrečná analýza zjištěných údajů a jejich konfrontace s odbornou literaturou	46
Závěr	51
Použitá literatura	52
Seznam příloh	56

Úvod

Pěstounská péče představuje důležitý aspekt systému péče o ohrožené děti. Jejím cílem je poskytnout bezpečí, stabilitu a podporu dítěti. Některé děti umístěné do náhradní rodinné péče přichází z prostředí, které nebylo dostatečně podnětné či láskyplné, a toto mohlo být pro děti traumatizující. Výchova dětí v pěstounské péči může přinést mnohé i nečekané obtíže, na které pěstouni nemusí být dostatečně připraveni.

Téma bakalářské práce ovlivnila má praxe v organizaci Amalthea, kde se realizoval kurz Terapeutického rodičovství. Jeden z hlavních důvodů, proč jsem si toto téma vybrala, byly konverzace s pečujícími, kteří na kurz docházeli. Jejich pozitivní zpětná vazba ke kurzu mě až překvapila. Od této chvíle jsem se o kurz Terapeutického rodičovství začala zajímat více.

Kurz Terapeutického rodičovství představuje jednu z forem vzdělávání, ale i podpory. Tento kurz poskytuje specifické informace a rozvíjí dovednosti, znalosti a strategie, které mohou pečujícím pomoci při porozumění potřeb dítěte či jeho projevů chování.

Cílem teoretické části bakalářské práce je seznámit čtenáře s kurzem Terapeutického rodičovství a s pojmy, které se k němu vztahují. Cílem výzkumné části je zjistit vliv kurzu Terapeutického rodičovství na pečující osobu.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a výzkumnou. Teoretická část se věnuje pěstounské péči, její historii a ukotvení v legislativě. Dále jsou zde vysvětleny pojmy, které jsou důležité pro celistvé pochopení kurzu Terapeutického rodičovství, který je v teoretické části také popsán. Závěr teoretické části se věnuje rešerši, analýze potřebnosti a propojení tématu se sociální politikou.

Výzkumná část této práce je věnována samotnému výzkumu a analýze získaných dat. V této kapitole je dále uveden cíl výzkumu, hlavní výzkumná otázka, etické hledisko, metody sběru a zpracování dat a v neposlední řadě i analýza a interpretace dat v podobě případových studií. Závěr praktické části je věnován analýze dat.

1 Teoretická část

Teoretická část práce má za cíl seznámit čtenáře se základy kurzu Terapeutického rodičovství a dalšími důležitými aspekty, které se objevují v případových studiích.

1.1 Pěstounská péče

Cílem první kapitoly je seznámit se s historií pěstounské péče v České republice, s jejím legislativním ukotvením a jejími formami.

1.1.1 Historie pěstounské péče v České republice

Za předchůdce pěstounů se dají považovat kojné, které se staraly o děti z bohatších rodin. Většinou se jednalo o období do dvou let věku dítěte, následně si rodina vzala dítě zpět do své péče. Úředně se slovo „pěstoun“ začalo používat v době osvícenství. Jednalo se o placené kojné, které se staraly hlavně o děti z nalezinců. Děti zde byly do věku šesti let, tedy pokud se pěstounky nerozhodly, že v péči budou pokračovat. Na tuto péči jim už stát nepřispíval. Děti po ukončení tehdejší pěstounské péče byly přesunuty zpět do jejich původní obce. Tam se jich ujala jejich původní či jiná rodina, nebo se z nich staly žebroty. I toto byl jeden z důvodů, proč byly založeny sirotčince. (Matějček, 1999, s. 25-28)

V době po 1. světové válce byl oficiálně vytvořen systém pěstounské péče. Do pěstounské péče se v tu dobu nejčastěji dostávaly děti z dětských domovů. (Matějček, 1999, s. 28-29)

Matějček a Bubleová (1999, s.29-30) uvádí, že za doby první republiky se systém pěstounské péče dělil na čtyři typy:

1. *Pěstounská péče nalezenecká* měla za úkol navázat na dosavadní péči o děti z nalezinců či sirotčinců. Péči už nevykonávala pouze žena, ale oba manželé. Délka trvání péče se postupně prodlužovala od desíti do šestnácti let. Poté se dítě znovu vrátilo do jednoho z ústavů.
2. *Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež* navazovala na systém placených kojných až do roku 1921, kdy byl vydán zákon upravující zásady ochrany dětí, které jsou v péči cizí osoby. Od té doby stát hledal pěstouny, kteří byli mravně bezúhonní, byli v dobrém fyzickém i psychickém stavu, měli stálé zaměstnání a byli schopni se o dítě postarat.

3. *Pěstounská péče v tzv. rodinných koloniích.* Jednalo se o rodiny vhodné pro pěstounskou péči, které byly ubytovány blízko sebe, což umožňovalo státu jednodušší kontrolu kvality péče.
4. *Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny bez soudního jednání,* byla nejčastěji využívána v rodinném okruhu. Velmi často byli pěstouny prarodiče dítěte.

Henschel (2017, s. 583) ve svém článku zmiňuje, že po převratu v roce 1948 začala pěstounská péče být vnímána jako zbytečná. Ideální péči a výchovu měly zaručovat dětské domovy, ve kterých pracovali odborníci. Toto také potvrzuje Matějček a Bubleová (1999, s. 30), kteří doplňují, že to, aby děti vychovávali odborníci, byl hlavní důvod zrušení všech forem pěstounské péče, kromě příbuzenské.

Pěstounská péče se obnovila až v roce 1973, kdy byl přijat zákon o pěstounské péči. Po obnovení demokracie v roce 1989 se pěstounská péče spíše podobala osvojení. Bylo běžné, že si pěstouni brali dítě do péče s vědomím, že u nich bude natrvalo. Stát chtěl omezovat kontakt s původní rodinou a prohlubovat vztah mezi pěstouny a dítětem. Časté bylo, že dítě s jeho pěstouny bydlelo dále od biologické, původní rodiny a docházelo ke změně příjmení dítěte na příjmení jeho pěstounské rodiny. Spojení s biologickou rodinou dítěte bylo jen ve výjimečných případech. I když stát chtěl, aby pěstounská rodina byla trvalé řešení pro umístění dítěte, tak pěstouny finančně podporoval pouze minimálně. (Pazlarová, 2016, s. 13)

Zákon o pěstounské péči byl zrušen v roce 2000, kdy ho nahradil zákon o rodině. Úprava pěstounské péče se v zákonu o rodině moc nelišila od úpravy v zákoně o pěstounské péči. (Westphalová, 2014, s. 1259-1260). Ve stejném roce začal být platný i zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje zprostředkovávání náhradní rodinné péče a činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

Sociální reforma v roce 2013 zasáhla i dávky pěstounské péče, které se ze zákona o státní sociální podpoře přesunuly do zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Tento zákon upravoval od tohoto roku 2013 pět dávek: příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

V roce 2014 byl zrušen zákon o rodině a právní úprava pěstounství se přenesla do občanského zákoníku, který pěstounskou péči od té doby upravuje.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí byl upraven v roce 2021 a s ním i dávky pěstounské péče. Byl zrušen příspěvek při ukončení pěstounské péče a nahradil ho zaopatřovací příspěvek pro mladé dospělé buď jednorázový, nebo opakující se. Tento příspěvek není přímo dávkou pěstounské péče. Nárok na něj mají mladí dospělí odcházející z pěstounské péče, ale i mladí dospělí opouštějící ústavní či poručenskou péči. Od roku 2022 se začal vyplácet i příspěvek při pěstounské péči. (Zákon č. 363/2021)

1.1.2 Aktuální legislativní úprava pěstounské péče

Jak už bylo zmíněno výše, právní úpravu pěstounské péče nyní najdeme v občanském zákoníku v rámci ustanovení o náhradních formách péče o dítě (§958 až §970).

Dále je pěstounská péče upravována zákonem č. 359/1999 sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tento zákon upravuje: práva a povinnosti pěstounů i osob v evidenci, dohodu o výkonu pěstounské péče, dávky pěstounské péče a kdo na ně má nárok.

Vyhláška č. 473/2012 sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, upravuje obsah a rozsah přípravy pěstounů na vykonávání péče o dítě, způsoby rozšiřování znalostí pěstounů, kritéria dohody o výkonu pěstounské péče i kritéria předávání informací v rámci výkonu pěstounské péče.

Nyní legislativa pěstounskou péči definuje jako jednu z forem náhradní rodinné péče, při které pěstoun vykonává přiměřená práva a povinnosti rodičů dítěte. Mezi tyto práva a povinnosti patří: osobně o dítě pečovat, rozhodovat o běžných záležitostech dítěte, udržovat, rozvíjet či navazovat vztah s rodiči dítěte.

Pěstounská péče trvá pouze po dobu, po kterou trvá překážka či komplikace v původní rodině dítěte. Vůči dítěti pěstoun nemá vyživovací povinnost, tudíž má právo na dávky pěstounské péče.

1.1.3 Formy pěstounské péče

Hrušáková a kolektiv (2017, s. 312) ve své knize zmiňují čtyři různé způsoby dělení pěstounské péče.

1) Pěstounská péče zprostředkovaná a nezprostředkovaná

Zprostředkovaným pěstounem je nejčastěji osoba dítěti cizí. Zprostředkovaný pěstoun prošel přípravou, která trvala minimálně 48 hodin u dlouhodobé péče, u pěstounů na přechodnou dobu je to 72 hodin. (zákon č. 359/1999, §11, 2a)

Nezprostředkovaná pěstounská péče, narozdíl od péče zprostředkované, není zprostředkována úřadem práce. Pěstouny jsou nejčastěji osoby dítěti blízké či příbuzné.

2) Dělení podle doby trvání pěstounské péče

Pěstounská péče bez předem dané doby trvání je tzv. pěstounská péče dlouhodobá. Pěstounská péče trvá po dobu, po kterou existuje překážka v osobní péči rodičů o dítě. (Občanský zákoník, §959)

Pěstounskou péči na přechodnou dobu upravuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí v §27a. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok, ale je tu možnost požádat soud o prodloužení této doby, je-li to v zájmu dítěte.

3) Dělení podle osobního stavu pěstouna

Pěstoun nežijící v manželství, pěstoun osamělý, v nesezdaném soužití či v registrovaném manželství.

Pěstoun žijící v manželství: u této formy pěstounské péče je nutný souhlas manžela, že s pěstounskou péčí souhlasí. I když manžel pěstouna sám pěstounem není, tak má povinnost o dítě řádně pečovat. (Občanský zákoník, §965)

Pěstouni manželé: dítě je ve společné péči obou manželů. Pokud se manželé v době, kdy mají dítě v pěstounské péči chtějí rozvést, tak soud manželství nerozvede, dokud nebude rozhodnuto o péči o dítě po rozvodu a o tom, jaká práva a povinnosti budou pěstouni po rozvodu mít. Pokud by nastala situace, kdy by jeden z manželů v době vykonávání pěstounské péče zemřel, tak dítě zůstává v péči pozůstalého manžela. (Občanský zákoník, §964)

4) Dělení podle místa vykonávání pěstounské péče

V bytě/domě pěstouna, nebo v prostorách někoho jiného. Za prostory někoho jiného se v tomto případě považují například SOS dětské vesničky, ve kterých si pěstoun může pronajmout byt či dům. Výhodou takového ubytování je možnost aktivněji využívat služby doprovázejících organizací, které tyto vesničky provozují. (SOS dětské vesničky, [online])

1.2 Doprovázení pěstounů

Pokud soud svěřil pečující osobě dítě do pěstounské péče, tak má pečující osoba povinnost podepsat dohodu o výkonu pěstounské péče (dále jen „dohoda“) do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí. Dohodu může pěstoun podepsat přímo s orgánem sociálně-právní ochrany dětí, nebo s doprovázející organizací. (ZSPOD)

V dohodě jsou upravena všechna práva a povinnosti pěstounů a s tím i služby a podpora, na kterou mají pěstouni podle zákona při doprovázení nárok. (MPSV, 2023)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2023) uvádí, že cílem doprovázení je podpora a pomoc pěstounům, při vytváření příjemného a stabilního prostředí pro dítě. Organizace Amalthea (2013) kromě podpory a pomoci nabízí ještě vzdělávání pěstounů v oblastech, ve kterých to ve spojitosti s péčí o dítě nejvíce potřebují. Vzdělávání probíhá formou školení, přednášek či kurzů. Dělí se podle délky na jednodenní a vícedenní.

Doprovázející organizace poskytuje terapeutickou pomoc pěstounům pouze, pokud problém souvisí přímo s dítětem, které má pěstoun v péči. Terapeutické služby pro děti jsou poskytovány, jestliže pěstoun i dítě potřebují odbornou pomoc v situaci, kterou nezvládnou vyřešit sami ani s jejich klíčovým sociálním pracovníkem. K těmto situacím patří např. pocity úzkosti, problémy s pozorností ve škole, šikana, traumatické zážitky z minulosti, pochybnosti o své identitě, problémy se vztahy s rodiči, pěstouny či kamarády. (Amalthea, 2023)

Odlehčovací služby se realizují nejčastěji ve formě víkendových pobytů či táborů, kde se o děti starají sociální pracovníci a dobrovolníci. Maximální rozsah, ve kterém mohou pěstouni odlehčovací službu využít, je čtrnáct dní ročně. (Rozum a cit, 2023)

Již na začátku pěstounství je pěstounské rodině přiřazen klíčový pracovník. Matoušek (2013, s. 50-52) uvádí, že jakýkoli pracovník v pomáhajících profesích, tudíž i sociální pracovník, by měl splňovat určité předpoklady a dovednosti. Matoušek za ty základní považuje zdatnost a inteligenci, přitažlivost, důvěryhodnost a komunikační dovednosti. Na tyto předpoklady navazuje Kopřiva (2013, s.14), který se domnívá, že největším faktorem kvalitní spolupráce mezi klientem a pracovníkem je vzájemný lidský vztah. Kopřiva (2013, s.51) dále uvádí, že by bylo ideální, kdyby klíčový pracovník vykonával pouze podporu. Kontrolu by v této situaci měl vykonávat pověřený orgán. V pěstounské péči by kontrolu vykonával OSPOD.

1.3 Psychické trauma

Hartl a Hartlová (2015, s. 626) uvádí v Psychologickém slovníku, že psychické trauma je psychické poškození či duševní úraz, který má za následek funkční poruchy. Podle Sillamyho (2001, s. 221) je trauma prudká rána, která dokáže vyvolat tělesné i duševní poruchy.

Tomuto názoru oponují Levine a Klieová (2012, s. 38) kteří tvrdí, že míra vnějších stresových událostí je sice důležitým faktorem, zároveň se tím ale nedá trauma definovat. Levine a Klineová rozdělují trauma na přetrvávající a jednorázové. Podstata jednorázového traumatu podle nich spočívá ve fyziologii a ne psychologii. To vychází ze základní funkce mozku, kterou je zajistit přežití. Tudíž v krizové situaci člověk nemá čas přemýšlet a reaguje instinktivně. V těle člověka se pak vyplaví velké množství adrenalinu, což vyvolá více než dvacet různých fyziologických reakcí, které náš fyziologický systém přehltí a uzavrou. K tomuto názoru se přiklání i Geist (2000, s. 309), který tvrdí, že psychickým traumatem se označuje porucha psychické rovnováhy, která vznikla náhlým otřesným zážitkem. Traumatizující situací je podle MKN-10 (F43.1) situace ohrožující nebo katastrofální. Do toho spadají potopy, požáry, válka či autonehoda.

1.4 Rané trauma

Rané trauma (psychické trauma u dětí) může vzniknout z výše uvedených traumatizujících situací, ale také v důsledku zanedbávání péče či zneužívání ze strany pečující osoby. Pokud dítě od pečující osoby necítí bezpečí a přítomnost pečující osoby pro něj neznamena uspokojení potřeb, tak jeho mozek aktivuje jiné způsoby chování než u dítěte, které má pečující osobu spojenou s bezpečím a uspokojením potřeb. Způsoby chování, které dítě vykazuje, se lidem nevzdělaným v této problematice mohou zdát neadekvátní. Čím delší dobu se dítě necítí v bezpečí, tím více se jeho projevy v chování zhoršují a tím delší dobu trvá změna vzorců v jeho chování. (Matoušek, 2013, s. 366)

Jochmannová (2021, s. 53-78) rozděljuje raná traumata do kategorií podle četnosti (monotraumata, kumulovaná traumata, vývojová a komplexní traumata, závažná emoční traumata a zanedbávání do šesti let věku), podle způsobu traumatizace (fyzická traumata, rodinná problematika, porucha attachmentu) a doby vzniku (prenatální, perinatální, postnatální).

1.5 Teorie attachmentu

Teorii attachmentu neboli teorii citové vazby formoval britský psychoanalytik John Bowlby ve své knize Vazba (2010). Citová vazba značí spojení mezi dvěma lidmi, které se projevuje potřebou udržování blízkosti, smutkem či nelibostí při oddálení se od druhé osoby, radostí ze shledání a uspokojením potřeby bezpečí. Toto emoční pouto vzniká nejčastěji mezi dítětem a jeho matkou. Citová vazba se projevuje chováním dítěte. Pokud dítě nemá s matkou bezpečné pouto, tak je to považováno za deprivaci, která poté ovlivňuje budoucí život dítěte.

Spoluautorka teorie attachmentu, Mary Ainsworthová, studovala, jaké má následky separace dítěte od matky. Pro zjištění následků použila metodu „Test neznámé situace“, která spočívala v reakci dítěte na situaci: 1. je v místnosti samo, 2. je v místnosti pouze s matkou, 3. je v místnosti s matkou a cizí osobou, č. je v místnosti pouze s cizí osobou. U dětí byla pozorována zvědavost, neboli potřeba objevovat a hrát si s novými hračkami, dále byla sledována reakce na odchod a příchod matky zpět do místnosti. Výzkum byl prováděn na dětech ve věku od devíti do třiceti měsíců. Díky tomuto experimentu byly definovány čtyři typy emočního připoutání: (Thorová, 2015, s. 170-173)

1) Bezpečně připoutaný

Děti s bezpečnou vazbou byly zvědavé a navazovaly kontakt s cizí osobou, pokud byla matka v místnosti. Po jejím odchodu bylo dítě nespokojené a přestalo navazovat kontakt s cizí osobou. Když se matka vrátila, radovalo se.

Aby dítě takto reagovalo, tak musí být uspokojovány jeho potřeby a matka na dítě musí patřičně emocionálně reagovat. V budoucnu se očekává, že děti s bezpečným připoutáním budou vyhledávat blízké vztahy, zároveň ale budou mít potřebu nezávislosti.

2) Úzkostně vyhýbavý

Děti se v průběhu experimentu matce vyhýbaly, či ji ignorovaly. Neprojevovaly žádné negativní emoce, když matka odešla. V interakcích nijak moc neodlišují matku od cizí osoby. Dítě nemá potřebu zkoumat nové prostředí ani hračky.

Pokud dítě vykazuje znaky vyhýbavé vazby, tak se lze domnívat, že jeho potřeby nejsou uspokojovány. Dítě tudíž ztrácí potřebu kontaktu s matkou, protože ví, že kontakt nemá žádný účinek. V budoucnu dítě nedokáže navázat blízký vztah či podporovat ostatní, naopak se bude snažit o plnou nezávislost. Bude se tedy vyhýbat i řešení problémů.

3) Úzkostně vzdorující

Dítě se bojí obježovat či navazovat kontakt s cizí osobou i v přítomnosti matky. Po odchodu matky z místnosti je dítě nespokojené a mrzuté. Když se matka vrátí zpět, tak dítě chce být v její blízkosti, zároveň ale do matky bouchá či kope.

Veškerá interakce je řízena v návaznosti na rozhodnutí matky. Dítěti nedává moc prostoru volby. Potřeby dítěte uspokojuje pouze nepravidelně a v nedostatečné míře. Dítě v budoucnu bude vyhledávat blízké vztahy, nebude se v nich však bezpečně. Bude pochybovat o sobě i celém vztahu.

4) Dezorganizovaný

Tento typ byl definován až později v 80. letech 20. století. Dítě ve svém chování projevuje znaky vyhybavého a vzdorujícího typu chování. Je hodně zmatené, úzkostné a vystrašené. Zároveň se v některých situacích může projevit agresivita či vzdor.

Matčino chování je pro děti nepřehledné a neočekávané. Dítě se cítí vystrašeně z důvodu zstrašujících strategií, které matka na dítě používá. Mezi tyto strategie patří například fyzické tresty, zabavení věci, zakázání činnosti či pouze zstrašování těmito tresty. V budoucnu budou tyto děti chtít navázat blízký vztah, problém však bude důvěra vůči druhému člověku. Může se zde projevit potřeba kontroly nad vztahem. Je zde velké riziko psychopatologického vývoje.

Pokud je dítě vystaveno jakékoliv jiné vazbě než bezpečné, tak ho to ovlivňuje i do budoucna. Jestliže je dítě s poruchou attachmentu dáno do pěstounské péče, tak se jeho chování, které projevovalo vůči matce, přeneso na nového pečujícího. V tuto chvíli by však dítě mělo pocítit jiný přístup pečujícího ve výchově a i v reakcích na problematické chování dítěte.

1.6 Postoj PACE

Postoj PACE vyvinul Daniel Hughes jako způsob komunikace, který by měl vytvořit pocit bezpečí a pomoci tak zesílit citovou vazbu mezi pečujícím a dítětem. Tento postoj chtěl především naučit ostatní terapeutů, aby dokázali lépe komunikovat s dětmi, se kterými pracovali. Po nějaké době došel k uvědomění, že přesně tento postoj používal i on sám při výchově svých dětí. Dospěl tedy k závěru, že postoj PACE se dá použít nejen u terapeutů a odborníků, ale že může být používán kýmkoli, kdo pracuje s dětmi či je

vychovává. Tento postoj dává pečujícímu prostor a čas pro pochopení chování dítěte a nalezení důvodu takového chování. Díky tomu pak pečující osoba ví, jak na situaci reagovat. (Hughes, 2022 [online])

Zkratka PACE zahrnuje Playfulness – hravost, Acceptance – přijetí, Curiosity – zvědavost a Empathy – empatii. Hravost může při budování vztahu pomoci s ubezpečením, že pečující má o dítě zájem, chce se mu věnovat a hrát si s ním. Přijetím dává pečující dítěti najevo svou lásku, na které se buduje jejich vztah. Přijetí neznamena schvalování veškerého problematického chování dítěte. Myslí se tím přijetí faktu, že se dítě chová problematicky z nějakého důvodu. Zvědavost značí snahu zajímat se o minulost i přítomnost dítěte bez toho, aby byla odsuzována. Díky zvědavosti může dítě později ve svém životě snadněji pochopit svou minulost. Empatie spočívá v tom, že si pečující „vezme“ na sebe část problému dítěte, aby dokázal lépe porozumět trápení dítěte a potom přijít s řešením. Tento postup by měl dítě naučit, jak se chovat ve stresových situacích a jak je vyřešit. (Hughes, 2017, s. 25-26)

Pokud je při výchově a péči o dítě aplikován postoj PACE a nastane problematická situace, při které musí pečující osoba výchovně zasáhnout a působit na změnu chování dítěte, pak i v této situaci si je dítě vědomo, že tento zásah je stále ve spojitosti s bezpodmínečnou láskou, pochopením, empatií a neodsuzující zvědavostí, kterou k dítěti pečující chová. (Hughes, 2022 [online])

1.7 House Model of Parenting neboli Dům rodičovství

Autorkou Domu rodičovství¹ je Kim Golding, která při jeho tvorbě vycházela především z postoje PACE od Daniela Hughese. Dům rodičovství je model, díky kterému se pečující učí a osvojuje si znalosti a dovednosti vedoucí k budování vztahu mezi dítětem a pečujícím, k důvěře a bezpečí. Díky tomu se pak dítě nebojí v budoucnu navázat a nadále rozvíjet blízký vztah se všemi jeho aspekty.

Dům rodičovství se skládá ze tří pater. Jednotlivá patra na sebe navazují a bez znalostí patra nižšího nejsou principy domu plně funkční.

Nejnižší patro se nazývá Bezpečná základna. Pokud pečující chce s dítětem mít pevné citové pouto, musí mu nabídnout bezpečný domov. Dítě bezpečí pocítí doma i ve

¹ Viz příloha č. 1

vztahu s pečujícím ve chvíli, kdy pečující přijímá a uspokojuje veškeré citové potřeby dítěte. Děti s poruchou attachmentu na takovéto přijetí nejsou zvyklé, proto je možné, že na tuto změnu budou reagovat jinak, než je očekáváno, například negativně. Děti se zpočátku mohou bát, že nabízená péče není trvalá, proto ji mohou odmítat. Dalším faktorem ovlivňujícím chování dítěte je i myšlenka, že si nezaslouží tuto péči, že jí nejsou hodny. Proto je důležité, aby pečující vytrval v naslouchání dítěti a přesvědčil dítě o jeho lásce k němu. Bezpečný domov navíc dítěti v budoucnu umožní bezpečně objevovat svět s možností se kdykoli vrátit zpět do svého domova, kde se cítí komfortně. V této části se učí o empatii, naslouchání, uspokojování emocionálních potřeb dítěte, ale zároveň i o důležitosti nastavování pravidel a hranic. (Golding, *Terapeutické rodičovství*, 2022)

Druhé patro se nazývá Budování vztahu. Základem pro budování vztahu je získané bezpečí z nejnižšího patra. V druhém patře se toto bezpečí prohlubuje a mění ve vzájemnou důvěru mezi dítětem a pečujícím. Dítě se učí důvěře vůči zbytku rodiny, svým vrstevníkům či učitelům. V této části je také vysvětlena teorie postoje PACE. (Golding, *Nurturing Attachments*, 2008)

Třetí patro se jmenuje Výchovné vedení. V této části se pečující seznamují s metodami jak zvládat konflikty a problematické situace dětí, jak v praxi použít postoj PACE a jak znovu po konfliktu nastavit bezpečí ve vztahu s dítětem. Tímto se vede dítě k tomu, aby se naučilo zvládat konfliktní situace v budoucnu samo. (Golding, *Nurturing Attachments*, 2008)

S pomocí Domu rodičovství by pečující měl vědět: jak vytvořit bezpečný vztah s dítětem, o které pečuje, jak naslouchat jeho potřebám, jak zvládat nežádoucí chování dítěte a jak poté znovu nastavit bezpečný vztah. Kim Golding předává tyto informace praktičtější formou v rámci jejich školení či kurzů, jako je *Terapeutické rodičovství*.

1.8 Terapeutické rodičovství

Zakladatelka kurzu *Terapeutického rodičovství* Kim S. Golding je klinická psychologka, která má praxi více než třicet let. V průběhu své praxe se věnovala lidem, kteří mají potíže se spánkem, dětem s Downovým syndromem či dětem, které nemají možnost kvalitní výchovy a péče. Dále se podílela na zřízení Integrované služby pro děti v pěstounské či adoptivní péči. Tato služba nabízí podporu adoptivním rodičům, pěstounům, pečujícím, školám a dalším lidem, ovlivňujícím život dítěte vyrůstajícího v náhradní rodinné péči.

Tato praxe ovlivnila K. S. Golding při tvorbě kurzu Terapeutického rodičovství. (Kim S. Golding, About [online])

Kim. S. Golding (Terapeutické rodičovství, 2022, s. 17) uvádí, že kurz má vícero cílů:

1. Podpora pečujících, kteří se cítí osamoceni při péči o dítě s poruchou attachmentu.
2. Prohloubit porozumění pečujících emočním a výchovným potřebám dítěte, které má rané trauma.
3. Nalezení vhodných způsobů řešení či zásahů, které z tohoto porozumění vycházejí.
4. Zvýšení sebedůvěry pečujících a jejich rodičovských kompetencí.

Pokud tyto cíle shrneme, tak se dá konstatovat, že hlavním cílem je naučit pečující osoby pochopit chování dítěte, které je ovlivněno poruchou attachmentu či raným traumatem a vědět, jak na toto chování reagovat. Pomocí této reakce se pak prohlubuje a upevňuje vztah mezi dítětem a pečující osobou.

Kurz terapeutického rodičovství je určen osobám, které mají v péči dítě, které utrpělo vývojové trauma či má poruchu attachmentu. Těmito osobami mohou být pečující, pěstouni či adoptivní rodiče. Zároveň K. Golding uvádí, že znalosti z tohoto kurzu využije i pracovník v dětském domově či v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Složení skupiny je čistě na uvážení lektorů. Skupina může být tvořena například pouze pěstouny či adoptivními rodiči, nebo se mohou skupiny namíchat lidmi plnící různé funkce v systému náhradní rodinné péče. Doporučený počet osob ve skupině je deset až dvanáct. (K. S. Golding, 2022, s. 21-22)

Lektorem kurzu může být sociální pracovník zaměřený na náhradní rodinnou péči, terapeut či psycholog. Všichni lektoři by však měli projít zaškolením od autorky či od organizací na toto školení zaměřených, aby při realizaci kurzu byli sjednocení. (J. Staines, K. S. Golding, J. Selwyn, 2019) Lektorům mají v průběhu kurzu k dispozici metodiku Terapeutického rodičovství.

Kurz vychází z teorie attachmentu, problematiky raného traumatu, postoje PACE a Domu rodičovství. Všechny tyto pojmy jsou rozebrány v textu výše. Pokud lektoři uznají za vhodné, je možné kurz doplnit dalšími teoretickými východisky. K předávání informací pěstounům jsou využívány různé metody (např. prezentace, práce v malé i velké skupině, hraní rolí, videonahrávky apod.). Prezentace mohou lektorům pomoci při sdílení teorie či složitějších diagramů. Je však potřeba dávat pozor, aby dlouhý výklad

nenarušil interaktivní charakter kurzu. Při realizaci setkání by měl být kladen velký důraz na aktivní zapojení účastníků. Příkladem může být práce ve skupině v podobě diskuse, hraní rolí, cvičení či práce s textem, s videem. Zároveň mají pečující možnost sdílet své osobní příběhy. Interaktivní charakter kurzu dodávají i scénky hrané lektory. (Kim S. Golding, 2022)

Kurz je rozdělen do tří modulů po šesti setkáních: (Golding, 2022)

1. Modul: Teorie attachmentu a Terapeutické rodičovství

Pečující se v této části seznamují se samotným kurzem Terapeutického rodičovství (jak bude probíhat, jak je rozdělen, jaké metody se budou ve výuce používat). Dále se seznamují s teorií attachmentu (jak se attachment vytváří, jaký má dopad na dítě porucha attachmentu, jak s poruchou attachmentu mohou pracovat).

Při realizaci kurzu v organizaci Amalthea lektorky využily pro vysvětlení teorie attachmentu i metodu Ledovec. Vrchol ledovce značí viditelné projevy chování dítěte – agrese, mlčenlivost, smutek atd. Zbytek ledovce, který se nachází pod hladinou vody, značí důvody tohoto chování, které nejsou na první pohled viditelné.

2. Modul: Dům rodičovství – Vytváření bezpečné vztahové základny

Pečující se v tomto modulu seznamují se základy Domu rodičovství – část Vytváření bezpečné vztahové základny. V této části se pečující seznamují s důležitostí empatie a naslouchání dítěti. Dále se i učí základům zvládnání problematických situací, stresů, které tyto situace mohou přinést.

3. Modul: Dům rodičovství – Budování blízkých vztahů a výchovné vedení

Poslední modul je zaměřen na zbytek Domu rodičovství, tedy Budování blízkého vztahu a Výchovné vedení. V této části se pečující učí, jak prohloubit svůj vztah s dítětem a jak podporovat nové vztahy, které si dítě utváří. Detailně je v tomto modulu i rozebrán postoj PACE, který je důležitý jak pro vytváření vztahu, tak i pro výchovu dítěte.

1.9 Propojení tématu s dalšími teoriemi sociální práce

Teorie sociálního učení

I přes neukotvení kurzu Terapeutického rodičovství v teorii sociálního učení můžeme tato témata vzájemně propojit.

N. E. Miller a J. Dolar (1941) nazývali sociální učení imitační teorií. Jejich teorie navazuje na poznatky I. P. Pavlova (1927), který se zabýval podmiňováním a C. L. Hulla,

který na podmiňování navázal a rozpracoval základy teorie učení. Sociální učení, které je založené na pozorování a následné imitaci ostatních, využívají lidé především ve chvílích, kdy netuší, jak se v různých situacích zachovat či rozhodnout. (Miller, Dollard, 1941, s. 54-55 [online]).

Jak bylo napsáno výše, kurz Terapeutického rodičovství má za cíl u pečujících osob prohloubit porozumění chování svěřeného dítěte a pomoci nalézt vhodné způsoby řešení problematických situací spojených s péčí. Toto si osvojují pěstouni v rámci kurzu a pak své znalosti a metody aplikují při péči. Sociálního učení dítěti umožňuje přebrat vzorce chování pěstounů. Pokud se dítě v budoucnu ocitne v problematické situaci, tak využije znalosti a metody odpozorované od pěstounů.

Psychoanalytická teorie

Tuto teorii založil Sigmund Freud. V psychologickém slovníku (Hartl, 2004, s. 210) je uvedeno, že psychoanalýza je teorie, která zdůrazňuje rozhodující vliv sexuálního pudu na vývoj a život člověka. Psychoanalýza pracuje s volnými asociacemi, sny a vzpomínkami klienta. Získané informace jsou poté analyzovány, což terapeutovi pomáhá odhalit klientovy skryté konflikty a potlačená přání ukrytá v nevědomí. Na základě toho je zvolena metoda léčby.

Terapeutického rodičovství je zaměřeno na pochopení projevů dítěte. Tento cíl je téměř shodný s cílem samotné psychoanalýzy. I když je očekávatelné, že pěstouni nedokáží problém pochopit do hloubky, stejně jako terapeuti či psychologové, tak samotné zjištění, že problémy mají původ v nevědomí dítěte, může přinést úlevu.

1.10 Rešerše výzkumů a zdrojů

První výzkum vztahující se ke kurzu Terapeutického rodičovství realizovala zakladatelka kurzu Kim Golding s kolegyní Wendy Picken. Výzkum byl zaměřen na pozorování dvou skupin dětí ve věku od 9 do 12 let. Rodiče první skupiny dětí dostávali pouze standartní míru podpory, zatímco rodiče druhé skupiny dětí absolvovali kurz Terapeutického rodičovství. (Golding, Picken, 2004, [online])

K získání dat byl použit SDQ dotazník, který se používá k posouzení emočních a sociálních problémů dětí a mládeže. Dotazník obsahuje soubor otázek a tvrzení, které jsou hodnoceny od 0 do 2 bodů, přičemž 0 značí „nepravdivé“ a 2 „velmi pravdivé“. Výsledky jsou pak hodnoceny na základě skóre, které z dotazníku vyšlo. (YouthinMind, 2023

[online]) Výsledek výzkumu značí, že obě skupiny prošly nějakým úspěchem a zlepšením. U první skupiny, která kurzem Terapeutického rodičovství neprošla, byla vidět větší jistota pěstounů při péči. Tuto jistotu pěstouni získávali z podpory skupiny. Nicméně u problémových situací dětí nedošlo k žádnému významnému pokroku. U druhé skupiny rodičů, kteří kurzem prošli, došlo ke zlepšení rodičovských kompetencí a hlubšímu porozumění problémům svého dítěte. Účastníci také uvedli, že po ukončení kurzu vnímají péči o dítě jako méně náročnou. (Golding, Picken, 2004)

Druhý výzkum realizovala Laybourne, Andersen a Sands v roce 2008 a navázali jím na výzkum od Kim Golding, který je popsán výše. Mezi metody sběru dat patřila slovní zpětná vazba, která byla dávana lektorům pravidelně na konci setkání v průběhu kurzu. Pomocí této průběžné zpětné vazby byly odhaleny například nejasnosti v pochopení určitých metod či jejich aplikování. Lektoři se tudíž mohli k látce vrátit a probrat ji znovu tak, aby ji pečující pochopili lépe. (Laybourne, Anderson, Sands, 2008, [online]). Další použitou metodou byl dotazník Parental stress index ve zkrácené podobě. Tento dotazník se zaměřuje na tři oblasti: 1. dítě a pečující, 2. dítě, pečující a jejich vzájemná interakce, 3. subjektivní pocity stresu pečujícího, které zažívá při péči i interakci s dítětem. Výzkum prokázal, že pečující díky kurzu lépe rozumí svým dětem i problémům, které jsou s péčí o ně spojeny. I tento fakt snižuje pečujícím množství stresu, který je s péčí spojený. Dalším faktorem zmírňujícím stres je pochopení a empatie, které pečující v průběhu kurzu od zbytku skupiny a lektorů dostávali. (Laybourne, Anderson, Sands, 2008, [online]).

Tyto dva uvedené výzkumy vztahující se ke kurzu Terapeutického rodičovství jsou statisticky nejvýznamnější. Na tyto výzkumy dále navazovali i Gibbons, Bacon a Lloyd (2019 [online]), kteří došli ke shodným výsledkům jako Goldingová a Picken (2004, [online]) i Laybourne a kolektiv (2008, [online]).

1.11 Propojení tématu se sociální politikou

Sociální politiku Mertl (2023, s.17-19) definuje jako politiku, která je zaměřená na člověka. Na jeho rozvoj, vzdělávání, zlepšování sociálního prostředí a životních podmínek, či rozvíjení jeho vloh a celkové kvality člověka. Sám však také uvádí, že pojem sociální politika se nedá přesně vymezit. Jedním z důvodů je, že samotný pojem „sociální“ nelze přesně definovat, poněvadž tento pojem používají různé vědecké obory v různých interpretacích. Definice Tomeše (2016, s. 29) je téměř shodná. Pouze dodává,

že výsledek působení sociální politiky se přímo projevuje rozhodováním, či nerozhodováním a činnostmi či nečinnostmi subjektu – člověka nebo sociální skupiny.

1.11.1 Principy sociální politiky

Sociální politika se snaží změnit život člověka k lepšímu. Přitom je však nutné řídit se základními principy. Tyto principy uvádí Krebs (2015) i Mertl (2023):

Sociální spravedlnost

Sociální spravedlnost je jedním z nejzásadnějších principů sociální politiky. Slovo spravedlnost nemusí být definováno pouze v právním slova smyslu. Lze ji definovat i ve smyslu sociálním. Sociální spravedlnost se dá charakterizovat prostřednictvím pravidel, která určují, jak jsou rozdělovány příjmy, bohatství a životní příležitosti mezi jednotlivými občany, popřípadě i sociálními skupinami. Životní příležitosti mohou zahrnovat možnosti vzdělávání se a uplatnění na trhu práce. (Mertl, 2023, s. 27) Mezi pěstounskou péčí a sociální spravedlností je spojitost v rovných příležitostech ve smyslu toho, že každý, kdo splní podmínky dané státem, se může stát pěstounem. Všichni pěstouni mají povinnost se vzdělávat minimálně 24 hodin ročně. Zároveň mají možnost využívat dalších školení.

Solidarita

Sociální solidarita představuje vzájemnou podporu a sounáležitost. Sociální solidarita se dále charakterizuje utvářením, rozdělováním zdrojů a vytvářením příležitostí. Tím pak solidarita naplňuje hlavní myšlenku sociální spravedlnosti. (Mertl, 2023, s. 30) Sociální solidarita podporuje myšlenku vzájemné podpory. Ta se v pěstounské péči projevuje tím, že pěstouni vytvářejí bezpečné prostředí pro děti v nouzi.

Ekvivalence

Pojem ekvivalence se používá v rámci sociální politiky jako označení principu, který má zajistit rovnost ve prospěch všech členů společnosti. Tudiž rovnost při rozdělování důchodů, služeb i podmínek. (Mertl, 2023, s. 33) V rámci pěstounské péče lze princip ekvivalence chápat jako snahu zajistit stejné příležitosti dětem v pěstounské péči, jako dětem žijících v jejich biologických rodinách. S tím je spojeno i vzdělávání pěstounů. Čím více informací budou pěstouni mít, tím lepší péči dokáží zaručit.

Subsidiarita

Princip subsidiarity vychází z myšlenky, kdy je člověk povinen nejdříve využít všechny své prostředky pro vyřešení problému a až poté se odkazovat na pomoc jiných či na stát. (Mertl, 2023, s. 35) Spojitost mezi subsidiaritou a pěstounskou péčí můžeme vidět již před samotným předáním dítěte do pěstounské péče. Pokud má rodina problém, při kterém není dítě akutně ohroženo, tak je vyzývána k jeho řešení. Pro rodinu tu je sice podpora, ale řešení problému musí zajistit sama rodina. Pokud se však rodina i nadále nedokáže o dítě řádně postarat, tak zasahuje stát a dítě může umístit do pěstounské rodiny či jiného druhu péče (ústavní, ochranná, ...).

Participace

Jedná se o princip podporující proces, ve kterém jsou jedinci či skupiny zapojeni do tvorby, rozhodování, plánování či realizace různých částí společenského života, tedy i sociální politiky. (Mertl, 2023, s. 37) V kontextu pěstounské péče to může znamenat zapojování všech zúčastněných stran, jakožto pěstounů, biologických rodičů, samotného dítěte a dalších, do rozhodnutí týkající se dítěte. K rozhodování o životě druhého člověka, v tomto případě dítěte, je potřeba osobu dobře znát a naplňovat její potřeby. I tomuto se pěstouni, adoptivní rodiče a další pečující osoby učí na kurzu Terapeutického rodičovství.

1.11.2 Funkce sociální politiky

Mezi základní funkce sociální politiky odborná literatura nejčastěji řadí tyto:

Ochranná funkce

Ochranná funkce chrání jedince před již vzniklým problémem či nepříznivou sociální situací. Mezi hlavní ochranné prvky patří dávky sociálního zabezpečení, sociální služby, zdravotní péče a další formy sociální podpory. (Mertl, 2023, s. 53) U pěstounské péče jde primárně o ochranu dítěte před nepříznivou situací. Zároveň je důležité podotknout, že dítě je v pěstounské péči pouze po dobu, po kterou tato situace přetrvává. Pokud situace ustane a je v zájmu dítěte, aby bylo zpět v péči biologických rodičů, tak z pěstounské péče odchází.

Rozdělovací a přerozdělovací funkce

Tato funkce se dá nazvat i jako redistribuční. Jejím cílem je spravedlivé rozdělení a přesun zdrojů, které mohou pomoci při nerovnosti či riziku sociálního vyloučení. (Mertl, 2023,

s. 54-55) V případě pěstounské péče jde o dávky pěstounské péče, které mají zabezpečit pečující osoby i samotné dítě.

Homogenizační funkce

Homogenizační funkce je těsně spojena s funkcí přerozdělovací. Cílem této funkce je zmírnění sociálních rozdílů. Z tohoto důvodu stát organizuje či podporuje různé sociální programy, které poskytují stejné výhody, či dorovnáva příjem nízkopříjmovým skupinám obyvatelstva v podobě sociálních dávek. (Mertl, 2023, s. 57) V rámci pěstounské péče jde také o dávky pěstounské péče. Do této funkce však může spadat i prevence diskriminace dětí v náhradní rodinné péči.

Stimulační funkce

Tato funkce se zaměřuje na podporu a podněcování žádoucího sociálního jednání. Toto jednání se vztahuje nejen na ekonomickou oblast, ale například i na sociální vztahy. Jde o celkové stimulování růstu, inovací, produktivity a lepšího využití lidských zdrojů. (Mertl, 2023, s. 58)

Velkou spojitost s touto funkcí má princip zmocňování klientů neboli empowerment. Mátel (dle Thompson, 2019, s. 46-67) charakterizuje empowerment jako proces, který umožňuje lidem získat větší kontrolu nad svým životem a okolnostmi.

V pěstounské péči jde především o podporu pěstounů ve vzdělávání se. Přínosem a motivací pro jejich růst mohou být i vytvořené sítě mezi pěstounskými rodinami.

Preventivní funkce

Preventivní funkce se snaží předcházet nepříznivým sociálním situacím. Mezi tyto situace může patřit chudoba, nezaměstnanost či ublížení na zdraví. (Mertl, 2023, s. 59) V kontextu pěstounské péče jde o nepříznivou situaci týkající se nedostatečné péče o dítě a následné odebrání dítěte z rodiny a předání do pěstounské péče. V tomto případě by mohlo být prevencí vzdělávání rodičů, u kterých je větší riziko sociálního vyloučení.

1.11.3 Rodinná politika

Pokud bychom chtěli propojit kurz Terapeutického rodičovství či pěstounskou péči se sociální politikou, tak obojí nejvíce zasahuje do oblasti rodinné politiky.

Rodinná politika je soubor opatření, programů a aktivit podporujících rodinu. Cílem rodinné politiky je vytvořit společensky příjemné prostředí pro rodiny. (Krajská rodinná politika, 2020)

Do rodinné politiky nespádají pouze samotná rodina, rodinné vztahy a péče o dítě, ale i bydlení, školství, zdravotnictví a trh práce. Všechny tyto oblasti přímo působí na chod rodiny. I z tohoto důvodu je potřeba u rodinné politiky respektovat autonomii a schopnost rodiny se samostatně rozhodnout. S tím je spjata i intervence, která se v rámci rodinné politiky realizuje. Jelikož je rodinná politika především o podpoře, je nutné, aby odborníci, kteří rodině pomáhají, za členy rodiny nepřebírali rodinné role. Pokud členové rodiny nevědí, co jejich role obnáší, je potřeba jim to vysvětlit. (MPSV, 2024 [online])

Mezi stěžejní oblasti rodinné politiky dále patří: (MPSV, 2008)

1. Podpora vytváření vhodných socioekonomických podmínek pro fungování rodin
2. Podpora všestranně vyhovujících rodinných a rodičovských kompetencí
3. Podpora institutu manželství a jeho společenské prestiže
4. Podpora rodin se specifickými potřebami
5. Podpora všech subjektů podporujících rodinu, jmenovitě zapojení krajů a obcí do rodinné politiky

Pro všechny tyto oblasti, ve kterých může nastat problém, Ministerstvo práce a sociálních věcí nabízí na svých webových stránkách možnosti řešení. Mezi tyto možnosti spadají sociální dávky a služby, dětské skupiny, náhradní rodinná péče atd. (MPSV, 2024 [online])

Mezi aktéry v rodinné politice spadají osoby a instituce, které se podílejí na tvorbě, realizaci, hodnocení politik a dalších opatření týkajících se rodin. Mezi hlavní aktéry patří: orgány státní správy, orgány samosprávy, občanský sektor, komerční sektor, odborníci, vzdělávací instituce, média či široká občanská veřejnost, do které spadají rodiny. (MPSV, 2008)

Ve spojitosti s pěstounskou péčí se dostává pěstounům podpory v rámci jejich doprovázení. Mnoho doprovázejících organizací nabízí i možnost vzdělávání a školení pěstounů. Získané informace pak mohou pozitivně ovlivnit péči o svěřené dítě.

1.11.4 Vzdělávací politika

Vzdělávací politika zahrnuje řadu konkrétních aktivit a opatření, které se zaměřují na stanovení cílů a obsahu vzdělávání, zajištění přístupu ke vzdělávání, nastavení celkového fungování vzdělávacího systému i s definováním kompetencí pro jeho správu, financování a aplikaci relevantních nástrojů vzdělávací politiky. (Mertl, 2023, s. 391)

K aplikování vzdělávací politiky jsou potřeba prostředky. Mertl (2023, s. 392-395) mezi tyto základní nástroje řadí:

Regulační nástroje nastavují základní pravidla pro fungování systému. Do těchto pravidel spadají i práva a povinnosti zúčastněných osob.

Finanční a hmotné nástroje zahrnují přesun těchto finančních a materiálních zdrojů mezi státem (hlavním aktérem) a vzdělávacími subjekty. Mezi tyto subjekty patří školy, žáci i jejich rodiče.

Informační a edukační nástroje. Jejich cílem je poskytnout různé formy vzdělávání tak, aby ve společnosti byla větší motivace pro sebevzdělávání.

Evaluace a monitoring pomáhá při zpětném zhodnocení určitého stavu, kvality či celkového fungování nástroje. Zpětná vazba se může dávat například ke kurzům či školením.

Kurikulární politika nastavuje samotné cíle, obsah, rozsah, metody či standardy vzdělávání. Příkladem kurikula mohou být národní či školní kurikula.

Nástroje, které využívá vzdělávací politika, ovlivňují jednání aktérů. Přestože mezi tyto aktéry patří hlavně školy, jejich ředitelé, učitelé a žáci, tak vzdělávací politika ovlivňuje i ostatní sociální skupiny. V pěstounské péči je povinnost se pravidelně vzdělávat. Toto vzdělávání podporuje osobní růst pěstounů a tím i dětí, které mají v péči.

1.12 Analýza potřebnosti

Povinná doba přípravy zprostředkovaných pěstounů na výkon pěstounské péče je pouhých 48 hodin. U pěstounů na přechodnou dobu je to 72 hodin. Za tuto dobu se pěstouni mají připravit na péči o dítě, které jim bude svěřeno. (Zákon č. 359/1999, §11) Podle Ministerstva práce a sociálních věcí (2023 [online]) je obsahem přípravy osvojení si práv dítěte a biologické rodiny i pěstouna. Dále do přípravy patří zjištění možností navázání spolupráce pěstouna s odborníky, znalost, jak může pěstoun pomoci dítěti rozvíjet jeho schopnosti a dovednosti a jak uspokojovat všechny potřeby dítěte.

I když se 48 hodin čistého času přípravy může zdát jako dostatečné, tak k hlubšímu pochopení potřeb a chování dítěte tento čas ale stačit nemusí. Tato nepřipravenost na problematiku situace, které mohou s příchodem dítěte do rodiny nastat, může následně vyvolat problémy při péči, dokonce i syndrom vyhoření u pečujících. To pak může ohrozit počet pěstounů v České republice.

Aby se u pěstounů předešlo problémům a vzniku syndromu vyhoření, mají povinnost splnit minimálně 24 hodin vzdělávání za jeden kalendářní rok (Zákon č. 359/1999, §11). Témata, kterým se při vzdělávání věnují, nejsou pevně stanovena. Díky tomu se může stát, že se pěstouni s tématy uspokojování potřeb dítěte či řešení problematických situací nesetkají.

Příkladem řešení tohoto problému může být právě komplexnější kurz, ve kterém je téma problematických situací a jejich zdrojů rozebráno detailněji. V České republice je realizován kurz Terapeutického rodičovství, který pěstounům ukazuje i možnosti řešení těchto problematických situací. Tento kurz je realizován i v cizině.

Kurz Terapeutického rodičovství je určen pro pečující osoby, pěstouny či adoptivní rodiče, kteří mají v péči dítě s raným traumatem či poruchou attachmentu. Specifika skupiny účastníků jsou detailněji popsána výše v kapitole Terapeutického rodičovství. Znalosti z kurzu by zároveň měly mít všechny osoby, které mají přímý vliv na péči o dítě. Mezi tyto osoby patří sociální pracovníci, pediatři, učitelé či soudci. Sociální pracovníci, kteří doprovázejí rodiny, tvoří s pěstouny a dítětem individuální plán, který má dítěti pomoci a podpořit ho. Z tohoto důvodu je potřeba, aby sociální pracovník dokázal pochopit potřeby dítěte do hloubky. U pedagogů, pediatrů, ale i širší veřejnosti by tato bakalářská práce mohla zvýšit povědomí o existenci kurzu Terapeutického rodičovství a jeho základních principech. Práce by mohla u zúčastněných osob vyvolat otázku, jak ony samy mohou podpořit dítě, které má rané trauma a jak s ním dál pracovat.

K získání dat a vyhodnocení výchozího stavu byla použita metoda rozhovoru s pečujícími. Tato data budou v praktické části porovnána s daty získanými v průběhu kurzu a po ukončení kurzu Terapeutického rodičovství.

2 Výzkumná část

Výzkumná část této bakalářské práce se věnuje zjištění vlivu kurzu Terapeutického rodičovství na pěstounskou péči.

V této kapitole bude představena kvalitativní strategie výzkumu, cíl výzkumu, hlavní výzkumná otázka, výběr respondentů a použité metody ke sběru dat. Závěrečná část této kapitoly bude věnována analýze získaných dat a odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

2.1 Kvalitativní strategie výzkumu

Pro realizaci výzkumu byl použit kvalitativní výzkum – forma případové studie. Pomocí případové studie můžeme sledovat detailní změny, které v průběhu a po kurzu Terapeutického rodičovství nastaly. (Hendl, 2016, s. 102)

Z druhů případových studií, které uvádí Hendl (2016, s. 106), se pro tuto práci hodí nejvíce Instrumentální typ. Při tomto druhu případové studie se pozoruje vybraný jev. V našem případě je to vliv kurzu Terapeutického rodičovství na pečující osobu.

2.2 Cíl výzkumu

Výzkum se zabývá vlivem kurzu Terapeutického rodičovství na péči a vztah pečující osoby s dítětem v pěstounské péči. Hlavní otázku zní:

Jaký vliv má kurz Terapeutického rodičovství na pečující osobu?

Kurzu může ovlivnit v jakémkoliv odvětví péče o dítě. Díky tomu nám vyvstaly podotázky, které při závěrečné analýze výzkumu pomohou formulovat odpovědi na hlavní otázku:

- 1) Jaký osobní posun pocítily pečující osoby v informovanosti na základě kurzu Terapeutického rodičovství?
- 2) Jaký posun v rámci kurzu Terapeutického rodičovství pocítily pečující osoby v situacích, které dříve považovaly za náročné?
- 3) Jak se změnil vztah mezi pečující osobou a dítětem na základě absolvování kurzu Terapeutického rodičovství?

2.3 Výběr respondentů

S výběrem respondentů pomohla lektorka kurzu Terapeutického rodičovství. Na základě rozhovoru s lektorkou byly doporučeny tři páry, u kterých si lektorka byla jista, že by se výzkumu účastnily. Všechny tři páry absolvovaly kurz v organizaci Amalthea.

V průběhu předávání základních informací týkajících se výzkumu pěstounů bylo lektorce oznámeno, že jeden ze tří párů má rodinné problémy, proto se nebude výzkumu účastnit. Další dva páry s výzkumem souhlasily.

Z důvodu anonymity nebudou ve výzkumu udávána reálná jména. U prvního páru budou pečující osoby nazývány tak, jak je oslovuje jejich vnuk – babička a děda. U druhého páru budou pečující nazýváni podle jejich role v pěstounské péči – pěstounka, a podle jejich vzájemného vztahu – pěstounky přítel. Pěstounka si nepřeje, aby byla ve výzkumu nazývána „maminka“.

2.4 Metody sběru a zpracování dat

Před začátkem sběru dat byli respondenti skrze lektorku kurzu seznámeni s výzkumem, metodami sběru dat, které budou použity. Respondenti také souhlasili s možností nahlédnout při potřebě dohledávání informací do osobních složek v evidenci Amalthei.

Hlavním zdrojem informací pro případové studie byly rozhovory s pečujícími. Rozhovory byly polostrukturované. Na rozhovory byly otázky předem připravené, dle potřeby byly částečně modifikovány. Při rozhovoru byly použity i doplňující otázky.

První rozhovory byly realizovány po předběžné domluvě s pečujícími na konci června roku 2023 v prostorách Amalthei. Na část rozhovoru s prvním párem byla přítomna i jejich klíčová pracovnice – lektorka kurzu.

Druhé rozhovory byly realizovány v polovině listopadu 2023. Tyto rozhovory probíhaly v domácím prostředí pečujících. Děti nebyly při rozhovorech přítomny.

Pro zpracování dat byly rozhovory přepsány do textového editoru Word. Data byla následně porovnávána mezi sebou a konfrontována s odbornou literaturou.

2.5 Etické hledisko

Etické hledisko je nedílnou součástí jakéhokoli společenskovedního výzkumu. Jedna z hlavních zásad je potřeba získání souhlasu se zúčastněním se na výzkumu. (Hendl,

2016, s. 157) Souhlas byl respondenty udělen dvakrát (poprvé lektorce kurzu, podruhé udělen autorce této práce).

Další souhlas se týkal nahrávání rozhovorů. Respondenti byli předem informováni, že tato audio nahrávka nebude nikde publikována, bude sloužit pouze jako prostředek k analýze dat.

Souhlas týkající se nahlédnutí do osobních složek daly oba páry lektorce kurzu. Osobní složky pečujících byly k dispozici pouze na omezenou dobu na začátku roku 2024.

Oba páry byly ujištěny o úplné anonymitě při sdílení získaných dat. V neposlední řadě byly i ujištěny, že mají právo kdykoli odmítnout odpovědět na otázku či odmítnout pokračovat ve výzkumu.

2.6 Analýza a interpretace dat

Případové studie jsou zpracovány dle získaných informací z rozhovorů. Každá případová studie je rozdělena do tří částí – před kurzem Terapeutického rodičovství, v průběhu a po jeho ukončení. Každá část se zaměřuje na: 1. informovanost pečujících v souvislosti s dítětem, které mají v péči a k znalostem pojmů a metod 2. náročné situace např. strach, škola, neuchopitelné chování. V průběhu a po ukončení kurzu byly zpracovávány i pocity pěstounů vztahující se ke kurzu a k jeho výsledkům.

2.6.1 První případová studie

První případová studie se týká babičky a dědy jedenáctiletého Honzika, kterého mají v pěstounské péči.

Honza byl od narození v péči své matky, s otcem se nezná. Otec se o Honzu nikdy nestaral a není uveden v jeho rodném listu. Matka byla již před porodem závislá na tvrdých drogách. V braní drog pokračovala i po Honzově narození. Matka sama uvedla, že si nepamatuje první tři roky Honzova života. Prarodiče se o její závislosti dozvěděli až v době docházky vnuka Honzy do první třídy.

Babička s dědou se na péči o Honzu podíleli již od jeho raného věku. Učili ho mluvit, chodit, jezdit na kole. Honza byl s prarodiči v pravidelném kontaktu.

Od března 2020 pobýval Honza u babičky a dědy. Honzovi bylo sedm let a matka se v té době nebyla schopna o Honzu starat. Dle domluvy matky a prarodičů byla tato péče o Honzu dočasná, aby se jeho matka mohla „dát dohromady“. V červnu došlo ke zlepšení stavu matky a Honza se vrátil zpět domů. Na konci měsíce se zjistilo, že matka zanedbává Honzovo vzdělávání a z toho důvodu si Honzu vzali zpět do péče prarodiče. Do svého bytu mu přestěhovali jeho věci. Na konci léta bylo prarodičům sděleno, že se Honza k matce vrátit nemůže, protože matka nemá kde bydlet. Z tohoto důvodu začali prarodiče pro Honzu hledat novou školu, do které by mohl v září nastoupit.

Honza nastoupil do druhé třídy v nové škole, kde nikoho neznal. Matka podepsala prarodičům plnou moc, aby měli alespoň základní práva při jejím zastupování v jednání se školou, s lékařem apod. V některých situacích však prarodiče museli kontaktovat matku, protože neměli ze zákona právo tyto situace řešit za ní. V lednu 2021 navštívila babička orgán sociálně-právní ochrany dětí, protože věděla, že dlouhodobě se pouze na plné moci fungovat nedá. Ve stejném období prarodiče řešili Honzovy problémy s učením, hlavně se čtením a čtenářskými dovednostmi. Proto navštívili školní psychologku. Babička hovořila i o problému s nedostatečnými právy při péči o Honzika. Na doporučení paní psychologky kontaktovali organizaci Amalthea, se kterou pak začali spolupracovat a řešit pěstounskou péči.

V květnu 2021 vydal soud rozsudek o svěřeni Honzy do pěstounské péče jeho prarodičům. Ti poté podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče s organizací Amalthea. Honza začal díky organizaci chodit pravidelně na terapii a účastnil se tzv. respitních pobytů (forma odlehčovací služby).

Na konci roku 2022 začali prarodiče pravidelně chodit na kurz Terapeutického rodičovství, který trval až do června 2023.

Honza se pravidelně stýká se svou matkou. Reálný důvod, proč je v péči prarodičů až do října 2023 nevěděl. Ten mu sdělila matka za přítomnosti terapeutky. Toto zjištění přineslo Honzovi úlevu.

V průběhu druhé až čtvrté třídy se Honzovy problémy se čtením nezlepšily. Objevily se i problémy s porozuměním dlouhého textu či vícenásobných otázek.

V roce 2023 Honzova matka porodila druhé dítě. Prarodiče měli z této změny strach. Honzu však na tuto změnu dlouhodobě připravovala psychologka, tudíž nedošlo k žádné velké změně v jeho chování. Honza o svého sourozence nejeví velký zájem. Matka uvedla, že se o své druhé dítě chce starat a vychovat jej. Honzu si ale zpět do péče vzít nechce a nevezme. Prarodiče s tímto faktem pracují a počítají s tím, že Honza bude u nich v péči, dokud bude sám chtít. Minimálně do jeho plnoletosti.

2.6.1.1 Před kurzem Terapeutického rodičovství

Informovanost

Pojem pěstounská péče byl před řešením péče o Honzu pro prarodiče skoro cizí pojem. Věděli, že pěstounská péče existuje, nevěděli však, co vše obnáší. První informace se dozvěděli u školní psychologky, když byl Honza v druhé třídě. Ta s prarodiči rozebírala nejen Honzovy začínající problémy s učením, ale i péči o něj. Pomáhala zajistit, aby prarodiče získali potřebná práva při výkonu péče o Honzika. Prarodiče totiž s faktem, že nemají v péči o Honzu práva skoro žádná, bojovali v tuto dobu denně. Školní psychologka jim tedy doporučila organizaci Amalthea, díky které se o pěstounské péči dozvěděli vše potřebné.

Když se z prarodičů stali pěstouni, začali splňovat povinné vzdělávání. Sami si vyhledávali témata, která jim přišla vhodná ve spojitosti s péčí o Honzu. Často absolvovali školení online z důvodu Covidu-19.

Strach

První projevy strachu začaly už v Honzově raném dětství. Opakovaně se stávalo, že se Honza nechtěl odloučit od prarodičů. Například když se měl po víkendu stráveném u prarodičů vrátit zpět domů ke své matce. Hledal důvody, proč by měl zůstat u babičky a dědy, nebo proč by měli oni zůstat déle u něj doma. Při odjezdu prarodičů Honza plakal,

křičel na ně: „*Neodjíždějte, nenechávejte mě tu samotného*“. Běžel za autem a nechtěl, aby odjeli. V tu dobu brali Honzovo chování babička s dědou jako projev stýskání, nikoli jako projev toho, že by se Honza doma bál a necítil se v bezpečí.

Na společných výletech, kde byli přítomni Honza, matka i prarodiče, Honza v kontaktu s babičkou a dědou, s matkou nikoliv. Po návratu se od babičky a dědy nechtěl odloučit.

Od března roku 2020 byl Honza v péči dědy a babičky. Babička byla v rekonvalescenci po operaci, tudíž mohla být s Honzíkem neustále doma. Honza měl u prarodičů zařízený svůj vlastní pokojíček, kde mohl mít soukromí. Kvůli online výuce se babička i děda naučili s počítačem, aby Honzovi mohli pomáhat s učením i domácími úkoly. V tuto dobu Honza neměl žádné projevy strachu či špatného chování.

V červnu si vzala Honzu zpět do péče jeho matka. Oba prarodiče doufali, že tentokrát se bude o Honzika řádně starat. Ke konci měsíce zjistili, že matka Honzu vodí do školy pozdě nebo vůbec. S matkou se tedy znovu domluvili, že Honza bude přes léto u nich doma a matka se bude snažit najít si práci, přestěhovat se do lepšího bydlení a skončí s drogami. V létě se o Honzu starali prarodiče střídavě, protože se babička vrátila do směnného provozu v práci. Málokdy se stávalo, že by byl Honza doma dlouho sám. Pokud se tak stalo, prarodiče s ním celou situaci prošli. Vysvětlili mu, proč budou pryč, jak dlouho budou pryč a v kolik by se měli vrátit.

Na konci léta se prarodiče dozvěděli, že se Honza k matce nemůže vrátit. Hlavní důvod je ten, že matka nemá kde bydlet. V tuto chvíli začali zjišťovat informace o matce, zda je v pořádku a má kde spát atd. Zároveň v jejich okolí hledali základní školu, do které by mohl Honzík po prázdninách nastoupit.

Začátek druhé třídy probíhal v klidu. Honza se seznámil s třídou a v kolektivu pracoval bez problémů. Toto období bylo pro pěstouny namáhavé, protože se jejich role začala měnit (babička, děda -> vychovávající). „*Skok od hodný babičky a dědy do vychovávajících na pravidlech trvajících prarodičů je těžkej*“. Honzovo chování vůči prarodičům se částečně změnilo. Objevovaly se spory a hádky. Pečující uvádí, že tento fakt nijak nenarušil jejich vzájemnou lásku. Honza po čase začínal mít první problémy ve škole, a to hlavně při čtení: „*Plete si písmena a nedokáže plynule přečíst ani jednu větu.*“ Z tohoto důvodu navštívili školní psychologku, se kterou dlouhodoběji spolupracovali v průběhu celé druhé třídy.

Až v průběhu péče si prarodiče začínali všimnat Honzových projevů strachu. Jedna ze situací se stala, když Honza přišel domů a hledal babičku, která v ten čas už měla být

doma, ale nebyla. Když ji v bytě nenašel, tak se rozhodl, že ji půjde hledat po městě. Po shledání byl Honza vystrašený, plakal a říkal, že důvod, proč ji šel hledat byl strach z toho, že ho opustili. Na to mu začala babička říkat, že to by se nikdy nestalo. „*Z našeho pohledu situace vždy skončily dobře. Hodně jsme ho uklidňovali a ujišťovali. Nešli jsme moc do hloubky toho problému*“. Prarodiče se při problematických situacích zaměřili převážně na řešení problému, a ne na jeho původ.

Honza má velkou potřebu se ujišťovat, že ho prarodiče opravdu mají rádi a že ho neopustí.

Škola

V první třídě byl Honza až do března v péči matky. V tuto dobu ve škole dost zameškal. Matka se s ním doma neučila. V březnu se školy kvůli lockdownu uzavřely a Honzu si vzali do péče prarodiče. Kvůli online výuce se museli naučit více na počítači, což pro ně byla další zátěž navíc. Babička byla po operaci, takže s Honzou mohla zůstat doma. Pravidelně se s Honzou učili, dělali s ním domácí úkoly. Žádných velkých problémů s učením si nevšimli.

Honza nastoupil do druhé třídy v nové škole. Opět probíhala výuka online formou. Prarodiče začínali nabývat přesvědčení, že Honza má nějakou poruchu učení. Čtenářské dovednosti se nerozvíjely, docházelo spíše k propadu. Zjistili, že Honza má problém s porozuměním textu, potřebuje text napsaný větším písmem a jednodušší skladbu vět. I když kvůli těmto problémům měl Honzík horší výsledky ve škole, škola jim pedagogicko-psychologickou poradnu nedoporučila. Po konzultaci se školní psycholožkou se obrátili na organizaci Amalthea.

2.6.1.2 V průběhu kurzu Terapeutického rodičovství

Kurz Terapeutického rodičovství – pocity pěstounů

S nabídkou absolvování kurzu přišla paní terapeutka organizace Amalthea. Honzova babička tuto nabídku projednala se svým manželem a moc rádi ji přijali. Motivací pro to začít se na kurzu vzdělávat byl především osobní posun, kterého chtěli prarodiče dosáhnout. Oběma se navíc líbila komplexnost a ucelenost informací, kterou kurz nabízí.

Před prvním setkáním byly všem pečujícím předány základní informace týkající se kurzu. V organizaci Amalthea se kurz realizoval jednou za čtrnáct dní. Všichni účastníci kurzu měli možnost využít hlídání dětí, které jim bylo nabídnuto. Této nabídky

využili právě prarodiče a Honza tak pravidelně docházel na hlídání, kde byl s ostatními dětmi účastníky kurzu.

První setkání na kurzu se prarodičům jevilo moc příjemně. I když se s ostatními účastníky neznali, tak nálada mezi nimi byla uvolněná a všichni se rychle stmelili.

Velkých rozdílů oproti ostatním školením si začali prarodiče všimnout již v začátcích kurzu. Prarodiče oceňují různé formy předávání informací, vzájemné sdílení příběhů členů skupiny apod. Sdílení je obohacovalo, motivovalo, dodávalo jim energii. Pěstounům došlo, že dítě s nějakým problematickým projevem chování nemají doma pouze oni. „*Ta podpora tam byla neskutečná.*“ Další věcí k ocenění bylo využití scének, které hrály lektorky. Prarodiče díky scénkám lépe viděli problematickou situaci, proč se takto dítě chová, a jak s touto situací pracovat. Následně si začali více propojovat Honzovo problematické chování s jeho příčinami. Honzovy strachy pro ně byly pochopitelnější a dokázali s nimi lépe pracovat.

Po celou dobu kurzu pečující využívali podporu lektorek. Ptali se jich na situace, které jim doma nastaly. Konzultovali, zda jejich řešení bylo podle metod Terapeutického rodičovství, co by měli na řešení upravit, vylepšit. To, že si prarodiče mohli říct o podporu je uklidňovalo.

U konce kurzu měli prarodiče pocity přetížení. Pravidelně chodili na kurz a do toho Honzu doprovázeli na veškeré jeho aktivity, jako byl tenis, fotbal, sokol a terapie v Amalthee.

Informovanost

Se začátkem kurzu prarodiče získali nové znalosti. O problematice raného traumatu slyšeli už na dřívějším školení. Sami si toto téma vyhledávali, nicméně si problematiku traumatu nijak nespojovali s Honzovými problémy. O poruše attachmentu, postoji PACE či Domu rodičovství slyšeli na kurzu poprvé. Velkým pomocníkem při učení metod, byly pro prarodiče scénky, které hrály lektorky kurzu. Další pomůckou byla i metoda Ledovec, o které se učili v první třetině kurzu. Díky této metodě se jim dařilo lépe dohledávat a rozklíčovat původ problematických situací.

V průběhu kurzu získávali větší množství informací a dovedností a začínali je využívat v praxi. Byli stále v procesu učení. Někdy docházelo k situacím, že „vyřešili“ problém a následně si uvědomili, že mohli využít nějakou metodu z kurzu. Občas bylo pro prarodiče obtížné správné uchopení a aplikování metod. S tím jim poradily lektorky na dalším setkání.

Strach

Pocity strachu měl Honza i v průběhu kurzu. Jedním z příkladů, který prarodiče uvádí jsou situace, kdy byl Honzík doma sám a uslyšel nějaký nezvyklý zvuk (z ulice ale i z domácích spotřebičů). Honza se začal bát, schovával se, plakal a volal prarodičům, že se bojí, že je někdo u nich doma.

Pohled prarodičů na Honzovy stavy strachu se začal během kurzu měnit. Čím více informací se dozvídali, tím více upravovali svůj přístup. V problematických situacích si propojovali informace z kurzu, kladli větší důraz na zjištění příčiny problému. Začali Honzovi více naslouchat. Díky tomu lépe chápali Honzovo chování a dokázali lépe řešit nastalou situaci. Sami pociťovali, že jsou pro Honzu větší oporou.

Honza své pocity ohledně problémů či stresových situací neměl potřebu sdílet. Většinou se o tomto tématu rozpovídal až s odstupem času, především ve večerních hodinách, než usnul. O problémech raději hovoří s dědou.

Stále přetrvává Honzova potřeba se ujišťovat, zda ho mají prarodiče rádi a zda ho neopustí.

2.6.1.3 Po kurzu Terapeutického rodičovství

Kurz Terapeutického rodičovství – pocity pěstounů

Po ukončení kurzu měli prarodiče pocit malé úlevy, že jim „odpadla jedna starost“. Z časových důvodů (Honzovi koníčky, zájmy, zaměstnání a další povinnosti) pro ně bylo terapeutické rodičovství určitou zátěží. Prarodiče byli na skoro všech setkáních kurzu. Chyběli pouze jednou z důvodu nemoci. Babička i děda se shodli, že by ocenili nějakou méně náročnou formu pokračování kurzu, na kterém by se mohli potkávat se skupinou.

Prarodiče mají možnost využít poradenství i po kurzu, zatím se tak nestalo. Po problematických situacích, u kterých si nejsou jisti s jejich řešením, si většinou sednou a udělají si sebereflexi sami.

Prarodiče uvádějí, že díky kurzu Terapeutického rodičovství změnili celkově pohled na výchovu. „...*když vidím nějaký dítě, jak na něj mamina řve, tak vím, že dřív by mi to buď bylo jedno, nebo bych si i v hlavě řekla: “Jen ho pořádně seřvi.”, teď na to koukám úplně jinak.*“ Toto potvrzuje i děda, který zase uvádí příklad na svém synovi z prvního manželství. Když vidí, jak jeho syn vychovává vnuka, tak má občas potřebu říci: „*Ne, takhle to nedělej*“. Oba pečující se setkali se situací, kdy někomu chtěli poradit,

ale druhá strana o radu nestála. Prarodiče uvádějí, že mají nyní úplně jiný pohled na výchovu dítěte, než měli před kurzem.

Prarodiče také zastávají fakt, že kurzem Terapeutického rodičovství by neměli procházet pouze pečující. Měli by ním projít všichni, kdo se podílí či nějak ovlivňují péči o dítě. Tedy i sociální pracovníci, pediatři, pedagogové či soudci.

Informovanost

Prarodiče uvedli, že na kurzu jim bylo předáno mnoho informací. Za celou dobu kurzu se neseťkali s něčím, s čím by byli v rozporu nebo s tím nějak nesouhlasili. Zároveň uvedli, že některé informace a metody postupně zapomínají. Pro jejich oživení používají různé letáčky a pracovní listy, které v průběhu kurzu od lektorek dostávali. Díky nim se mohou k získaným informacím vrátit, upevňovat si je a ujasňovat si, jak je v budoucnu mohou použít a čemu by se měli vyvarovat. Nejvíce mají prarodiče zautomatizovanou metodu Ledovec.

Prarodiče si po kurzu začali uvědomovat, že díky informacím, které získaly absolvováním kurzu by problémy mezi Honzou a jeho matkou zaznamenali dříve. „*Už bychom věděli, že chování, které jsme brali za skoro normální, normální nebylo*“.

Strach

I po absolvování kurzu Terapeutického rodičovství Honzovy stavy strachu přetrvávají. Pláče, když se dostane do situací, ve kterých je zmatený a vystresovaný. Prarodiče uvádějí, že množství těchto situací je méně. Nejsou si však jisti, co je příčinou. Zda jde o jejich změnu přístupu k Honzovým pocitům a strachu nebo fakt, že Honza má nyní více kroužků a tráví více času venku.

Prarodiče s Honzíkoviými pocity strachu pracují. Využívají metody, které se na kurzu naučili. Honzu uklidňují, naslouchají mu, normalizují jeho pocity, chtějí, aby se cítil v bezpečí a řekl jim důvod jeho chování. Společně s Honzou pak hledají cestu, jak problémy vyřešit. Pokud se jim nějaká situace nedaří vyřešit, provedou reflexi. Společně si sednou a snaží se přijít na to, co pokazili a co mohou příště udělat lépe.

Škola

Honzovy problémy s učením se nijak nezlepšily. Honza je v učení a přípravách do školy nesamostatný, často se nechce učit a dělá vše pro to, aby se učení vyhnul. Honza potřebuje stálou oporu a vedení dospělým člověkem. To však prarodiče vyčerpává. Často si nejsou

jisti, jak na takovéto chování reagovat. Babička na Honzika občas zdvihla hlas, ale vůbec to nepomohlo, spíše naopak. Prarodiče se obávají, co s Honzovým chováním udělá nadcházející puberta. Bojí se, aby to s ohledem na jejich věk zvládli.

Na začátku páté třídy Honza navštívil pedagogicko-psychologickou poradnu, kde mu byla diagnostikována porucha pozornosti. Zároveň bylo prarodičům sděleno, že Honza má problémy s respektováním ženské autority. Prarodiče se cítí po návštěvě v pedagogicko-psychologické poradně víc v klidu. Potvrdilo se jim jejich několikaleté podezření, že Honzovy problémy ve škole souvisejí s nějakou poruchou učení. Nyní vědí, že jejich pocity byly správné a mohou se cíleně zaměřit na pomoc Honzovi. Poté, co se babička dozvěděla o Honzově problému s uznáváním ženské autority, se křiku vyhýbá.

V páté třídě se Honzovi změnila třídní učitelka. Klíčová pracovníce a prarodiče se s třídní učitelkou sešli a seznámili jí s Honzovými problémy. Paní učitelka byla rozhovoru otevřená a od klíčové pracovníce si zapůjčila literaturu, aby problematice lépe porozuměla. Nyní je v řešení, jak se bude doporučení z pedagogicko-psychologické poradny aplikovat na Honzíkovo vzdělání.

2.6.2 Druhá případová studie

Druhá případová studie se týká pěstounky a jejího přítele, který jí aktivně pomáhá s péčí o dva chlapce – Filipa a Radka. Případová studie se bude vztahovat především na vliv kurzu na péči o Radka.

V roce 2015 se pěstounka s jejím bývalým manželem rozhodli, že by se chtěli stát pěstouny na přechodnou dobu. Motivací pěstounky byla smysluplnost této práce, kterou vidí v pomoci dětem, které ji potřebují. Zároveň ji vnímá jako posun ve svém životě. S pěstounstvím souhlasily i jejich biologické děti. Pěstounka s jejím manželem začala chodit na zaškolení a na podzim v roce 2015 byli společně zapsáni do evidence pěstounů na přechodnou dobu a podepsali dohodu o výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu s organizací Amalthea.

V lednu 2016 byli společně zavoláni do dětského centra pro pětiměsíční miminko (Filip), které tam nechala jeho biologická matka. Pěstounka o něm předem neměla žádné informace, znala pouze jméno. Celá rodina si Filipa ihned zamilovala. Pěstounka si v průběhu péče začala všimnout Filipova nezvyklého chování a opožděného vývoje. Filip neměl potřebu spát, nepřetáčel se a nedělal žádné další pohyby, které jsou u pětiměsíčního miminka běžné. Z toho důvodu pěstounka začínala zjišťovat více informací o Filipově zdravotním stavu. Po roce návštěv u odborných lékařů, absolvování různých vyšetření a dělání genetických testů se dozvěděli, že Filip má atypický autismus a lehkou mentální retardaci.

Pěstouni pravidelně dodržovali kontakt Filipa s jeho biologickou matkou a sourozenci. Návštěvy probíhali hlavně v dětském centru, kde byl Filipův starší bratr Radek. V průběhu návštěv si Radek všiml více pěstounů než své biologické matky. Na konci roku 2016 začali pěstouni přemýšlet o jeho svěřeni do péče. Na začátku roku 2017 proběhla na toto téma případová konference, kde se řešil styk Radka a pěstounů. Pěstounka měla k svěřeni Radka do péče spíše negativní postoj, ale pod tlakem manžela svolila. V srpnu téhož roku si ho vzali do dlouhodobé péče.

Pěstouni byli seznámeni se všemi dostupnými informacemi týkajícími se Radka a jeho zdravotního stavu. Nevěděli však do jaké míry tento stav ovlivňuje jeho život. Radek při porodu utrpěl krvácení do mozku, které mělo vliv na jeho psychický i fyzický vývoj. Je tedy důležité s Radkem pravidelně dojíždět k lékařům a na rehabilitace.

V roce 2018 pěstouni podepsali s organizací Amalthea novou dohodu o výkonu dlouhodobé pěstounské péče. Od této chvíle byli Radek a Filip v jejich dlouhodobé péči.

Rodinný stav se změnil v roce 2021, kdy se pěstouni rozvedli a Radek i Filip zůstali v péči pěstounky. S pěstounem chlapci udržují pravidelný kontakt. V roce 2022 si pěstounka našla přítele, který ji s péčí o chlapce aktivně pomáhá. Zároveň je třeba zmínit, že s nimi nežije ve společné domácnosti. Pěstounka a její přítel prošli společně kurzem Terapeutického rodičovství.

Radek a Filip mají další dva sourozence, kteří jsou v pěstounské péči jiných párů.

2.6.2.1 Před kurzem Terapeutického rodičovství

Informovanost

S pojmem pěstounská péče se pěstounka setkala v době, kdy pracovala ve speciální základní škole. Což bylo před rokem 2015. Zde se pravidelně setkávala a spolupracovala se sociálními pracovníky. V tu dobu se pěstounka s jejím manželem začali zabývat myšlenkou o pěstounské péči na přechodnou dobu. Chtěli se nějak osobně posunout a zároveň pomoci dětem v nouzi. Pěstounce se líbil fakt, že by si mohla sama řídit výchovu a nemusela by se při výchově a učení dětí řídit pravidly, která nastavila právě speciální základní škola.

Když pěstounka v roce 2015 procházela zaškolováním a přípravou na pěstounskou péči, převládaly u ní pocity strachu. Podle pěstounky se tyto pocity objevovaly v celé skupině osob připravujících se na pěstounskou péči. „*Byly tam nepotřebný, ale zároveň i nedostačující informace*“. Pěstounka byla připravena spíše na vyřizování dokumentů než na přímou péči o dítě v nouzi.

Pěstounka se s pojmem trauma i rané trauma setkala ve speciální třídě. K léčbě traumatu využívali aktivně mnoho metod. Nejúčinnější podle pěstounky bylo pevné obejmutí. Přítel pěstounky se s pojmem trauma setkal již v dětství, avšak více o něm začal přemýšlet až na vysoké škole. Trauma měl spojeno spíše s fyzickým stavem člověka než s psychikou. Rané trauma slyšel poprvé, když se společně s pěstounkou začal více vzdělávat. Tyto pojmy si zatím nespojovali s problémy, které se objevovaly u Radka.

Neuchopitelnost chování

Pojem neuchopitelnost si pro Radkovo chování přiřadila pěstounka s jejím přítelem sama. Tento pojem podle nich značí silné projevy chování vyvolané nějakou negativní situací, nebo se může vyvinout z extrémní radosti. Neuchopitelného chování je nepředvídatelné,

jeho spouštěčem může být cokoliv. Radkovo chování pěstounka i její přítel neradi nazývají negativním, proto toto slovo uvádějí v uvozovkách.

Neuchopitelné chování má různé projevy – nadávky, kopání, bouchání, neposlouchání, ignorování či projevy radosti, které nelze žádným způsobem korigovat.

Radek má již od začátku péče problém s „*jájkovstvím*“. Vše je pro něj, on může dělat vše, on za nic nemůže. Vše bere jako samozřejmost a málokdy poděkuje. I kvůli tomu nastávají problematické situace – Radkovy projevy chování, které jsou pro pěstounku i jejího přítele neuchopitelné.

Před kurzem Terapeutického rodičovství (rok 2022) na Radkovo chování reagoval přítel pěstounky nejčastěji tak, že Radka odvedl jinam a snažil se mu vysvětlit, že se takto chovat nesmí. To však mělo pouze minimální nebo krátkodobý účinek. Přítel pěstounky to tedy opakoval i několikrát denně. V případě pěstounky pak reakce záležela na tom, v jakém prostředí se s Radkem zrovna nacházela. Pokud byli u nich v domácím prostředí, Radek byl více ochoten naslouchat tomu, co mu pěstounka říká. Tudiž se s ním dalo občas o problému lépe mluvit a řešit ho. Jakmile byli ve větší skupině či venku ve společnosti, tak ji Radek přestal respektovat a naslouchat jí. Pěstounce pak začala docházet energie na řešení těchto problematických situací a rezignovala. To vedlo k tomu, že Radek ve svém problematickém chování pokračoval. Pěstounka měla občas i stavy tzv. vybuchnutí, kdy na Radka začala hlasitěji křičet.

Příkladem Radkova neuchopitelného chování je situace, kdy byl na letním táboře. Ve chvíli, kdy se Radek snažil upoutat pozornost ostatních účastníků tábora a nějak se s nimi seznámit, začal do nich šťouchal a provokoval je. Ostatním se toto chování nelíbilo a snažili se mu vysvětlit, aby je nechal být. To vedlo u Radka ke gradaci jeho problematického chování. Tuto situaci se snažil řešit přítel pěstounky (vedoucí na táboře) formou vysvětlování a domlouvání. Radek však ve svém chování pokračoval.

Pečující občas při řešení problémů používali tresty formou zákazů a omezení (např. odebrání tabletu). Na to Radek nejčastěji reagoval pláčem, vzdorem, agresí a potřebou být litován. Často si myslel, že zvolený trest není vůči němu fér.

Celkově se pečující zaměřovali více na řešení situace než na zjišťování jejího původu.

Vztah mezi Radkem a pečujícími osobami (pěstounka a přítel pěstounky)

Pěstounka a její bývalý manžel byli s Radkem v pravidelném kontaktu již před jeho převzetím do pěstounské péče v roce 2016. Potkávali se v dětském centru, kam dojížděli

kvůli setkávání Filipa s jeho biologickou matkou. Biologická matka se Radkovi dostatečně nevěnovala, a tak se Radek snažil navázat kontakt s jinými lidmi – s pěstouny Filipa. Časem se Radek přestal vázat na svou matku a návštěvy trávil převážně s Filipovými pěstouny. Což přivedlo pěstouny k otázce, zda si Radka nevezmou také do péče. Radek byl jediný ze čtyř sourozenců, který nebyl v pěstounské péči. Manžel pěstounky ho nechtěl nechávat v dětském centru. Pěstounka mu oponovala faktem, že mají doma Filipa, u kterého je zřejmé nějaké vývojové postižení a péče o něj je a bude náročná. Připadalo jí, že přijetí dalšího dítěte se znevýhodněním by bylo přílišnou zátěží. Pod dlouhodobým tlakem jejího manžela pěstounka k péči svolila. Na začátku roku 2017 se realizovala případová konference, na které se měl udělat plán kdy, kde a jak budou probíhat kontakty Radka s pěstouny. Radek začal pravidelně jezdit k pěstounům na víkendy a v srpnu téhož roku u nich zůstal v trvalé péči. Pěstounka sama uvedla, že kdyby o péči o Radka měla rozhodovat pouze ona, tak si ho do péče nevezala.

Začátek péče o Radka pěstounka vytěsnila. Byla to pro ni velká tíha fyzická i psychická. Bojovala s různými pocity. Na jedné straně chtěla vyhovět manželovi, který byl přesvědčen, že pečovat o Radka je správné. Zároveň cítila, že toto není její poslání, že pěstounské péči se chtěla věnovat z jiného důvodu.

Pěstounka popsala, že cítila velký rozdíl v citech vůči oběma chlapcům. Filipa miluje, cítí se jako jeho matka. Péči o Radka brala pěstounka jako službu a neměla vůči němu žádný velký citový vztah. Radek pěstounku už od začátku péče oslovuje jako maminku. Pěstounka mu na to však říká, že není jeho maminka. *„On ví, kdo je jeho biologická maminka, ale zároveň chce, aby jeho maminka byla pěstounka“* uvedl v rozhovoru přítel pěstounky.

Vztah mezi Radkem a přítelem pěstounky byl před kurzem dost rozpolcený. S Radkem se vidá dvakrát až třikrát týdně. Snaží se aktivně zapojovat do péče o Radka, zároveň si uvědomuje, že by každodenní péči nezvládl. Radkovy projevy *„jájinkovství“*, sobectví, brání všeho jako samozřejmost, byly pro přítele pěstounky velice nepřijemné. Z Radka byla podle pěstounky dlouho cítit soupeřivost a žárlivost vůči jejímu příteli. Radek odstrkoval pěstounku a jejího přítele od sebe a poté vyžadoval její pozornost.

2.6.2.2 V průběhu kurzu Terapeutického rodičovství

Kurz Terapeutického rodičovství – Pocity pečujících

O kurzu Terapeutického rodičovství se pěstounka s jejím přítelem dozvěděli od sociální pracovnice z Amalthei. Pěstounka i její přítel od kurzu očekávali, že jim pomůže s péčí o Radka a s jeho neuchopitelným chováním. Přítel pěstounky chtěl také hlouběji pochopit, co se děje v Radkově hlavě a proč se chová neuchopitelně.

První setkání bylo podle pečujících příjemné. Na začátku byl z účastníků cítit ostych, ale během tohoto setkání se atmosféra uvolnila a kolektiv se příjemně stmelil. Oba se na další setkání s ostatními členy i lektorkami těšili.

Skupina se pro pečující stala v průběhu kurzu vzájemnou podporou a přímou motivací. Sdílení příběhů členů skupiny v pěstounce vyvolalo pocit, že problémy při péči, které ona prožívá, zažívá i někdo jiný. Vědomí, že to zvládají ostatní ji motivovalo. Posouvalo to ji i jejího přítele dál a podněcovalo je to k aktivnímu používání naučených metod. Oba oceňovali pravidelnou zpětnou vazbu od lektorek, kterou díky setkáváním dostávali.

Informovanost

V průběhu kurzu se pěstounka i její přítel začali učit novým pojmům a podrobněji se seznamovali s pojmy, které znali z dřívějšího vzdělávání. O problematice poruchy attachmentu slyšel přítel pěstounky poprvé až na kurzu. Pěstounka o této problematice četla, ale nijak do hloubky ji nepochopila. „*Opravdu až na tom kurzu mi došlo to spojení těch slov, co obnáší a jaké problémy to může vyvolat.*“ Mezi nově naučené pojmy patří postoj PACE, Dům rodičovství atd.

Oba pečující měli již před kurzem podezření, že Radkovy projevy chování mohou být způsobeny několikaletým pobytem v dětském centru. V průběhu realizace kurzu si začali pečující spojovat naučené pojmy s chováním Radka. Všimli si, že Radek nerad mluví o dětském centru a dobu pobytu v něm má potlačenou. Pokud pěstouni o tomto tématu chtějí mluvit, tak se Radek snaží odvést pozornost jinam.

Neuchopitelnost

V průběhu kurzu pěstounka pocítila velké zlepšení v řešení problematičtějších situací a Radkova neuchopitelného chování. Promýšlela, která metoda by mohla fungovat a aplikovala ji. Výsledky svého snažení si reflektovala – co zanechám, co změním.

Stávalo se, že pěstounce žádná metoda nefungovala a ona sklouzla zpět ke křiku. Osobní pokrok vidí pěstounka právě v tom, že na Radka nekřičí, ale opravdu se snaží najít tu správnou cestu k vyřešení problému a realizovat ji. Přítel pěstounky cítí největší změnu v chápání příčin Radkova chování. V průběhu kurzu si uvědomil míru zátěže, kterou si Radek nese z dětského centra a propojil si tuto zátěž s raným traumatem a poruchou attachmentu.

K tomuto pochopení a propojení pomohla oběma pečujícím hlavně metoda Ledovec a scénky – dramatizace různých problematických situací, jejich rozbor a následné možnosti řešení.

Pěstounka i její přítel začali Radkovi více naslouchat a aplikovat naučené metody. V první třetině kurzu došlo v Radkově základní škole ke konfliktu. Pěstounka ho musela s Radkem řešit a použila právě jednu z metod Terapeutického rodičovství. *„Bylo vidět, jak Radek najednou funguje, jak mi nelže. Já to mohla vyřešit v klidu a v pohodě.“*

Pečující uvádějí, že problematické situace končily více pozitivně ve smyslu toho, že občas našli společné řešení a byli schopni zmírnit Radkovy projevy chování. Tento fakt pečující motivoval v pokračování aplikace naučených metod z kurzu.

Vztah mezi Radkem a pečujícími osobami (pěstounka a přítel pěstounky)

Pěstounka má stále rozdílný citový vztah k Filipovi a Radkovi. Změnu k lepšímu ve vztahu mezi ní a Radkem ucítila v první třetině kurzu, kdy se učili o poruše attachmentu a ukázce tématu na Ledovci. Posun ve vztahu podle ní nejvíc ovlivnila změna jejího pohledu na původ Radkova chování. Péči o Radka bere stále jako službu.

Ke zlomu ve vztahu mezi Radkem a přítelem pěstounky došlo ve chvíli, kdy přítel pěstounky objal Radka v autě. Pěstounka uvedla, že Radek toto objetí nečekal a byl z něj mile překvapen. Od tohoto okamžiku se mezi nimi začala prohlubovat důvěra. Přesto u Radka přetrvávaly žárlivé stavy.

2.6.2.3 Po kurzu Terapeutického rodičovství

Kurz Terapeutického rodičovství – Pocity pečujících

Pěstounka i její přítel jsou za možnost být účastníky kurzu vděční. Splnila se jim téměř všechna očekávání. Přítel pěstounky je spokojen, protože více chápe příčiny Radkova chování. Navíc se díky kurzu naučil lépe korigovat své emoce, což mu pomáhá při komunikaci s Radkem a budování jejich vzájemného vztahu.

Pěstounka a její přítel předpokládali, že po absolvování kurzu dojde ke změně Radkova neuchopitelného chování (četnost, síla). K tomu nedošlo a vnímají to jako demotivující prvek.

Největším přínosem je podle pečujících větší vhled do problematiky raného traumatu a poruchy attachmentu. „*Pochopení, vhléd do toho, co se v té dětské duši děje a co můžeme jako průvodci způsobit, ovlivnit, na co si dát pozor.*“

I když byl podle pečujících kurz velice intenzivní, tak by si přáli jeho pokračování. Jednou za dva až tři měsíce by se rádi setkávali se skupinou i lektorkami. Sdíleli by a rozebírali svůj osobní pokrok či naopak neúspěch a jak s ním pracovat. Věří, že tato pravidelná setkání by je posouvala a motivovala.

Pečujícím bylo nabídnuto poradenství. To zatím nevyužili. Nevýhodu vidí v nejistotě, zda by lektorka měla čas na ně a na řešení aktuálního problému. Příkladem může být situace, kdy nastal nějaký problém a pečující by potřebovali okamžitou radu či zpětnou vazbu. Mohlo by se stát, že by se poradenství dočkali s delším časovým odstupem, kdy už může problém vystřídat jiný problém.

Informovanost

Pěstounka se na kurzu dozvěděla velké množství nových informací. Zároveň by ocenila, kdyby kurz pokračoval a mohla se toho dozvědět ještě více. Přítel pěstounky souhlasí s tím, že jim bylo předáno hodně informací. K tomu doplňuje, že by si informace potřeboval více upevnit. Nejvíce mají zautomatizovanou metodu Ledovec, která jim pomáhá v hledání příčin Radkova chování. Tuto metodu nechtějí do budoucna nikdy zapomenout.

Se všemi informacemi a metodami, které jim byly předány, souhlasí. Po kurzu se dostali do situací, kdy si řekli, že určitá metoda na Radka nefunguje. Zároveň si nejsou jisti, zda je to nevhodně zvolenou metodou nebo její chybnou aplikací. V tomto případě by uvítali zpětnou vazbu od lektorky. Některé informace začali pečující zapomínat, proto se je snaží oživit.

Neuchopitelnost

Po kurzu Terapeutického rodičovství si jsou pěstounka i její přítel více jisti v tom, co a jak mohou u Radkova chování ovlivnit, jaké metody jim fungují a jaké ne. Na jeho projevy chování se pečující dívají jinak než před kurzem. Dříve přítel pěstounky vnímal

Radkovo chování jako projevy nevychovanosti. Nyní ví, že jeho chování není tak ovlivněno výchovou jako traumaty, která prožil Radek v raném věku.

U Radka přetrvávají projevy neuchopitelné chování. Postupem času začala pěstounce i jejímu příteli docházet energie a s ní i motivace používat aktivně metody z Terapeutického rodičovství. Stále Radkovi naslouchají, hledají důvody jeho chování, „*koukají pod hladinu vody na spodek ledovce*“, aby odhalili příčiny Radkova chování. Uvádějí, že už to nejde tak jednoduše jako při kurzu či těsně po jeho ukončení. Pečujícími chybí přímá podpora a podněty, které měli v průběhu kurzu.

Vztah mezi Radkem a pečujícími osobami (pěstounka a přítel pěstounky)

V období po Terapeutickém rodičovství došlo u pěstounky ke změně vztahu k Radkovi. Je si vědoma, že není Radkova matka, ale je jeho průvodcem. Péči o Radka bere stále jako službu. Přítel pěstounky uvedl, že od té doby vnímá, jak velká tíha se z pěstounky odvalila. Sama pěstounka uvedla, že má pocit, že její vztah vůči Radkovi je lepší v porovnání s tím, kde začínala. Jeho neuchopitelné chování chápe čím dál víc, už jí tak často „*nevyvede z míry*“. Nevyrovnanost a pocit marnosti cítí pěstounka v případech, kdy Radkovo „negativní“ chování narušuje situace, které plánovala a těšila se na ně. Jako příklad pěstounka uvedla rodinný víkend. Ví, že mohl proběhnout krásně a v klidu, jenže Radkovo chování tuto příjemnou náladu nabouralo a víkend to pokazilo.

Radek přijal vztah mezi pěstounkou a jejím přítelem, jeho stavy žárlivosti zmizely téměř ze dne na den. Dle pečujících k tomu došlo díky tomu, že Radek začal více cítit z pečujících soudržnost a pocit, že jsou při výchově „*na jedné vlně*“. Oba změnili svůj postoj vůči Radkovi i k jeho neuchopitelnému chování. Tento fakt dodává Radkovi stabilitu a větší pocit bezpečí.

Škola

Dle pěstounky byl Radkův pobyt ve škole před či v průběhu kurzu Terapeutického rodičovství téměř bezproblémový. Na začátku čtvrté třídy (po kurzu Terapeutického rodičovství) začal mít Radek ve škole problémy. První problém se týká lhaní. Podle pěstounky si Radek vymýšlí lži, kterým on sám věří. Jako příklad uvádí opakující se situaci, kdy ona balí spolu s Radkem jeho školní pomůcky do batohu, ale on druhý den ve škole říká, že je nemá. To, že Radek „*nenosí*“ školní pomůcky, mu je pak zapsáno do žákovské knížky. Pěstounka se snaží na toto téma s Radkem mluvit, ale on nemá potřebu problém rozebírat, řešit.

Druhý problém je spojen s Rakovými spolužáky. Radek navazuje kontakt tak, že začne spolužáky pošťuchovat, dělá si legraci ze sebe i ostatních. Pěstounka i její přítel mají obavy, aby mu tuto „srandu“ některý ze spolužáků neoplatil agresí. „... *ti spolužáci jsou někde jinde. Jsou chvíle, kdy Radek je mentálně na úrovni desetiletého a jsou chvíle, kdy se chová jak pětiletý.*“ Pěstounka říká, že je Radek „sociálně zamrzlý“, že se sociálně nevyvíjí stejným tempem, jako jeho vrstevníci.

Se spolužáky se pojí i třetí problém, který ve škole nastal a tím je vulgarita. Pěstounka se o tomto problému dozvěděla od vyučující na třídních schůzkách. Předtím o tom neměla tušení. Když je Radek s pěstounkou či její rodinou, tak vulgární není. Spouštěčem jsou podle pěstounky i paní učitelky Radkovi spolužáci. Radek vždy slíbí, že už vulgární nebude. Ve školním prostředí slib poruší a situace se opakuje.

2.7 Závěrečná analýza zjištěných údajů a jejich konfrontace s odbornou literaturou

Výzkum byl prováděn se čtyřmi respondenty – dvěma páry pečujících osob, které absolvovaly kurz Terapeutického rodičovství. Na základě získaných dat bylo možné zjistit, jaký vliv má kurz Terapeutického rodičovství na pěstounskou péči.

Hlavní výzkumná otázka zněla: Jaký vliv má kurz Terapeutického rodičovství na pečující osobu? K ucelenější odpovědi na tuto otázku nám pomohly předem stanovené podotázky:

1. Jaký osobní posun pocítily pečující osoby v informovanosti na základě kurzu Terapeutického rodičovství?

Před pěstounskou péčí o Honzu měli prarodiče z první případové studie minimální znalosti týkající se pěstounské péče. Ke změně došlo ve chvíli, kdy začali řešit práva týkající se péče o Honzu. Pěstounka z druhé případové studie měla informace týkající se pěstounské péče již před samotnou péčí, protože se chtěla stát pěstounskou ze své vlastní vůle a prošla zaškolením.

Před kurzem oba páry znaly pojem trauma a rané trauma. Pár z první případové studie si zatím tyto pojmy nespojoval s problémy dítě, nevěděl, co může trauma způsobit a jak s ním při výchově pracovat. Pěstounka ze druhé studie se s ranými traumaty setkávala ve svém zaměstnání a využívala některé metody pro práci s nimi. Přesto si rané trauma nepropojila s problematickým chováním Radka.

V průběhu kurzu Terapeutického rodičovství byly představeny oběma párům nové pojmy. Například porucha attachmentu, postoj PACE, Dům rodičovství atd. U pečujících se začaly propojovat znalosti s praxí. Prohlubovaly se dovednosti pro zjišťování původu problému a jeho následné řešení. Velkým pomocníkem pro ně byla metoda Ledovec, na které si ukazovali původ problematických situací (traumata, porucha attachmentu, ...). Další pomůckou byly scénky. Cílem dramatizace bylo hlubší pochopení problémových situací a možnosti řešení. Valenta (1995, s. 5) dramatizaci úzce spojuje s teorií sociálního učení. Při scénkách se navozují situace, které nejsou náhodné, ale jsou předem připravené. U obou párů se dá pozorovat nárůst zájmu o zjištění původu problematických situací.

Prarodiče z první případové studie měli občas problém se správným uchopením metody. S tím jim pomohly lektorky na dalším setkání kurzu.

Po kurzu Terapeutického rodičovství všichni respondenti uvedli, že získali velké množství informací. Tento fakt nijak nespojují s negativy. Všechny vědomosti, které si osvojili, probírali postupně a ukazovali si je na příkladech z praxe. Tato výuková metoda se dá také nazvat jako autentická. Učení zahrnuje proces sběru, interpretace a syntézy znalostí. (Čapek, 2015, s. 473-474) Zároveň respondenti uvedli, že postupem času některé informace zapomínají. Oba páry využívají metodu Ledovec. Ostatní metody z kurzu se pečující snaží oživit a zautomatizovat. Pro oživení používají prarodiče letáčky z kurzu a vzájemnou reflexi. Pěstounka a její přítel některé metody nevyužívají, protože jim v praxi opakovaně nefungovaly.

Všichni respondenti vyjádřili potřebu pokračování kurzu Terapeutického rodičovství. Prarodiče by ocenili nějakou méně náročnou formu, na které by se mohli setkávat se skupinou. Pečujícím z druhé studie by dávalo smysl setkávání skupiny jednou za dva měsíce. Na těchto setkáváních by mohli se skupinou sdílet své příběhy, úspěchy i neúspěchy. Zároveň by to byla příležitost pro ještě větší prohloubení získaných znalostí.

Oba páry pečujících mají možnost využívat poradenství. Ani jeden z párů tuto nabídku zatím nevyužívá.

2. Jaký posun v rámci kurzu Terapeutického rodičovství pocítily pečující osoby v situacích, které dříve považovaly za náročné?

Oba páry před začátkem kurzu zažívaly s dítětem, které mají v péči, náročné či problematické situace. S těmito situacemi se snažily pracovat podle metod a informací, které znaly. Jakmile měl Honza z první případové studie pocity strachu, tak se ho babička s dědou snažili uklidnit a ujistit. I přesto se Honza stále bál a plakal. U druhé případové studie se pěstounka s jejím přítelem setkávali s neuchopitelným chováním Radka. I oni se snažili Radka uklidňovat. Občas se situace zklidnila a s Radkem se dalo komunikovat, avšak stále byly více časté závěry situací, ve kterých pěstounka rezignovala na řešení problému. Ani jeden z párů si nebyl jist účinností metod, které při řešení těchto situací používaly. Oba páry uvedly, že při problematických situacích se zaměřovaly pouze na řešení, nikoli na důvod.

V průběhu kurzu Terapeutického rodičovství stále přetrvávaly Honzovy pocity strachu a Radkovo neuchopitelné chování. Změna při reakci pečujících na tyto stavy

nastala v první třetině kurzu. V této době se učili o metodě Ledovec a příčinách problémů. Oba páry se začaly zaměřovat na aktivní naslouchání dítěti. T. Gordon (2012, s. 60-63) uvádí, že pokud se dítě rozhodne hovořit se svým rodičem, dělá to pro to, že je to jeho potřeba. Vždy to souvisí s něčím, co se děje v jeho nitru. Může něco potřebovat, cítit se špatně, mít nějaký problém. Dítě nemusí svoji potřebu vyjádřit přímo, ale může ji zakódovat. Ať už jsou důvody jakékoli, tak je nutné, aby dospělý dítěti naslouchal. Příkladem aktivního naslouchání může být situace, kdy má dítě hlad. Dítě přijde za pečujícím a vyjádří svoji potřebu větou „Kdy už bude večeře?“. Přestože potřeba dítěte nebyla řečena přímo, tak pečující osoba se snaží zprávu rozkódovat. Dítěti odpoví na jeho otázku a zároveň vyjádří zájem – „Večeře bude za deset minut. Máš velký hlad?“.

Pečující se více zajímali o příčiny určitého chování dítěte. Díky naslouchání dítěti se oba páry setkaly s pozitivnějšími závěry náročných či problematických situací. U pěstounky z druhé případové studie občas docházelo k návratu k řešení situací, které používala před kurzem (např. křik).

Postupem času si pečující více propojovali získané informace a začali si uvědomovat, že za projevy problematického chování dítěte může i trauma a porucha attachmentu. Kurz začal postupně měnit pohled pečujících na dítě i na jeho výchovu.

V průběhu kurzu oba páry pociťovaly velkou motivaci pro používání získaných vědomostí a metod. Velkou podporou pro ně bylo sdílení příběhů, úspěchů či neúspěchů ve skupině. Kim S. Golding (2022, s. 23) uvádí, že pro účastníky je přínosné i sdílení osobních zkušeností lektorů. Skupinu může fakt, že i lektor zažil v průběhu života při výchově neúspěch, uklidnit. Lektoři mohou sdělit i možnosti nápravy tohoto neúspěchu.

Pěstounka z druhé studie uvedla, že pro ni byla motivující i malá pozitivní změna v řešení problematických situací.

Po ukončení kurzu se páry stále snaží využívat osvojené znalosti a uvádějí, že si jsou v řešení situací jistější. Při každé náročné situaci hledají její původ pomocí metody Ledovec. Dále se snaží aktivně naslouchat dítěti a uspokojovat jeho potřeby. Některé metody jsou pro pečující obtížněji aplikovatelné, protože je nemají zautomatizované.

Četnost Honzových pocitů strachu se zmenšila. Pěstouni si však nejsou jisti, zda je to jejich stmelením se při používání metod získaných v kurzu, nebo to je Honzovou časovou vytížeností. Jakmile má Honza stavy strachu, tak se prarodiče snaží jeho emoce normalizovat, naslouchají mu a snaží se mu navodit ještě větší pocit bezpečí. U Radka si pečující nevyšli žádného výrazného pokroku v četnosti či síle problematických situací spojených s jeho neuchopitelným chováním. Stále se snaží Radkovi naslouchat a

uklidňovat ho. Oba páry si uvědomují, že některé projevy chování dítěte jsou projevy traumatu či poruchy attachmentu.

Po kurzu páry přišly o přímou podporu lektorek i skupiny. Tato podpora chybí obzvláště pečujícím z druhé případové studie. Pro pěstounku a jejího přítele je demotivující, že i přes jejich snahu a změnu přístupu se Radkovo neuchopitelné chování nezměnilo.

3. Jak se změnil vztah mezi pečující osobou a dítětem na základě absolvování kurzu Terapeutického rodičovství?

Oba páry navázaly vztah s dítětem jiným způsobem. U první případové studie byl Honzík milovaný vnuk babičky a dědy. Na začátku jejich pěstounské péče se však přetvořily role a z babičky a dědy se stali vychovávající prarodiče. Honzíkovo chování se vůči prarodičům částečně změnilo. Stále ale mezi nimi byla vzájemná a trvající láska.

Pěstounka z druhé případové studie si vzala se svým bývalým manželem Radka do péče. Ona osobně po tom netoužila a do péče byla manželem natlačena. Již od začátku brala péči o Radka jako službu, nepocit'ovala k němu žádný emocionální vztah. Přítel pěstounky se špatně vyrovnával a některými projevy Radkova chování – „*jájinovství*“, sobectví či braní všeho jako samozřejmost. Radek měl vůči příteli pěstounky žárlivé stavy.

V průběhu Terapeutického rodičovství začali prarodiče z první případové studie více a celistvě chápat Honzu a jeho potřeby. Díky tomuto cítí, jak se prohloubil jejich vztah a jsou pro Honzu větší oporou. U pečujících z druhé případové studie se vztah změnil v první třetině kurzu, když se učili o metodě Ledovec a začali více aplikovat získané znalosti z kurzu. Za Radkovým chováním už neviděli nevychovanost, ale projevy poruchy attachmentu. Pěstounka péči o Radka vnímá jako službou. Hana Jurajdová (2015, s. 11 [online]) uvádí, že pěstounská péče je službou dítěti jiného člověka. Tato služba vyplývá z faktu, že pěstouni o dítě pečují, vychovávají ho, učí ho novým vztahům. Tvoří mu další, nikoli novou rodinu.

Po ukončení kurzu Terapeutického rodičovství je mezi prarodiči a Honzou silný vztah založený na naslouchání a komunikaci. Pěstounka z druhé případové studie uvedla, že vnímá posun ve vztahu mezi ní a Radkem. Zlom v jejich vztahu nastal, když si pěstounka uvědomila, že není matkou, ale je průvodcem. Velkou změnou, kterou kurz s největší pravděpodobností zapříčinil, je změna Radkova chování vůči příteli pěstounky.

Radek přijal vztah mezi pěstounkou a jejím přítelem. Jeho žárlivé stavy vymizely. Hlavním důvodem ovlivňující tuto změnu je podle pěstounky vzájemné sladění a soudržnost při výchově. Pocit, že jsou pečující „na stejné vlně“, dodává Radkovi stabilitu a tím pádem i větší pocit bezpečí.

Výzkum prokázal, že kurz Terapeutického rodičovství má vliv na všechny tři zkoumané části. V první části, která se týká informovanosti, došlo k posunu v porozumění pojmům a jejich spojitostí s náročnými či problematickými situacemi. K druhé části, která se týká náročných situací, se dá konstatovat, že díky aplikování metod osvojených na kurzu, pečující více rozumí původu těchto situací, potřebám dítěte a řešení problému. V poslední části, která se týká vztahu mezi pečujícím a dítětem, došlo ke zlepšení vztahů díky zvědomění si faktu, že příčinou problematického či negativního chování dítěte není „špatná“ výchova, ale trauma či porucha attachmentu.

Výzkum prokázal, že kurz pozitivně ovlivňuje pečující a jejich posun při řešení problematických situací.

Závěr

Vzdělávání pěstounů je důležitá a povinná složka pěstounské péče. Díky vzdělávání si pěstouni mohou být více jisti, jak se k dítěti chovat, jak pracovat s jeho minulostí nebo jak řešit problematické situace spojené s péčí. Komplexní kurz Terapeutického rodičovství se zaměřuje na péči o děti, které mají rané trauma či poruchou attachmentu. Kurz u pěstounů rozvíjí znalosti a dovednosti potřebné k pochopení původu problematického chování dítěte a řešení vzniklé situace.

Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a výzkumné. V teoretické části byla vysvětlena problematika pěstounské péče s jejími důležitými aspekty. Dále byl popsán kurz Terapeutického rodičovství společně se základními pojmy.

Výzkumná část práce je zaměřena na zjištění vlivu kurzu Terapeutického rodičovství na pěstounskou péči. Hlavní výzkumná otázka zní: Jaký vliv má kurz Terapeutického rodičovství na pečující osobu? K určení celistvé odpovědi na tuto otázku bylo potřeba stanovit podotázky, které rozdělují získaná data do tří důležitých částí. První část se zaměřuje na informovanost pečujících, druhá část na problematické situace a třetí část na vývoj vztahu mezi dítětem a pečující osobou. Pro získání potřebných dat byla použita hlavně metoda polostrukturovaného rozhovoru s pečujícími. Získaná data byla přepsána do formy případových studií.

Z výzkumu vyplývá, že kurz má vliv na všechny tři části. V první části pečující posílili své znalosti a dovednosti. Naučili se nové pojmy a propojili si je s nepříjemnými či problematickými situacemi. V druhé části můžeme vidět rozvoj kompetencí důležitých pro řešení problémů. Pečující si jsou při řešení náročných či problematických situací více jisti ve svých postupech. Ve třetí části oba páry pocítily zlepšení vztahu mezi nimi a dítětem. Tuto změnu zapříčinilo zvědomění si pravého původu nepříjemných situací a větší pochopení dítěte ze strany pečujících osob.

Lze tedy konstatovat, že kurz Terapeutického rodičovství představuje užitečný nástroj pro posílení kompetencí pečujících a pro zlepšení jejich péče o svěřené děti. Realizace kurzu by měla být podporována a šířena mezi doprovázející organizace s cílem zvýšení kvality života dětí umístěných nejen v pěstounské péči.

Použitá literatura

BOWLBY, John. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Přeložil Ivo MÜLLER. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-670-4.

ČAPEK, Robert, *Moderní didaktika*, Praha: Grada Publishing, 2015 s.472-474. ISBN 978-80-247-3450-7

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, s. 626. ISBN 978-80-262-0873-0.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. s 210. ISBN: 80-7178-803-1

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 104, 106, 157. ISBN 978-80-7367-485-4.

HENSCHERL, Frank. *Projektování sociálního rodičovství. Soudobé dějiny*. 2017, č. IV, s. 583. ISSN 1210-7050.

HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655-975): komentář*. Velké komentáře. V Praze: C.H. Beck, 2014, s. 1259-1260. ISBN 978-80-7400-503-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2017, s. 312. ISBN 978-80-7400-644-9.

HUGHES, Daniel A. *Budování citového pouta: jak probouzet lásku v hluboce traumatizovaných dětech*. Přeložil Eva LEE. V Praze: Institut fyziologické socializace, 2017, s. 25-26. ISBN 978-80-270-2838-2.

GEIST, Bohumil. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Vodnář, 2000, s. 309. ISBN 80-86226-07-7.

GOLDING, Kim S. *Nurturing Attachments: Supporting Children Who Are Fostered or Adopted*. London; Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2008. ISBN 978-1-84310-614-2

GOLDING, Kim S. *Terapeutické rodičovství: metodika pro výuku skupin pěstounů a adoptivních rodičů*. Přeložil Jana KOVAŘOVICOVÁ, přeložil Matouš KOVAŘOVIC, přeložil Petra PÁVKOVÁ. Praha: 65. pole, (2022). ISBN 978-80-88268-60-4.

GORDON, Thomas, *Výchova bez poražených*, Malvern nakladatelství, 2012, s. 60-63. ISBN 978-80-87580-06-6

JOCHMANNOVÁ, Leona. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Psyché. Praha: Grada, 2021, s. 53-78. ISBN 978-80-271-2842-6.

KREBS, V., DURDISOVÁ, J. Sociální politika. Praha: Codex Bohemia, 2015. ISBN 978-80-7357-585-4.

LEVINE, Peter A. a KLINE, Maggie. *Trauma očima dítěte: probouzení obyčejného zázraku léčení: od raného dětství po dospívání*. Praha: Maitrea, 2012, s. 38-39. ISBN 978-80-87249-27-7.

MÁTEL, Andrej. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing, 2019, s. 46-67. ISBN 978-80-271-2220-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999, s. 25-30. ISBN 80-7178-304-8.

MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois (ed.). *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013, s. 366. ISBN 978-80-262-0366-7.

MERTL, Jan. *Sociální politika*. 7., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 17-19, 27-38, 53-59, 392-395. ISBN 978-80-7676-675-4.

PAVLOV, I. P. *Conditioned reflexes*. Oxford University Press, 1927. ISBN 9781614277989

PAZLAROVÁ, Hana (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016, s. 13. ISBN 978-80-262-1020-7.

SILLAMY, Norbert. *Psychologický slovník*. Přeložil Irena STROSSOVÁ. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, s. 221. ISBN 80-244-0249-1.

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál, 2010, s. 29. ISBN 978-80-7367-680-3.

THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015, s. 170-173. ISBN 978-80-262-0714-6.

VALENTA, J., *Kapitoly z teorie výchovné dramatiky*. Praha: ISV nakladatelství, 1995, s. 198, ISBN 80-85 866-06-4

Online zdroje:

BROUWER, Betty J. B a MENENDEZ, Charlie. Parent group and DDP, *Dům rodičovství*. Online. 2016. Dostupné z: <https://ddpnetwork.org/backend/wp-content/uploads/2016/11/Betty-Brouwer-Charlie-Menendez-Parent-Groups-and-DDP.pdf>. [cit. 2024-04-10].

GIBBONS, Naomi; SANDS, John a LLOYD, Lisa. Is Nurturing Attachments training effective in improving self-efficacy in foster carers and reducing manifestations of Reactive Attachment Disorder in looked after children? Online. *Adoption & Fostering*. 2019, roč. 43, č. 4, s. 413-428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0308575919884892>. [cit. 2024-04-08].

GOLDING, Kim S. *About*. Online. Kimsgolding.co.uk. 2023. Dostupné z: <https://kimsgolding.co.uk/about/#kim>. [cit. 2024-02-27].

GOLDING, Kim a PICKEN, Wendy. Group Work for Foster Carers Caring for Children with Complex Problems. Online. *Adoption & Fostering*. 2004, roč. 28, č.1 s. 25-37. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/030857590402800105>. [cit. 2024-04-03].

HUGHES, Dan a Kim GOLDING. 2022. In: Youtube [online]. 12. prosince 2022 [cit. 2022-02-27]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=xYnTC89eoOM&t=380s>
Kanál uživatele Scottish Attachment in Action

JURAJDOVÁ, Hana. *Pěstounství je profese*. Online. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015, s. 11. ISBN 978-80-7421-115-7. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Pestounstvi_profese_archiv.pdf/05050b43-98a8-c396-7195-c2134e972f47. [cit. 2024-04-13].

KRAJSKÁ RODINNÁ POLITIKA. Rodinná politika. Online. 2020. Dostupné z: <http://www.rodinyvkrajich.mpsv.cz/cs/rodinna-politika>. [cit. 2024-04-09].

LAYBOURNE, Gemma; ANDERSON, Jill a SANDS, John. Fostering attachments in looked after children. Online. *Adoption & Fostering*. 2008, roč. 32, č. 4, s. 64-76. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/030857590803200409>. [cit. 2024-04-05].

MILLER, Neal E., DOLLARD, John. *Social learning and imitation*. Online. 1941, s. 54-55. ISBN 978-0313207143. Dostupné z: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.17786/page/n67/mode/2up?q=react>. [cit. 2024-04-11].

MPSV. *Doprovázení pěstounů, dohody o výkonu pěstounské péče*. Online. 2023. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/doprovazeni-pestounu-dohody-o-vykonu-pestounske-pece#PrUzDo>. [cit. 2024-02-03].

MPSV. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí. Metodické „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí*. Online, 2008. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodinna_politika.pdf/c5ac6806-30a5-813c-a561-1578df33368e [cit. 2024-04-09].

MPSV. *Rodina a ochrana práv dětí*. Online. 2024. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/rodina-a-ochrana-prav-deti>. [cit. 2024-04-09].

Odlehčení a krátkodobá pomoc. Online. Rozum a cit. Dostupné z: <https://www.pestouni-rac.cz/stranka/odlehcení-a-krátkodobá-pomoc/>. [cit. 2024-02-03].

Podpora pěstounských rodin. Online. SOS dětské vesničky. Dostupné z: <https://www.sos-vesnicky.cz/co-delame/detail/pestounska-pece/>. [cit. 2023-11-28].

Pro pěstouny. Online. Amalthea. 2023. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/pro-pestouny/>. [cit. 2024-02-03].

Terapeutické služby. Online. Amalthea. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/terapeuticke-sluzby/>. [cit. 2024-02-03].

SEMERÁDOVÁ, Mgr. Monika; ČERNÁ, Mgr. Ria a ZACHAŘOVÁ, Bc. Barbora. *Metodika doprovázení*. Online. Amalthea, 2013. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborn%C3%A9%20metodiky/doprov%C3%A1zen%C3%AD/metodika-doprovazeni-2013.pdf>. [cit. 2024-02-03].

Staines, J., Golding, K., & Selwyn, J. *Nurturing attachments parenting program: The relationship between adopters' parental reflective functioning and perception of their children's difficulties*. *Developmental Child Welfare*, 2019, s. 143-158. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/2516103219829861> [cit. 2024-06-03].

YouthinMind. *Strengths & Difficulties Questionnaire*. Online. YouthinMind. 2023. Dostupné z: <https://youthinmind.com/products-and-services/sdq/>. [cit. 2024-04-03].

Zákon č. 363/2021 - Zákon, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony [online]. [cit. 5.3.2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2021-363>

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí [online]. [cit. 5.11.2023]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast5>

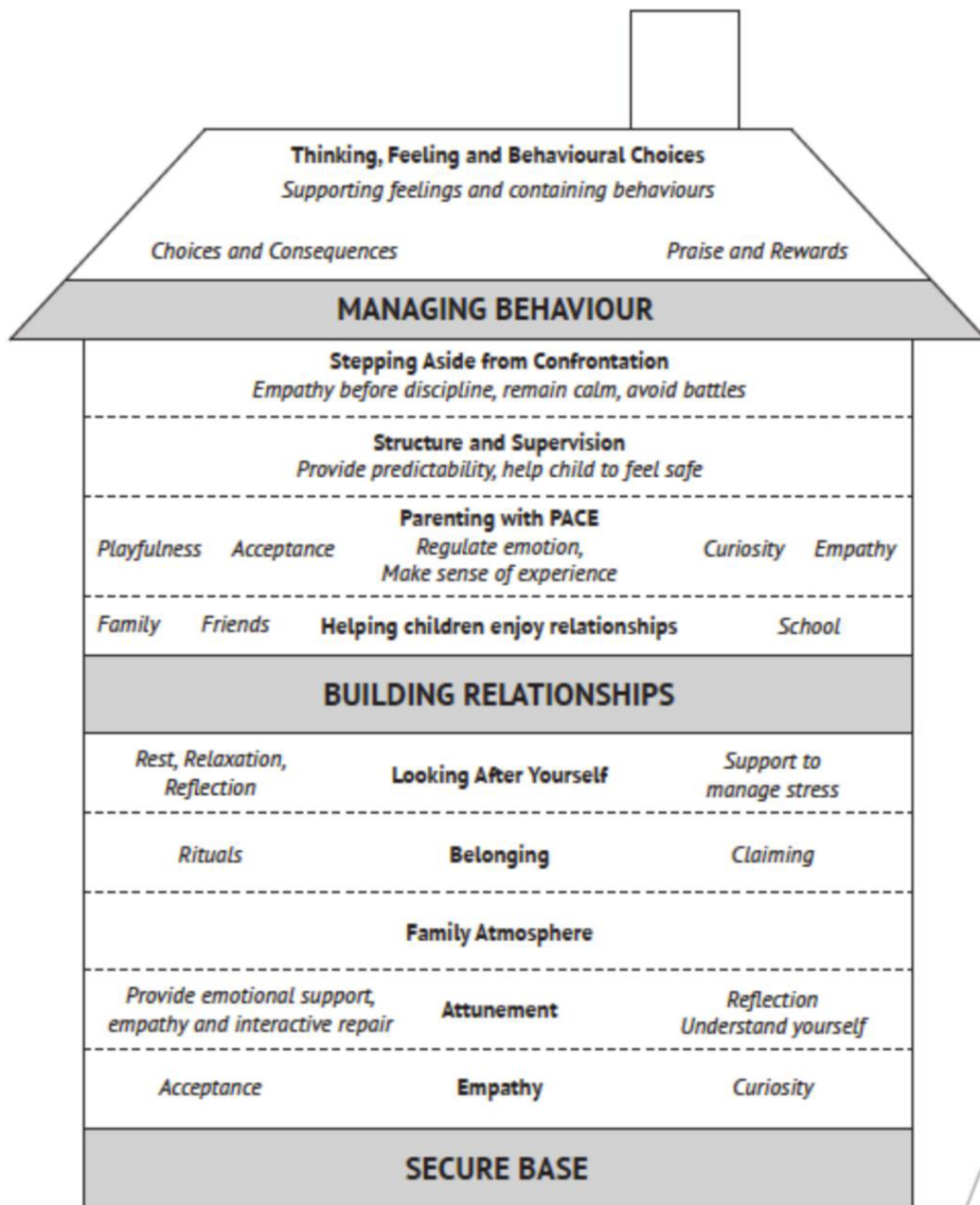
Seznam příloh

Příloha č. 1 Dům rodičovství

Příloha č. 2 Doslovný přepis rozhovorů s babičkou a dědou

Příloha č. 3 Doslovný přepis rozhovorů s pěstounkou a jejím přítelem

Příloha č. 1 Dům rodičovství

Příloha č. 2 Doslovný přepis rozhovorů s babičkou a dědou

B – babička

D – děda

H – Honza

První rozhovor

Já: Souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru?

B: Ano

D: Ano

Já: Souhlasíte s výzkumem? Výzkum bude úplně anonymizovaný. Změníme vaše jména i věk.

B: Ano

D: Ano

Já: Jak jsem již řekla, tak tento rozhovor se bude týkat především Vás. Pokud by vám bylo nepříjemné na něco odpovědět, tak klidně můžete odmítnout. Je to úplně v pořádku.

B: Děkujeme moc.

D: Dobře

Já: Tak teď přejdeme přímo k rozhovoru a k jeho první části, která se bude týkat začátku pěstounství a období před Terapeutickým rodičovství. Moje první otázka je “Proč jste se rozhodli jít do pěstounství?”

B: Každý za sebe má odpovídat?

Já: No bylo by to nejlepší.

D: Tak začni ty, babi.

B: Tak my teda prvotně jsme o pěstounství vůbec nic nevěděli a na nás to spadlo tak jako z čistého nebe. Tím že jsme řešili kvůli H psychologa ve škole, tak na doporučení toho psychologa, nám doporučili Amaltheu, se kterou jsme se sešli a o pěstounství jsme si povídali, dostali jsme návrhy a tím jsme se k tomu vlastně dostali.

D: No, jak říká manželka, tak vlastně ta situace ... (odmlčení) ... V podstatě my jsme se o H starali už od jeho narození, takže nebyl problém v tom, když se situace vyhrotila, si vzít H k sobě. Ten proces pěstounství/nepěstounství jsme řešili vlastně až pak.

B: My jsme vlastně dali dceři šanci, aby si nějak srovnala život. Ale protože se to nějak prodlužovalo, tak jsme museli začít řešit situaci v tom směru, že když H u nás jen tak zůstane, tak vlastně nemáme moc žádný práva.

D: Ani u lékaře, ani ve škole. Prostě nic.

B: Muselo se to vlastně nějak vyřešit, protože problémy se začaly kupit a byly věci, které se musely řešit. Tak nějak jsme se k tomu i dostali, že to vlastně byla i nejlepší verze pro nás. My jsme vlastně chtěli pro H tu psychologickou podporu, protože jsme si mysleli, že by to pro něj bylo dobré. Ono, jak nemáme žádnou přípravu, tak jsme nebyli znalí a neměli jsme představu, co by se mohlo H stát, ale začaly se tam vyskytovat různé problémy. Pěstounství bylo to nejdostupnější a nejlepší pro nás i pro H.

D: My jsme viděli největší problém v tom, že se jako by zasekl v učení. Největší problém je ve čtení. Plete si písmena a nedokáže plynule přečíst ani jednu větu.

B: Což teda tohle v první třídě nebylo. Problémy se začaly vyskytovat až v druhý. A proto my jsme vlastně začali vůbec tu situaci nějak víc řešit.

D: To jsme právě začali řešit tu psycholožku a díky tomu jsme se dostali k Amalthee.

B: Já vlastně ještě oslovila OSPOD, což jsem byla velice hrubě odmítnuta. Pak jsem to vlastně říkala i ve škole, protože na OSPODu na mě koukali, jakože: „Proč je otravuju.“ Nakonec jak jsem tam otravovala furt, tak mi dali sociální pracovníci, která se zachovala moc dobře. Viděla, že my (B+D) opravdu trváme na tom, že jako chceme, aby se začalo něco dít. Že ta situace není dobrá pro nás ani pro H. Tam jsme museli taky řešit to, že jak H přešel z jednoho města do druhého (odmlka) tak je jakoby zvláštní, že nikoho nezajímalo, že je vlastně jinde.

D: Nikdo to neřešil a nikoho to nezajímalo. Kdybychom se do toho nezapojili, tak v podstatě nikoho z pověřených úřadů nezajímalo to, kde H je a co se s ním děje. Což je podle mě závažnej systémovej nedostatek. A kdybychom tedy my nezažádali o pěstounskou péči, tak vlastně nikoho nezajímá, kde H

bydlí, v jakých podmínkách, jaký máme možnosti, ... Až pak, když jsme začali s žádostí o pěstounství, tak začalo lustrování o našich financích, zdravotním stavu, dělali psychologické testy, prali se na práci atd. Podle mě, pokud dítě nestojí stát ani korunu, tak ho má stát úplně na salámu. Až když nám dávají dávky, tak se zajímají.

B: Vlastně bylo až zarážející, jak moc najednou se zajímají. Obzvláště když jsme i příbuzní. No a zase opět nás vlastně v tom podpořila paní psycholožka a Amalthea.

Soc. pracovnice z Amalthei: Já jen jestli můžu doplnit, tak v tu dobu se psaly i zprávy ohledně H, a i já jsem psala doporučující posudek, aby vlastně H nebyl v péči třetí osoby, ale aby byl v pěstounské péči babičky a dědy. Jeden z důvodů, proč tohle bylo i z našeho pohledu ideální, tak byla právě ta terapie, vzdělávání pěstounů, možnost hlubší a stálejší spolupráce. Na tom jsme se vlastně shodli s pěstouny i na úplném začátku, kdy pěstouni (B a D) nám řekli, že by se v tom potřebovali zorientovat a že by s tím potřebovali pomoci.

B: Když vše došlo k soudu, tak nás tam pořádně vyprali. Že vlastně proč se o dceru nepostaráme, že to je naše morální povinnost. Takže jakoby i sociální pracovnice z OSPODu byla překvapená, že soud nám chtěl pěstounskou péči zamítnout. Soud nám vlastně dal jen zvláštní zřetel.

Soc pracovnice z Amalthei: To už se teď vlastně ani nedělá, takže ti k tomu, Maruško, kdyžtak pak i něco zvlášť povím.

Já: Takže abychom si to dali nějak do časové linky. Paní psycholožku jste kontaktovali, když byl H v jaké třídě?

B: V druhý.

Já: A pak jste tedy kontaktovali OSPOD nebo Amaltheu?

B: Já si myslím, že Amalthea tam už nějak zapojená byla.

D: No my jsme kontaktovali OSPOD už v Ústí nad Orlicí. Jenže tam se nic nedělo. Tam dceři řekli, že když je o H od nás postaráno, tak není co řešit. H tam ani nezaevidovali, což pak když OSPOD z Pardubic chtěl po nich zprávu, tak z Ústí nepřišlo nic, protože nic nezapsali.

Já: A když se to řešilo v Ústí, tak byl H v první třídě?

B: Ano. Tam se začalo řešit, že dcera má problémy. A když dceři na OSPODu řekli, že vlastně není co řešit, tak se toho ona chytla a myslela si, že to je v pořádku.

D: Takže nejdřív byl OSPOD v Ústí, pak jak jsme H přihlásili v Pardubicích do školy, tak manželka šla na OSPOD v Pardubicích.

B: Jsme nevěděli, jestli to je povinnost to nějak hlásit nebo tak, když se dítě přestěhuje a změní školu, tak jsem tam prostě pro jistotu zašla.

D: Po pardubickém OSPODu byl školní psycholog a díky němu Amalthea. Díky které jsme začali řešit pěstounskou péči.

Já: Co si myslíte o vzdělávání v pěstounské péči?

B: Tak díky tomu, že jsme pěstouni, tak to máme jako povinnost. Což nás na začátku překvapilo, ale nevadilo nám to.

D: Byl to pro nás vlastně i dost posun. Jak se musíme vzdělávat, tak vlastně jak se vždy vypisují ty vzdělávací témata, tak jsme si vždy vybrali něco, co jsme si mysleli, že bude dobrý. My jsme začátek pěstounství chytli dost i v době Covidu, takže toho bylo dost online. Ale v porovnání s tímhle kurzem, to bylo skoro nic.

B: Vlastně díky tomuhle kurzu jsme to prošli tak pěkně postupně od A po Z. Když jsme si to vybírali jednotlivě, tak jsme se museli dost doptávat, nebo jsme odcházeli a nic moc jsme z toho neměli.

Já: A o povinnosti se vzdělávat vás informoval kdo?

B: Amalthea. Vlastně vše nám řekla Amalthea.

Já: Je něco, co by podle vás na vzdělávání mělo být jinak?

D: Teď po tom kurzu mám pocit, že by to vzdělávání mělo být víc systematické. Že byste měli dostat nějaký rozpis, kdy a co máte absolvovat.

B: S tím souhlasím. Měli byste dostat nějaký doporučení. Třeba nejdříve jít na školení o traumatu, pak na školení týkající se nemocí toho dítěte apod. Prostě, aby nám třeba sociální pracovnice, které znají to dítě, tak aby nám řekly: "Vy jděte tam, tam a tam."

D: Teď to vlastně je dost tak, že se nás na různých setkáních ptají, co by nás zajímalo a na co bychom chtěli školení. A to je třeba dobrý pro pěstouny, kteří už jsou letitý anebo jsou s přípravou. Ale pro nás jako nováčky, kteří moc znalostí nemají, tak to moc dobrý způsob není.

B: Vlastně by bylo fajn i nějaké do vzdělávání. Že třeba když nám to někde vědomostně drhne, nebo jsme to úplně nepochopili, tak by bylo fajn, kdyby byla možnost si ten kurz nebo školení zopakovat.

Já: Od vzdělávání se přesuneme k další malé části. Kdy jste poprvé slyšeli slovo trauma?

B: Tak bylo to až v době pěstounské péče na nějakém školení.

D: Bylo to na nějakém školení no. Ono my jsme taková témata právě na tom našem vzdělávání i vyhledávali. Ale podrobněji jsme to řešili až teď na Terapeutickém rodičovství.

B: Jinak ještě jsme o tom určitě slyšeli od pana Jiřího Haldy, kterého rádi posloucháme. To jsme v Amalthee taky vlastně říkali, že by s ním mohli domluvit nějaký školení. (smích)

Já: A kdy jste začali o traumatu přemýšlet jako o problému?

D: Až právě když jsme se o tom začali vzdělávat a když jsme se o tom začali bavit s lidmi z Amalthei.

B: My jsme si vlastně ani nespojili to, že by H problémy mohly být kvůli traumatu.

Já: Na terapeutickém rodičovství jste se učili i o poruše attachmentu. Slyšeli jste o tom i někdy dřív?

B: Ne. Až tady na Terapeutickém rodičovství.

D: Taky si myslím, že to bylo poprvé až tady. A pokud jsme se o tom učili už dřív, tak si to nepamatuju.

B: Určitě si myslím, že by se o traumatu a poruše attachmentu mělo učit nějak i v širší společnosti.

Minimálně všichni soudci, učitelé, sociální pracovníci, zdravotníci by to měli znát.

D: Za mě je vážně velký problém v tom, že lidi hodně odsuzují už hned na začátku a kdyby měli ty informace, co máme teď my, tak by třeba neodsuzovali a měli trochu větší empatii a snažili se ji i použít. Prostě koukají na špičku ledovce – to asi vy ze školy, Maruško, znáte – a už nekoukají, co je pod tou hladinou no.

B: Jak asi taky víte, tak je to i dost tím, jak nás všechny vedou rodiče. Teď už třeba já vím, jaký chyby jsem odkoukala od mých rodičů a jaký chyby jsem dělala já při výchově. Na kurzu jsme se bavili třeba i o sebevraždách a nejdřív jsme byli všichni takový že: “Proč by se chtěl někdo zabít, bla bla bla“, ale pak jsme dospěli k tomu, že bychom se opravdu měli zajímat do hloubky o tom, proč se někdo chce zabít a nebrat to tak povrchně.

D: Každý člověk, co chce mít děti by se o tohle měl zajímat a nějak se v tom vzdělávat. Nebylo by to minimálně vůbec špatný. Sice to je bohužel nereálný, ale nebylo by to špatný.

Odmilka

D: Vlastně až s postupem doby a s tím, co jsme se učili, jsme si začali uvědomovat, co vlastně on mohl zažívat a jak se to na něm podepsalo.

B: A to si najednou začnete vzpomínat na ty chvíle, které vám v tu dobu přišly ale úplně normální. Třeba teď když jsme si pustili nějaký starý videa, tak jsme si všimli, jak si H vůbec nevšímal svoji mámy, když jsme tam byli my. Ten kontakt tam nebyl. V tu dobu jsme si toho nevšíimli, ale teď, když jsme se učili o poruše attachmentu, tak jsme si toho najednou všimli.

Já: Kdy jste se začali zajímat o nápravu nebo léčbu traumatu a poruchy attachmentu?

B: Až od té doby, co máme H. Do té doby vůbec.

D: Je to tak.

Já: Teď se trochu přesuneme k H. Jak dlouho ho máte v péči?

B: Teď jsou to tři roky. Do první třídy byl u matky. V únoru v první třídě přišel H k nám, protože byl Covid a já byla doma. To jsme se vlastně společně učili. My jsme se učili, jak zacházet s počítačem, on se to pak učil od nás. Pak na chvíli byl zase u dcery. (odmlčení) Na prázdniny ho dcera dala k nám, že si chce vyřešit svoje problémy a od té doby je u nás. Pár dní před začátkem školy jsme se dozvěděli, že se H nemá kam vrátit, takže jsem na konci srpna začala zařizovat školu.

D: My jsme vlastně ani nevěděli, jestli ho někde vezmou. No a v druhé třídě jsme naskočili na ten systém učení znovu.

Já: Věděli jste všechny informace o H?

B: No díky tomu, že dcera byla sama s H, tak my jsme H měli doma furt. Snažili jsme se jí co nejvíc pomáhat, jak to jen šlo. Dokud teda ona kojila, tak byl u ní, ale pak byl u nás vážně dost často. Já jsem ještě v tu dobu měla střídavě denní a noční, takže když jsem přes den měla volno, tak byl u nás. Dcera k nám dost často i jezdila, takže jsme měli dost povědomí o jeho zdravotním stavu a celkově jeho životě.

D: On s námi prakticky vyrůstal. Učili jsme ho chodit, mluvit, jezdit na kole. Rozmluvil se až díky nám.

B: S dcerou to bylo právě takový... Byl tam ten odpojenej attachment, jak jsme se na kurzu teď dozvěděli. No ale jinak hodně informací se dozvídáme i teď zpětně.

Já: A je nějaká informace, kterou jste se tedy zpětně dozvěděli, která vás nějak zasáhla?

D: Asi nejvíc to, že matka brala drogy, když kojila.

B: Jo to jsme vůbec netušili, nevěděli.

D: Nebo když nám dcera řekla, že si vlastně nepamatuje první tři roky života H, protože taky brala drogy.

B: My jsme to opravdu nepoznali a netušili, že tam něco takového probíhá. Jak jsme se věnovali H, tak jsme vůbec nepoznali nějaký příznaky. Jediný co, tak akorát to její chování. Bývala dost agresivní. Nejhorší asi je, že nevíme, co se tam dělo, když jsme tam nebyli.

D: Akorát jsme měli pocit, že svým chováním chce H válcovat, aby ji poslouchal na slovo. Když ji neposlouchal, tak ho trestala. Zakazovala, brala mu věci, co jsme mu třeba koupili my, aby ho tím vlastně ještě víc potrestala. Dodnes si H pamatuje, že mu jeho máma vybrala pokladničku. Všechny jeho peníze mu vzala.

B: Furt si to H pamatuje. Všechny peníze, co jsme mu tam naspořili.

Já: A to vám řekl H?

D: No my jsme to zjistili, když jsme mu tam chtěli dát další peníze, ale pak se o tom s námi H bavil.

B: Tak jsme mu udělali kasičku u nás a peníze dáváme tam.

D: No a od babičky jednoho z jejích přátelů dostal asi 10 000,- k narozeninám a ona s tím přítelem mu to stejně sebrali.

B: V tu dobu jsme ale nevěděli, že byla na drogách. Ale opravdu hodně informací se dozvídáme až teď po částech. Cítíme se teď občas ještě hůř, protože v tu dobu jsme měli pocit, že děláme vše, co můžeme, ale teď se to vše ukazuje a my máme pocit, že jsme nedělali všechno.

Já: Jaký jste měli pocit, než vám soud svěřil H do péče?

D: Na jednu stranu jsme byli nadšení, že ho máme doma a užívali jsme si být babička a děda. Jezdili jsme na výlety, aby to všude viděl.

B: Celkově jsme se snažili mu udělat radost.

D: O to těžší pak ale bylo se přepnout do role rodiče, vychováváče.

B: V tu dobu jsme slyšeli první: "Nemám tě rád", což pro nás bylo opravdu těžký.

D: Vlastně ten skok od hodný babičky a dědy do vychovávajících a na pravidlech trvajících prarodičů je těžkej.

B: Teď jsem si vzpomněla že vlastně když ještě u nás úplně nebydlel, tak měl H stavy, že když jsme ho dovezli domů z výletu, tak se držel auta, brečel a říkal: "Babičko nenechávejte mě tady, já nechci domů". V tu dobu jsme si říkali, že to je takový ten normální stav, který děti občas mají, že chce být prostě s náma.

D: Hledal furt nějaký důvody, abychom tam zůstali. Třeba na kafe abychom k nim šli. Prostě tam nechtěl být sám. Když jsme se loučili, tak utíkal vedle auta.

B: No i tak, i když jsme to viděli, tak jsme vůbec nepřišli na to, že se tam něco děje. Že tam je nějaký problém.

Já: Jak jste se tedy cítili, když jste se na začátku té péče dostali pozice vychovávajících?

D: Tak jak to přicházelo, tak tak jsme to přijímali. Ale dobrý. Bylo to unavující, ale zvládli jsme to.

B: Já osobně jsem měla pocit, že nám to šlo. Že když byl problém, tak jsme to vyřešili. Až teď je to takový horší.

Já: A jak je to u vás teď?

B: Já jsem unavená. Nevím jak ty (mířeno na dědečka), ale já ano.

D: Já taky. Jsme vyčerpaný.

B: Máme pocit, že nemáme na nic čas. Ono to bude asi i tím, že jsme teď měli několik měsíců ten kurz. A teď mám pocit přetížení a vyčerpání.

D: No, jezdili jsme 2x měsíčně na ten kurz. Pak teď jsme s H chodili každý týden k psychologce. Pak H má 2x týdně tenis a 2x týdně sokol, pak si H vymyslel, že chce zkusit fotbal, tak na sokol chodí jednou týdně a pokud to vyjde tak 3x týdně na fotbal. Takže mu dáváme full-servise v tomhle. Je to náročný. Do toho s ním musíme dělat školu, úkoly. Když se pak jde fakt učit, tak začne dělat místo toho nějaký blbosti, který jsou pro nás taky unavující. Jak říká manželka, je to únavný, ale zároveň je potřeba mu dávat 100 %, protože si neumím představit, jak by na tom byl, kdyby byl s jeho matkou.

B: Ale ta škola je pro nás fakt náročná. Hraje v tom roli i náš věk. Jako vracet se do toho a pak ho to naučit. Ještě jak on má problémy s učením, tak je to síla.

D: On má nepotvrzeně diagnostikovanou poruchu krátkodobé paměti. Takže do něj něco "dostat" je těžký.

Já: Má to tedy diagnostikované?

D: No, paní psychologka nám to řekla.

B: A pak jsme ještě chodili k jedné paní na doučování, která je specialistka na děti, které mají problémy s učením, která nám to taky řekla.

D: Podali jsme si žádost do pedagogicko-psychologické poradny, ale tam to bylo taky zamotaný, protože škola nás v tom úplně nepodporuje. Nejdřív nám nechtěli dát doporučení, pak nám řekli, že ho nepotřebujeme a když jsme se do té poradny dostali, tak nám udělali nějaký předběžný test a teď už pět měsíců čekáme až nám dají nějaký další termín na ten podrobnější test.

B: On má třeba velký problém se čtením. Třeba teď vlastivěda. On vše umí. Na vše odpoví. Ale na konečném testu měli jakoby víc otázek v jedné. A já, když jsem na to koukala, tak jsem hned věděla, že tam nebyl problém v tom, že by to nevěděl. Problém byl v tom, že on, než ty otázky přečetl, tak nevěděl, co přečetl, takže nevěděl, na co odpovídá. Když se ho zeptáte ústně, tak na vše odpoví.

D: No, my jsme se snažili domlouvat s učiteli, aby mu dávali jednoduché otázky. Říkali jsme jim, že když mu dají složené otázky, třeba tři otázky v jedné, tak to nezvládne. Ale stejně s tím ty učitelé nic nedělají.

Já: Jak vás H oslovuje? Změnilo se to nějak v průběhu péče?

B: Normálně babi, dědo. Ale třeba v dobu, kdy ještě u nás nebyl na stálo, tak mi občas říkal mami. Já ho teda opravovala, že maminka je doma a já jsem babička, ale pletl si to. A od té chvíle, co je u nás si to spletl jen jednou nedávno. Toho jsem si všimla hned na začátku péče, že si mě už neplete a říká mi jen babi.

D: Když někde přijdeme, tak hned všem hlásí, že jsme děda a babička a nikdo nás nesmí oslovovat mami a tati. Nemá fakt s tím problém. Nijak to netají.

Já: Jak to máte doma s pravidly? Poslouchá je H?

B: Bojujeme s tím.

D: Vlastně jak jsme dřív ty pravidla neměli úplně nastavené, tak teď to je problém.

B: Sice nemáme problém s komunikací a vše řešíme, ale i tak se občas stane, že se neudržíme a nějaké pravidla porušíme. H s tím moc problém nemá. Občas odmlouvá, ale většinou pak poslechne. To spíš my jsme v tomhle takový měkouní. Že třeba mu něco dovolíme a pak nám dojde, že jsme mu minule řekli, že se to tak už dělat nebude.

Já: Teď se posuneme k problematickým situacím, které se děly před kurzem Terapeutického rodičovství. Stávaly se nějaký takové situace?

B: Co mě tak napadá, tak co se třeba stávalo, že když jsem přišla dýl z práce, tak H nebyl doma a byly odemčené dveře. Prošla jsem celý byt a on nikde. On mě hledal po městě, protože si myslel, že jsme ho opustili.

Já: A to se stalo víckrát?

B: No on tyhle problémy má.

D: On, když má jasno v tom, co se bude dít, tak to je v pohodě. Když se třeba domluvíme, že já budu teď tři hodiny pryč, tak on v pohodě zůstane doma sám. Ale pokud nastane malá změna, tak nastane problém. Třeba loni ráno jsem chodil do práce dýl, takže jsem H vždy budil a vodil do družiny. Ale jeden den jsem před tím, než jsem ho měl vzbudit, šel vynést koš. To je záležitost na maximálně pět minut. No a H se vzbudil zrovna ve chvíli, když jsem ho šel vynést a nebyl jsem doma. No nastala panika, H se bál.

Naštěstí ho napadlo mi zavolat, tak jsem ho do mobilu uklidňoval, že je vše v pořádku, že jsem šel vyzvednout koš a budu do minuty zpět. H mi pak říkal, že ho mám vzbudit a říct mu to, nebo mu to napsat do zprávy, aby věděl, co se děje.

B: Nebo jednou přišel z družiny domů sám. Vždy když takhle sám chodil, tak nám pak z domova zavolal, že už je doma. Ale jednou jeho telefon vzal děda do práce, aby se na něj podíval kolega, že tam něco blbilo. H přišel domů a telefon tam nebyl. Tak se vydal mě hledat. Jenže on šel směrem do centra a já šla z druhé strany. Takže jsme se ani nepotkali. On pak běžel z města a brečel a volal na mě, že se bál, že jsme ho opustili.

D: Nebo na něj jednou zatroubil autobus, protože H dobiehal natěsno zelenou na přechodu. No a ten den pak u nás chodili po bytovce policajti, protože se ztratilo kolo. No a jak jsem jim otevřela, tak H začal brečet, protože si myslel, že si přišli pro něj. Strašně moc brečel, byl vyděšený.

B: Celkově má stavy, kdy ho vše rozhodí hodně jednoduše. Pokaždé silně brečí. Nebo když něco provede, tak to na něm jednoduše poznáte, protože se chová jinak. Hodně mlčí a pak se rozbrečí, když se ho zeptáte, proč brečí, tak vám nic neřekne. Třeba jednou se právě takhle choval a já pak šla za ním do pokojíčku a ptala se ho, co se děje. A on že: "No víš, babičko, on mi dal kamarád hodně peněz. Prý je dostal od rodičů a nechce je, tak mi je dal." Tak jsem se ho zeptala, co to pro něj je hodně peněz a on vytáhl dva tisíce. Tak mu říkám, že děti většinou nenosí takový obnos peněz jen tak do školy. A z něj vypadlo: "Víš, babičko, ona maminka potřebuje peníze a ony ty peníze ležely na skříni, tak jsem ji je vzal." A u toho se zase rozbrečel. Tak jsme přišli na to, že to nebyly peníze od spolužáka, ale dědovi, který měl připravený na skříni, že něco bude platit. Peníze pak on sám dědovi vrátil a vyříkali jsme si to. Zase se tam ukázal ten stav toho strachu. Sice se to podle mě teď trochu lepší, ale stále to tam je a stále brečí kvůli každé drobnosti, která by nikoho jiného asi nerozhodila.

D: Teď se třeba řešilo to, že chtěl vědět, co se stane, když umřeme. Taky se u toho rozbrečel. To jsme pak řešili i u paní psychologky.

Já: Jak jste na tyhle situace reagovali?

B: Tak my jsme na nějakých jiných kurzech už byli, takže jsme malinko tušili, co máme dělat. Hlavně v klidu, vysvětlit, popovídat si o tom. Moc jsme nekoukali na ten důvod, spíš na ro řešení.

D: Je to tak.

Já: Jak většinou ty situace skončily?

D: Z našeho pohledu to dopadlo dobře.

B: Hodně jsme ho uklidňovali a ujišťovali. Nevěděli jsme, jestli to děláme dobře, ale snažili jsme se.

D: Nešli jsme moc do hloubky toho problému.

Já: Spojovali jste si tyto situace s jeho traumatem?

D: Jak co.

B: Někdy situace jsme si spojili a věděli jsme hned, co je vyvolalo, ale někdy taky vůbec. Děda na tohle má lepší citění, je na to trpělivější. Já jsem na to občas asi moc unavená.

Já: Teď se na chvíli zase posuneme od těch problémových situací, ale ještě se k nim dneska jednou vrátíme.

B: Snad to stihneme (myšleno jako vtip).

Já: Bere H nějaké léky?

D: Ne.

Já: Jak to máte s terapií? Kdo z vaší rodinky na ní chodí?

B: Já a H. Děda byl jednou. Teď nám nabídli i partnerskou, tak ji asi vyzkoušíme.

D: Honza začal chodit až vlastně díky Amalthee na terapii.

B: Já jsem začala chodit loni na jaře, pak ale ta paní skončila. A letos mi nabídli paní psychologku z Amalthei.

Já: Je nějaký způsob, jakým jste pracovali na zlepšování vašeho vztahu s H?

D: Já si myslím že úplně záměrně asi ne.

B: No, spíš jsme se učili, jak nechat rozhodnutí víc i na H, jak ho nechat se vyjádřit, aby věděl, že s námi může normálně komunikovat. Aby věděl, že si jeho názoru vážíme a že mu nasloucháme. To se vlastně učíme i teď. Jinak si myslím, že nic moc jiného ne.

Já: Chtěli byste, aby se něco teď na vašem vztahu s H změnilo?

B: Asi ne.

D: Na jednu stranu bychom si asi oba přáli, aby se H matka dala do kupy a my zase mohli být babička a děda. Na stranu druhou nemáme žádnou velkou záruku v tom, že se to opravdu stane. Takže i H už nějak počítá s tím, že u nás asi bude.

B: Jo, on už pracuje s tím, že se k mamince už nevrátí. My teda s tím taky pracujeme a říkáme mu, že jeho mamka tady už je. Že my se o něj postaráme, ale stále mu dáváme najevo, že tu ta mamka je. Snažíme se, aby se ten vztah zlepšoval, i když to moc nejde.

Já: Poslední otázka z této části před Terapeutickým rodičovstvím. Jak byste popsali vaše city k H?

B: Miluju ho. Už odmalička. Je to moje zlatíčko.

D: Je to tak. Je to náš kluk. Už když byl malinkej, tak jsme se na něj upnuli.

Já: Říkáte mu to?

B: Samozřejmě. Třeba odmala jsem mu říkala, že je moje zlatíčko a on i teď chce, aby se mu tak říkalo.

D: Má svoje rituály, který chce, aby se dodržovaly. Třeba s babičkou se spí v posteli v pátek. Já ho vždy vedu do školy, abychom si povídali. Když mu řekneme, že nějaký rituál nebude, tak jen vidíme ty slzy v očích.

Já: Tak teď se posouváme do druhé části, která se týká období Terapeutického rodičovství. Jak jste se o kurzu dozvěděli?

B: Já jsem se to dozvěděla v září na jednom sezení u paní psychoterapeutky. Ta mi řekla, že teď hledají adepty, tak jestli bych chtěla. Tak jsem ji řekla, že když do toho půjde i manžel, tak že ráda půjdu.

Já: Co vás vedlo k tomu s tím kurzem začít?

B: Nám se to líbilo od začátku. Chtěli jsme se někam posunout.

D: Byla tam ta lákavá nabídka toho, že to je celé komplexně, uceleně. Že to je od A do Z.

B: Nás to fakt zajímalo no. Takže žádné váhání.

Já: Jaké bylo vaše první setkání?

B: oťukávali jsme se, ale bylo to příjemný, protože naše lektorky to vedly moc pěkně a nastavily tam tu atmosféru dost příjemnou.

D: A s ostatními jsme se stmelili úžasně.

Já: A těšili jste se na další setkání?

B: Ano, ale já se přiznám, že na to poslední jsem už přemýšlela, že nepůjdu, protože jsem byla totálně unavená, ale kdybychom neměli covid, tak jsme byli na všech setkání.

D: Tak tam to nebylo jenom o tom školení, ale dost i o tom sdílení příběhů, což nás obohacovalo a motivovalo. Tam jsme viděli, že vlastně nemáme zas tak problematický dítě.

B: Lidi nás tam obdivovali, že jsme si vzali vnuka a my obdivovali je za to, co zvládají oni. Ta podpora tam byla neskutečná. Mám pocit, že ten kolektiv si tam pěkně sedl.

Já: Jaký způsob toho učení vám nejvíce vyhovoval?

B: Scénky byly dokonalý. Naše lektorky, herečky to zvládly nádherně. Ty scénky nám to hlavně trochu lépe přiblížily. Ale celkově nám tam vše vysvětlovaly. Stále byly v obraze a vše co jsme nechápali, tak vysvětlily.

D: Nebo třeba na začátku každého setkání jsme probírali, co se událo v posledních dvou týdnech od posledního setkání a říkali jsme si navzájem, jak jsme nějaké situace řešili. Z některých situací jsme měli slzy v očích. To, jak oni to popisovali, jak to vyřešili, jak je nějaký situace zlomily.

Já: Teď se tedy vrátíme zase k těm problémovým situacím. Jak se ty situace v průběhu Terapeutického rodičovství změnilly?

B: Do té doby jsme se nekoukali na důvod. Spíš jsme jen uklidňovali. V průběhu kurzu jsme vlastně dostávali ty informace a nějak se učili s nimi pracovat.

Já: A pamatujete si, v jaké části kurzu jste se na tu práci se situacemi začali zaměřovat? Kdy se nějak situace začali měnit?

D: To asi ne. Ono právě jak to šlo postupně, tak se to dělo nějak samo. Občas jsme něco zkusili, občas jsme na to zapomněli.

B: Teď už vlastně řešíme, nebo se snažíme řešit, ty situace jinak no. Což je občas dost těžký, protože jak některý věci nemáte zažitý, tak je těžký je občas v situaci správně uchopit. Nebo nějak zareaguju a uvědomím si, že jsem to měla udělat jinak.

Já: V čem je podle vás největší změna díky tomuto kurzu?

B: Já si myslím, že to je ta podpora. Že to člověka uklidní, že si můžeme říct o pomoc. To že víme, že za námi někdo stojí.

D: Ty informace. Ty, které jsme neměli a teď máme. Teď je ale na nás, jak s tím budeme pracovat. Jak moc se budeme snažit to používat a tak.

B: Ale to se fakt dobře ukazuje na tom, že víc bádáme a jsme zvědavější a snažíme se s ním bavit. Děda je na tohle lepší, jak jsem říkala. Je takový vstřícnější a H jak dospívá, tak víc tihne k němu. Já zase věkem jsem nervóznější a dost často se to ve mě pere, protože mám problémovou dceru. Často se to ve mě pere, protože vím, co udělala a jak na tom je teď. Takže moje rozpoložení je občas takový horší.

Já: Pamatujete si nějakou situaci, kdy jste použili vědomosti z kurzu?

D: To nevím, jestli si na něco vzpomenu. (Smích)

B: My máme asi sklerózu! (smích) Ne, tak my asi žijeme ze dne na den. A vypadá to, že si spíš pamatujeme ty horší věci.

D: Vypadá to tak.

B: Jestli se nám něco povedlo.... Jsme na něco pyšný?

D: To nevím. (smích). Tak my se vždy snažíme myslet na to, co nám na kurzu řekli.

Já: Tak třeba ve spojitosti s těmi H stavy strachu. Vidíte tam teď nějakou změnu?

D: Tak já to asi aplikuju v tom pohledu, že když má z něčeho strach, tak dřív bych to asi bagatelizoval. Říkal jsem mu věci typu: "Ale to mi neříkej, to je v pohodě, nic to není." Teď se mu snažím naslouchat, vyslechnout ho a podpořit. On má zase občas stavy, že když je ráno doma sám a uslyší nějaký zvuk, tak mi volá a šeptá do telefonu, že se bojí, že se něco děje. Tak se ho teď snažím podporovat. Neříkám mu věci typu: "Tak si kus chlapa! To zvládneš!"

B: On je děda na tohle teda neskutečně trpělivěj. A ano, takový věci fakt neříkáme. A je hrozný, jaký množství rodičů a prarodičů takovýchle řeči mají. Ale je pravda, že pokud ti lidi nejsou vzdělaní, tak ani neví, že nějakou chybu dělají. A ještě děda každý, no skoro každý, den H uspává. A H je v tenhle čas hrozně mluvněj, že je schopnej nám říct informace, který přes den neřekl.

D: No a v tu dobu si potřebuje popovídat a je potřeba, aby mu bylo nasloucháno. A ani nám to nevadí, že ho chodíme uspávat, i když mu je už deset. Spíš si to naopak užíváme. Třeba kolega v práci se diví a říká že od doby, co jeho synovi jsou dva, tak ho on neuspává. Ale ono je těžký některým lidem vysvětlovat, že dítě, který má teda nějaký to trauma, tak potřebuje i jiný věci.

Já: Teď se posuneme do poslední části dnešního rozhovoru a ta se týká období po Terapeutickém rodičovství. Víme, že jste skončili v sobotu, což je chvilka, takže teď ty problematické situace probírat nebudeme. Spíš se budeme bavit o tom kurzu.

B: Dobře.

Já: Co si myslíte o informacích, které vám byly předávány?

B: Já si myslím, že sice informací bylo hodně, ale my jsme dostávali ty informace i ve psané formě, takže jsme si doma ty informace znovu pročetli a oživovali si je v paměti, abychom je nezapomínali. A pak jsme třeba i s tím pracovali tak, že po nějaké situaci, co se doma stala, jsme si to znovu prošli a zjistili

jsme, že jsme to mohli řešit i trochu jinak. Ale to bylo spíš k začátku kurzu. Teď už jsme byli trochu víc v obraze.

D: Informací bylo hodně, ale vše bylo řádně vysvětlený. A když jsem něco náhodou nepochytil já, tak to pochytila žena a pak jsme si to doma ještě procházeli. Ale to se dělo málokdy.

B: Když jsme něčemu nerozuměli, tak se hlavně i lektorky vrátily a vysvětlily to znovu.

Já: Ocenili byste, kdyby bylo více setkání?

B: Jistě, já bych chodila furt.

D: Je fakt, že po posledním setkání jsem cítil takový prázdno.

B: Na jednu stranu jsem si říkala, že konečně bude konec. Na druhou stranu si ale říkám, že by jednou začas mohlo být nějaké takové setkání, kde si popovídáme o tom, jak jsme se posunuli a tak. Někaké opáčko by bylo fajn.

Já: A co Vaše očekávání? Byla splněna nebo ne?

D: My jsme moc očekávání neměli. Nevěděli jsme, co nás tam čeká. Nějak okrajově jsme věděli o co tam půjde, ale ne moc do detailu.

B: Ale i tak můžeme říct, že kurz byl nad očekávání.... I když žádné nebyly (smích)

Já: Chtěli byste pokračování kurzu?

D: V nějaké méně náročné formě ano.

B: Souhlasím. Ale s tou samou skupinou!

Já: Je něco, co nechcete určitě zapomenout?

D: No, nic nechci zapomenout. (smích)

B: No, určitě na ty lidi. Na lektorky i ostatní pěstouny.

D: Ale třeba určitě nechci zapomenout na to, že i když je H deset, tak se někdy může chovat jako čtyřletý. A není to tím, že to dělá schválně, ale že to je kvůli tomu traumatu.

B: Taky nechci zapomenout na to, jak jsme sdíleli ty příběhy. Ono to totiž opravdu pomáhá, když to sdílíme. Od té doby se fakt necítím tak moc sama, když vím, co zažívají i ostatní.

B: Co bych ještě dodala, je to, že díky pěstounství se náš vztah, můj a dědy, opravdu změnil. Díky těm všem problémům, který se točily okolo H, tak náš vztah začal stagnovat. Nemáme na sebe čas.

D: Když chcete něco plánovat, tak musíme myslet na H. To je ta největší změna. Že ta "volnost", která nastala, když dcera odešla, tak tam teď zase není.

B: No a najednou děláte věci, který jste si myslel, že už nikdy nebudete řešit. Už nemáme nohy na gauči. Ale jsme rádi, že H máme u nás.

Druhý rozhovor

Já: Jako minule se vás zeptám, zda souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru?

B: Ano

D: Ano

Já: Souhlasíte i s pokračováním výzkumu?

B: Ano

D: Ano

Já: Jak byste popsali vaši situaci od posledního rozhovoru?

B: Tak naší dceři se narodilo druhé dítě.

D: To taky, ale myslím, že se situace hlavně změnila v tom, jak se nám "vykuřují" časem informace z hlavy.

B: No my už jsme to i v Amalthee hlásili, že bychom potřebovali chodit na další Terapeutické rodičovství, aby se tím furt člověk nějak udržoval.

D: U nás hraje roli i ten věk, že ho stále nějak vrací do těch vyjetých kolejí, na které jsme byli zvyklí.

B: Už jsme na to asi starý.

D: Ale jinak si myslím, že se situace nijak moc nezměnila.

Já: A změnil se vztah s H potom, co se mu narodil sourozenec?

B: Asi ne.

D: I když z toho měla sociální pracovnice a paní psycholožka trochu obavy, tak si myslím, že to žádnou změnu moc neudělalo. H o sourozence neprojevuje moc zájem, pokud ho dlouho nevidí.

B: Ona ho paní psycholožka na sourozence opravdu dobře připravila. Ona s ním opravdu pracovala tak, že si myslím, že H na to byl opravdu dobře připraven.

Já: Víím, že jsem se na tyto otázky ptala minule, ale vy jste říkali, že nějaké informace vám mizí z hlavy.

B: Ano je to tak.

Já: Je třeba nějaká informace, u které si myslíte, že si ji nepamatujete správně?

D: Tak určitě. Jich bude asi i víc.

B: Většinou si na ně vzpomeneme až po akci. Takové to: “Jejdamane, vždyť my jsme se o tom učili”. Pak tam přijde taková sebereflexe a snažíme se to příště udělat tak, jak jsme se to učili. Taky pomáhají letáčky. Ale určitě se informace vytrácí. Myslím si, že je manžel umí používat víc, protože H je teď ve věku, kdy vyhledává mužský vzor, takže kluci spolu víc komunikují a jsou víc propojení. On H má i problém se ženskou autoritou. To nám řekli v pedagogicko-psychologické poradně. Tam mu i diagnostikovali poruchu pozornosti.

Já: Můžu se zeptat, kdy jste tam byli?

D: Teď v září. Ale to až po tom, co jsme se tam snažili dovolat xy měsíců.

B: Nejdřív to mělo být v lednu, pak v dubnu, červnu a pak v září.

D: Nejhorší na tom všem asi bylo to, že víte, že s tím dítětem něco je a že víte, že by mu tam mohli pomoci. No a když to oni oddalují, tak to opravdu není příjemný. Na jednu stranu chápu, že toho mají hodně, ale to nás technicky zajímat nemusí. My jsme potřebovali pomoci a oni to stále oddalovali.

B: Hlavně my to řešíme od druhé třídy a dostali jsme se tam až v páté.

D: Díky tomu, že ho vlastně takhle už konečně diagnostikovali, tak se na tom taky mohlo začít pracovat. Takže teď začal chodit do skupinových terapií. Tam teda bude chodit jednou za 14 dní. Tím vším chci říct to, že my jsme věděli, že tam ten problém je. V Amalthee si nebyli jisti a až teď po poradně a respitním pobytu, kde s H byly pracovnice celou dobu, si vlastně pracovnice utvrdily to, že H potřebuje tu jinou péči. Teď jsme teda zvědaví, jak to bude, protože se nám bude měnit klíčová pracovnice.

B: S tou paní teprve budeme mít schůzku. Jinak teda naše dosavadní klíčovka je úžasná. Třeba teď jsme měli konzultaci ve škole, kam s námi ona šla a ona vše paní učitelce vysvětlila tak krásně a bez problémů. Je neuvěřitelný, jak člověk v tom vzdělanej dokáže takhle o tom mluvit. Paní učitelka si i půjčila knížky, aby se dozvěděla více.

Já: Ještě k těm informacím. Máte pocit, že souhlasíte se všemi, které vám byly poskytnuty?

B: Já určitě souhlasím se vším a upřímně, než abych hledala jiné, tak se teď snažím pracovat s těmi, které nám lektorky daly. Na hledání nových informací teď nemám ani čas.

D: Jo, je to tak. Ty informace nám přišly v pořádku. Ale jak řekla manželka, tak teď se spíš snažíme si je uchovat, než abychom hledali nějaké jiné.

Já: Od informací se přesuneme k problematickým situacím. Objevily se nějaké nové?

B: Ani moc ne. My jsme celkem usazený. Jediná, co mě asi napadá, tak je, že když se H nechce učit, tak říká, že tomu nerozumí. To předtím neříkal.

D: On by se totiž už měl naučit učit se sám, což nám nejde. Potřebuje furt tu spoluúčast.

B: Tam nám ta přesvědčovací metoda nejde. A pro nás to je i stále trochu zátěž, protože my tam pak s ním musíme být i na učení, u kterého si jsme jisti, že by se zvládl naučit sám.

D: On prostě řekne, že nerozumí, tak nebude dělat.

B: Já na něj občas zdvihnu hlas, pak mi dojde, že on ženskou autoritu neuznává, takže to je úplně zbytečný.

D: Dost jsme si začali všimnout, že se chová hodně rozdílně, když doma jsem a když ne.
B: Teď se do toho začne projevovat ještě puberta a půjde to úplně z kopce. Teď teprve začnou pořádné potíže.
D: Teď si myslím, že by se hodil nějaký takový další kurz. A ono my si také budeme teď vybírat školení pečlivěji.
B: No, ona nám zase končí ta doba, kdy se nemusíme vzdělávat. Takže se budu muset někam zapsat. Zase.
D: Teď jsem se koukal, že nám to prostě nevychází. S pracujícími pěstouny se prostě nepočítá, takže se vypisují kurzy od devíti do dvanácti, což my nemůžeme.
B: Většina pěstounů do práce nechodí.

Já: Minule jste říkali, že H často pláče. A má pocity strachu i... (B mi skočila do řeči)
B: To má furt. Vše řeší pláčem.
D: To vlastně měl i na té skupinové terapii. Taky se tam rozplakal, když jsme vedoucímu té terapie povídali něco o nás a H.

Já: Změnila se nějak síla reakce?
B: Jak to myslíte?
Já: Třeba že pláče více či méně.
B: To asi ne. Možná pláče i méně často.
D: Taky si myslím, že to není tak často.
B: On třeba i teď chodí často ven, takže mám pocit, že nemá ani tolik příležitostí.

Já: Změnily se nějak spouštěče.
B: Myslím si, že ne. Stále to je ten stres, kdy on neví, jak vlastně jinak reagovat na situaci.
D: To má i ve škole, že když nedokáže zvládat stres, tak se rozbere.

Já: Jak na to teď reagujete? Třeba v porovnání s minulostí?
B: Asi podobně, jak po skončení kurzu. Stále zjišťujeme PROČ se to děje. Snažíme se vysvětlit, že se dá ta situace řešit i jinak než pláčem. Ale důvod se snažíme najít vždy.
D: Snažíme se mu i vysvětlit, že když nám neřekne ten důvod, tak mu nedokážeme tolik pomoci. Ať už je to ten pláč, nebo ta nechůď do školy. Snažíme se mu pomoci a hledat důvod.
B: Když nám ten důvod neřekne a my pak nevíme, jak pomoci, tak to sklouzává k tomu, že ho bolí břicho nebo hlava. Jen, aby nešel do školy.
D: To se mu snažíme vysvětlit. Že není potřeba lhát, že se dá o tom mluvit a problém nějak řešit.
B: Ale třeba včera se stalo to, že říkal, že mu je špatně, ale i tak šel do školy, ze které ho pak poslali zase domů. No a my jsme to pak s ním řešili. Omluvili jsme se mu, že jsme ho předtím nepochopili a řekli mu, že vidíme že mu je opravdu špatně.

Já: Vidíte nějaký progres u H v jeho komunikaci?
D: Asi ani moc ne. Často spíš dolujeme.
B: Ale co se poslední dobou stává je to, že přijde až po pár dnech a začne o tom mluvit.
D: To pak i chvíli trvá, než ho pochopíme.
B: Dost často totiž i zapomeneme, co se předtím týdnem dělo.
D: Většinou se rozmluví, když třeba jedeme na nějaký kroužek na kole, nebo když ho jdeme uspat.
B: On má stále občas tu potřebu, aby u něj někdo byl, když usíná.
D: Občas má takovou chvíli, při které se svěří.
B: Ale jinak si myslím, že se to ani moc nezměnilo.

Já: Jsou nějaké situace, při kterých si myslíte, že využíváte správně Terapeutické rodičovství?
B: Já ani nevím upřímně. Nebo takhle. Nevím, jestli to je přímo z Terapeutického rodičovství, protože kurzů za sebou máme už víc.

D: Zároveň pokud je využíváme, tak to není ve smyslu toho, že nastane nějaká situace a my si v tu chvíli řekneme: “Aha a teď použiju tuhle techniku”. Spíš to je tak automaticky už. Občas nám dojde, že jsme to použili a občas ne. Nějaké situace si i zpětně řekneme, že jsme vyřešili správně. Děje se mi to třeba v práci, kdy mi ráno H pravidelně volá a kolegové se tomu třeba i diví. Tam se ukazuje i to, jak výrazně jiný postoj, asi i díky tomu kurzu, k výchově a péči máme. Kolegové, kteří jsou mladší než já a mají malé děti, tak žijí v takových těch stereotypch.

B: Nechápeme jejich postoj k dětem. Když oni řeší nějaké situace, tak nám jde hlavama, že by to měli dělat jinak, že tahle tomu dítěti ubližují. Taková kontrolka v hlavě se rozsvítí.

D: Takový ten přístup, že by s tím dítětem o problému měli mluvit, a ne na něj křičet. Že by s ním měli komunikovat.

B: Já teda když vidím nějaký dítě, jak na něj mamina řve, tak vím, že dřív by mi to buď bylo jedno, nebo bych si i v hlavě řekla: “Jen ho pořádně seřvi”. Teď na to koukám úplně jinak.

D: To máme stejně. Třeba i u svého syna to tak mám. Kontrolky blikaj.

B: Taková ta tendence mu říct: “Ne, takhle to nedělej”.

D: Zase se jim do toho nechceme míchat. Teď je doba internetová, což má své východy. To, že spousta rodičů si sdílí informace je jedna věc, to že ty informace nemusí být pravdivé je věc druhá. Ale zároveň každý má právo si utvořit svůj názor.

B: Když se oni zeptají, tak jim ráda poradím, nebo pošlu nějaké články a tak, ale pokud radu nechťejí, tak jim můžu říkat co chci a oni to stejně vnímat nebudou. I kolegyně mi třeba v práci řeknou: “Se s ním tolik nepárej”. Jak jako nepárej? Vždyť já mu tu péči chci dát. Už nad tím nepřemýšlím, jako že nám to řekli na kurzu. Už to mám prostě v sobě. V hlavě se to změnilo.

D: Je to tak. Máte prostě už úplně jiný pohled.

B: Říkáte si: “Co to dělají? Proč to dělají?” Ale říkáte si to jen v hlavě, protože jak jsem říkala, tak když to poslouchat nechťejí, tak nebudou.

Já: Takže už nějaké informace máte zautomatizované.

B: Je to tak. Ale bylo by fajn, kdyby se to chtěli učit i ostatní. Aby z toho bylo něco víc. Ale třeba na svoji dceru s jejím novým dítětem to občas zkouším a ona i občas poslechne. Trochu mě mrzí, že jsme tyhle informace neměli, když byl H malej, protože to bychom asi i dokázali prohlédnout do toho, že tam něco bylo špatně.

D: Už bychom věděli, že to chování, které my jsme brali za skoro normální, normální nebylo.

Já: Změnil se vztah s vaší dcerou?

D: Můj je asi stále odmítavej. Zároveň to nějak neventiluju a nepotřebuju, aby to H nějak věděl. By ho to ještě mrzelo.

B: Dcera to ví, že ten vztah k ní takhle má.

D: Ten vztah se podle mě ani nijak nezměnil. Teď třeba ona i přiznala, že si H už do péče asi nikdy nevezme, což je vlastně extrémní rozdíl.

B: Předtím furt říkala, že si H vezme a vychová ho a napadala nás, jak jsme ji ho vzali. Teď z ní vypadlo, jak bude ráda, když zvládne vychovat to druhý.

D: Tam se asi změna udála. Ale změna mezi mnou a ní není žádná. Změna mezi manželkou a ní také není žádná. Stále je na manželce nějakým způsobem závislá. Nejen duševně, ale i finančně.

B: Což je podle mě celkem i vtipné, protože soud nás obvinil, že neplníme vyživovací povinnost. Že máme jako rodiče povinnost ji finančně zabezpečit. Což jsme vlastně i dělali (odmlka) a stále děláme.

D: Nějací soudci jsou celkově dost mimo. Jak už jsem říkal minule, tak všichni, kdo nějakým způsobem zasahují do života dítěte, by si měli projít podobný kurzem, aby věděli, co u soudu řešit.

B: Místo toho, aby moralizoval rodiče, že se nestarají o dítě. Dobře! My jsme to dítě nějak vychovali. Ale teď je mu třicet let a už se rozhoduje samo. Už za ním nestojíme my. To já bych taky mohla obviňovat své rodiče za to, jak mě vychovali, ale nedělám to, protože vím, že teď už si o svém chování rozhoduju sama. Soud by neměl obviňovat rodiče za to, co dělá jejich dospělá dítě. Jako já ji nedržela pistol u hlavy, aby brala drogy a jezdila pod vlivem. Ještě nedostala žádné dávky, protože ji řekli, ať si zažádá o alimenty od otce. Takže teď, když nad tím tak

přemýšlím, tak pokud neplatí otec dítěte, tak by měl platit jeho otec. Né moji dcery otec. Pokud, jak říká soud, jsme až tak moc odpovědni za chování svých dětí, tak ať se změní systém i takhle.

Já: Můžu se zeptat ještě nějak podrobněji na ten proces převzetí H?

B: No od dcery jsme ho dostali v první třídě v době covidu. Já byla doma po operaci a dcera nějak nefungovala, tak ho dala k nám. S dcerou jsme se domluvili, že H tu bude, dokud se ona nesrovná, nenajde si práci a neodstěhuje se od jejího partnera. V červnu šel zpět k ní, ale my jsme zjistili, že ona ho nevede do školy. I přímo nám psala jeho paní učitelka, aby alespoň na vysvědčení přišel včas, protože buď chodil pozdě nebo vůbec. Po vysvědčení šel H k nám, protože nám dcera říkala, že potřebuje čas.

D: Říkala, že potřebuje čas a klid, aby se zase dala do kupy a našla si práci.

B: No jenže to se nestalo. My jsme mu v průběhu léta odvezli věci k nám, aby se připravil na druhou třídu. Na konci srpna nám zavolal dcery partner, že ho nemáme vozit, protože jeho matka je na ulici. Takže jsme sháněli dceru a nás chvíli sháněl OSPOD, ale jen se zeptali, jestli je H v pořádku a o víc se nezajímali. My jsme ze dne na den hledali pro H školu. Dcera musela přijet a dát nám plnou moc. Ona zase slíbila, že se dá dohromady. Nikdo se až do ledna nezajímal. Do ledna jsme fungovali čistě na tom, že máme plnou moc. V lednu jsem šla na OSPOD, kde mě ale odbyli, že je to nezajímá, ale já jsem tam šla znovu, protože mi vadilo, že nemám žádná práva. Naštěstí jsme dostali jednu paní, která nám pomoc chtěla.

D: Pak jsme byli u školní psycholožky, protože jsme řešili ten přechod do nové třídy a ona nám pak poradila Amaltheu.

B: Od té doby se začala řešit pěstounská péče a podpůrná péče pro H. Tím to došlo k soudu. My jsme šli na lékařské, psychologické posudky. Řešily se posudky z práce a finance.

D: I v baráku se na nás přišli vyptávat.

B: Než jsme zažádali o pěstounství, tak to všem bylo jedno. Jakmile jsme zažádali, tak chtěli vědět vše.

D: V květnu, když bylo H osm let a byl ve druhé třídě nám ho teda přidělili. Ale nedali nám žádné dávky v tu dobu. Ty jsme dostali až po tom, co se změnil zákon.

Já: Děkuju moc za rozhovor. Kdybych měla nějaké dotazy, tak vám napíšu, nebo zavolám.

D: Kdykoli tu budeme.

B: My děkujeme za připomenutí toho, že bychom se měli zase víc snažit používat to, co jsme se už naučili.

Příloha č. 2 Doslovný přepis rozhovorů s pěstounkou a jejím přítelem

PA – pěstounka

PP – pěstounky přítel

F – Filip

R – Radek

První rozhovor

Já: Nejdříve bych se chtěla zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru.

PA: Ano

PP: Ano

Já: Souhlasíte s výzkumem? Výzkum bude anonymizovaný, změníme jména, adresu, ...

PA: Ano

PP: Ano

Já: Kdybyste nechtěli na něco odpovědět, tak nemusíte. Je to čistě na Vás, jestli chcete ty informace sdílet nebo ne.

PA: Dobře

Já: Tak teď se můžeme posunout přímo k tomu mému výzkumu. V první části se budeme bavit o začátku pěstounství. Paní Martinová mi řekla, že Vy (PP) nejste pěstounem kluků.

PP: Nejsem no, ale chodím se vzdělávat, a i tím kurzem jsem prošel.

Já: Jestli Vám to tedy nebude vadit, tak já tuhle část projdu rychle s paní pěstounkou. Pokud by, ale byla nějaká otázka, ke které máte co říct, tak klidně můžete.

PP: Dobrá

Já: Proč jste se rozhodla být pěstounka?

PA: (odmlčení) Chtěla jsem dělat smysluplnou práci.

Já: Proč jste to viděla právě v pěstounství?

PA: Protože tím člověk udělá hned několik věcí najednou. Takových věcí, které ho posunou dál, vyškolej v životě, a ještě k tomu pomůžete dětem, kteří to potřebují a tu pomoc si zaslouží.

Já: Proč ne adopce?

PA: Proč pěstounství a ne adopce ... Protože mám svoje dvě děti. A je to jakoby spíš o nějakém doplnění nějaké potřeby. Ale už ne potřeby těch dětí jakoby svých dětí. To už jsem si splnila na těch svých. Nikdy mě ani nenapadlo se nad tím zamyslet. Tím že mám svoje rodičovství už splněný, tak mě to opravdu nenapadlo. Už jsem to pěstounství brala spíš jako nějaké poselství k tomu smysluplnému dožití života a posunutí nějak sama sebe.

Já: Probírala jste s někým pěstounství ještě předtím, než jste se stala pěstounkou?

PA: Tak já jsem se pěstounkou stala v době, kdy jsem ještě byla vdaná, takže jste to řešili s rodinou. Bývalý manžel i děti s tím souhlasili.

Já: Byl tam nějaký proces rozhodování?

PA: Byl. Protože ten začátek pěstounství byl jiný, než jsem čekala. Já začínala jako přechodná pěstounka. Ale vzhledem k tomu, že mi zůstalo hned první dítě, který jsem dostala do péče, tak jsem se stala trvalým pěstounem.

Já: A přemýšlela jste potom, když se z Vás stal trvalý pěstoun, že byste se vrátila k přechodnému pěstounství?

PA: Mně se stalo vlastně to, co by se nikdy žádnému přechodnému pěstounovi stát nemělo a to to, že jsem si zamilovala to dítě. Což mělo největší vliv na to, že jsem trvalý pěstoun.

Já: Koho jste kontaktovala jako prvního ohledně pěstounství?

PA: To si moc nevzpomínám. Myslím, že se to nějak řešilo, že na kraji bylo vypsáno školení, nebo teda příprava pro přechodný pěstouny. Tam jsme se nějak evidovali.

Já: Jaké jste měla informace o pěstounství, než jste ho začala dělat?

PA: No, já jsem dělala na speciální třídě mateřské školy pro autistické děti. A tam jsem se začala vlastně napojovat na ty sociální pracovnice a celkově tenhle směr. A tam mě to i napadlo. Že nechci být řízená někým a dělat nějakou práci s dítětem, u které si myslím, že není úplně pro to dítě nejlepší. Že třeba já vím, že bych to s těmi dětmi dělala raději jinak. Tam jsem se rozhodla, že bych si tu péči o takové děti chtěla řídit sama. Ale to jsem ještě ani netušila, že mi ten autista přistane.

Já: Kdy to tedy vše začalo? To vzdělávání a tak?

PA: Před sedmi lety.

Já: Bylo něco, co vás překvapilo na vzdělávání?

PA: Že bylo nedostatečné. Byli tam nepotřebný, ale zároveň i nedostačující informace. V porovnání s tímto kurzem to bylo opravdu nic. Na té přípravě nás strašili a druhý den přípravy polovina z naší skupiny řekla, že neví, jestli přijde třetí den. Byla to pro nás procházka ohněm, která nás měla donutit si rozmyslet, jestli do toho opravdu chceme jít. Než aby nám raději dali nějakou pomůcku, tak nás zastrašovali. To je fakt to, co si nejvíc pamatuju. Nevím, jestli tím chtěli udělat nějaký sít, aby pak zůstali ti nejsilnější. Netuším.

PP: Já, jestli můžu teda něco říct, si myslím, že to tak je. Že to sít chtěli. Ale asi by bylo lepší, kdyby třeba existoval výtah z kurzu terapeutického rodičovství. Třeba jen na tři odpoledne. Aby alespoň nějaké informace a pomůcky měli. Aby si uvědomili, že například děti, které vyrůstali v horším prostředí, kde je nikdo nijak nevedl a nemotivoval, tak že potřebují něco jiného, než ostatní „normální“ děti. To strašení není moc dobrá motivace při práci s dětma.

Já: Bylo něco, na co vás ta příprava nepřipravila?

PA: Na všechno. Podle mě to ani moc nejde se připravit.

Já: Co by podle vás mělo být na vzdělávání jinak?

PA: Po tomhle kurzu mám pocit, že ano. Že třeba na těch přípravách, ať si nás klidně zkoumají, ale ať tam dají i víc té teorie a pomůcek pro nás, jak to celé zvládat. Vlastně tam nás připravili na papírování, jak bude probíhat přijetí dítěte k nám do péče, jakou organizaci si zvolit. Ale informace o péči o dítě tam nebyly. Já měla tu výhodu, že už jsem děti měla, že jsem učila na té speciální třídě anebo i že jsem připravovala budoucí maminky na porod a příchod dítěte do péče, takže jsem měla i nějaké zkušenosti. Bez zkušeností bych si na to netroufla.

Já: Přemýšlíte PP o tom, že byste se stal pěstounem?

PP: Ne. Já bych na to asi sám za sebe na to neměl. Snažím se ale PA v rámci svých možností se vším pomáhat. Nejenom fyzicky, ale i psychicky. Ale musím říct, že to, co PA dělá je neuvěřitelný.

Já: Tak teď se už posuneme dál, kde můžete odpovídat už na vše oba. Kde jste poprvé slyšeli slovo trauma?

PP: Já jsem to určitě slyšel už v dětství, ale začal jsem o tom víc přemýšlet asi až na vysoké. To znamená asi někdy po dvacítce.

PA: Já si myslím, že to bylo poprvé na té speciální třídě.

Já: A rané trauma?

PA: Určitě na té specce. Ale zároveň i možná s těma těhotnýma maminkama, protože tam na těch přípravách jsme je připravovali na jakékoliv možné situace, které mohou nastat. Zároveň jsem toho ale v tu dobu rozhodně nevěděla o raném traumatu tolik.

PP: To asi až díky PA, protože díky ní jsem se začal v tomto ohledu vzdělávat.

Já: Kdy jste se začali zajímat o léčbu traumatu?

PP: Já jsem se o tom dřív moc nezajímal, protože jsem měl slovo trauma spojený s tím fyzickým. Nespojoval jsem si to s psychikou.

PA: Já asi na specce.

Já: A na té specce jste se teda už snažili aplikovat tu léčbu na děti s traumatem?

PA: Jo tak my jsme tam využívali hodně metod.

Já: Můžu se zeptat, jaká metoda byla podle vás nejučinnější?

PA: Pevné obejmutí. Ale zároveň pak u některých dětí s autismem to nefungovalo. Jak u kterých no.

Já: Kdy jste se poprvé setkali s poruchou attachmentu?

PP: Až na kurzu.

PA: Já bohužel taky až na kurzu.

Já: Takže jste do té doby nějak nepřemýšleli nad poruchou vazby?

PA: Takhle ... Já o tom četla, ale opravdu až na tom kurzu mi došlo to spojení těch slov, co obnáší a jaké problémy to může vyvolat.

Já: Tak teď se přesuneme k další části a ta se týká R a F. Jako prvního jste do péče dostala F. Kolik mu bylo, když jste ho dostala jako přechodná pěstounka do péče?

PA: Od pěti měsíců, takže teď ho mám v péči sedm a pul roku.

Já: Jak probíhalo převzetí F do péče?

PA: Tak úplně jako první jsme si mysleli, že dostaneme miminko z babyboxu, ale to děťátko bylo natolik nemocný, že se nemohlo svěřit do péče. Krátce na to mi volali, že mi dají do péče F, že jeho maminka má podmínku se rozhodnout, jestli zůstane s F, nebo jestli odejde za přítelem. Maminka se rozhodla, že odejde za přítelem. Já jsem pak pro F musela dojet do několika hodin, protože ona odešla z toho ústavu a já si ho do dvou hodin odvážela domů. Byla to rychlovka. To mělo být teda na přechodnou dobu.

Já: Co se tam stalo, že u vás tedy zůstal?

PA: Ona si o něj zažádala rodina, když byl u nás v péči asi rok nebo dva. Ale tam je postup takový, že nejdřív se dozví diagnózu toho dítěte, pak se mohou rozhodnout, jestli o něm chtějí vědět víc a vidět ho a pak se teprve rozhodnou, jestli si ho vezmou. Oni se vlastně už podle diagnózy rozhodli, že do toho nepůjdou. On F má geneticky daný snad úplně všechno. No a žádná další rodina se nenašla. (odmlčení) I když nám na přípravě říkali, že nemají rádi a že nechťejí, aby si přechodný pěstoun nechal dítě do trvalé pěstounské péče, tak mi volali z kraje a prosili nás, abychom se jeho trvalými pěstouny stali. Tam bylo i jednoznačný rozhodnutí rodiny, že si ho necháme, protože v tu dobu jsme ho už všichni milovali. V dobu, kdy se objevila ta jedna rodina, že by si F vzala, tak jsme z toho byli všichni špatný.

Já: Jaké informace jste o F měli, když jste si ho přebírali do péče?

PA: Žádné, jen jméno. Jako přechodkář jsem si musela vzít každý dítě, pro který mě pošlou. Informace jsem se dozvíдалa postupně.

Já: A kdy jste se nějaké informace začala dozvídat?

PA: Až když jsem se o ně začala zajímat sama. On v pěti měsících nedělal nic. Nepřetáčel se. Celkově nedělal žádný pohyby, co dělá v pěti měsících zdravé dítě. Začali jsme jezdit po doktorech, hledali jsme jakýkoli možnosti, jak by se F mohl v motorice posunout dít. Genetiku jsme dělali později, to bylo asi až po roce. Ta byla až když jsem prosila paní doktorku, jestli by nezjistila, proč ta genetika tak vážne a proč ještě nejsou žádné výsledky. Paní doktorka tam zavolala a oni ji řekli, že F je těžký případ, že pomalu jeho výsledky nemají ani v tabulkách, takže jim to prý dít trvá rozkódovat.

Já: A třeba důvod, proč F dali do pěstounství jste znala?

PA: To právě bylo to, že se ona musela rozhodnout. Buďto zůstane v ústavu s F a R, nebo odejde. Ona odešla, protože to tam v tom ústavu nesnášela. F šel k nám a R v ústavu ještě nějaký čas zůstal.

Já: Jaké jste měla pocity, než jste si F přivezla domů?

PA: No, ono jak to bylo rychlý ... Jeden den mi zavolali, že si pro něj pojedou a druhý den jsem jela. Ale byla jsem neskutečně šťastná, protože jsem si jela pro miminko.

Já: A když jste si ho přivezla domů, tak jaký to bylo?

PA: Jo to bylo krutý. Byla jsem totálně vyčerpaná, protože F nespál. Jemu stačilo spát čtyři hodiny denně. Nebo celou noc probrečel. To jsem se modlila, aby to někdy přestalo. A přestalo to. Drželo se ho to asi do čtyř a půl roku, možná pěti. Teď to tak má při úplňku.

Já: A teď se cítíte jak?

PA: Teď jak mám oba v péči, tak jsem neskutečně vyčerpaná. Ale беру to sportovně (smích)

Já: Jaké máte pocity vůči F? Jak se cítíte?

PA: Jako maminka.

Já: To mě pěkně vede k otázce, jak vás F oslovuje?

PA: Maminka.

PP: Jménem. Tak jak mě oslovuje PA, tak tak ví, že se jmenuju. Ale on moc neoslovuje jménem.

PA: A bývalému muži říká táta.

Já: Změnilo se nějak to oslovování v průběhu let?

PA: Tak on mě moc přímo neoslovuje. Většinou jen když mě hledá, tak říká "Kde je mamka?"

Já: Jak to je s pravidly u kluků?

PA: F moc žádný nemá. U R je zase potřeba mít nastavený hodně velký hranice. U obou to je jiný.

Já: Dostávali jste se do nějakých problematických situací s F před terapeutickým rodičovstvím?

PA: Dnes a denně. Tak on, když byl miminko, tak se mu nedalo nic vysvětlit, spánek si reguloval sám, takže jsem se musela přizpůsobit. Pak tu máme závislosti.

PP: On furt potřebuje nějaký stimul, nějaké podněty. Pokud nemá PA mobil, tak má mobil někoho jiného, pokud nemá ani ten, tak má tablet, když ne tablet, tak má televizi, rádio nebo kartičky. Kartičky miluje.

Já: Jak to vypadá, když tenhle stimul nemá?

PA: Bude dokola křičet, že to chce. Dokud něčeho nedocílí, tak křičí.

PP: Když se mu vybijí tablet sám, tak to ale přijme.

PA: Další situace je třeba ta, když někam přijedeme a jemu se tam nelíbí. To ani tablet nepomůže. To sebou praští na zem a nedá se s ním nic dělat.

Já: A to pak řešíte třeba jak?

PP: Zůstane v autě. Ono auto je pro něj takové bezpečné místo, kde se opravdu nebojí a je v klidu.

PA: To se pak na něj chodím koukat každých deset minut, ale on je v klidu. Pro něj je lepší zůstat v autě než se vystavovat cizím lidem. I když je pravda, že od doby, co chodím s PP, tak lépe zvládá společnost. Miluje jeho rodinu, ale zároveň musí být celá. Když tam někdo chybí, tak je shání a hledá.

PP: Musím říct, že za tu dobu, co ho já znám, tak se opravdu zlepšil. Začíná lépe reagovat na lidi, začíná se pokoušet o nějakou "konverzaci", jestli se to tak dá nazvat.

PA: Ale pokud si někoho oblíbí, tak se ho nechce vzdát.

JÁ: Jak většinou dopadají tyto situace?

PA: Já mu skoro vždy vyhovím.

PP: Já občas s něčím nesouhlasím, ale většinou je po jeho.

Já: Má terapeutické rodičovství nějaký vliv na F?

PA: Ne. Podle mě opravdu ne.

Já: Bere F nějaké léky?

PA: Ne

Já: A co má tedy F diagnostikovaného?

PA: Atypický autismus a lehkou mentální retardaci.

Já: Chodíte k psychologovi?

PA: F chodí, já ne.

Já: Někdo vám doporučil, abyste s F chodila na terapii, nebo to byla vaše vlastní iniciativa?

PA: Vlastně když se začalo ukazovat, že F má autismus, tak nám bylo doporučeno jít k specialistovi na autismus. To bylo někdy okolo třetího roku.

Já: Vidíte díky terapii nějaké výsledky?

PA: Ne

PP: Já si myslím, že F je v tomhle ohledu takovej neovlivnitelnej.

Já: Jak jste pracovali na vašem vztahu?

PA: Tam to šlo tak nějak krásně samo už od začátku. Ono, jak jsem měla zkušenosti s dětmi s autismem ze specky, tak jsem měla představu o tom, jak bych ho chtěla vést. Já si myslím, že dítě s autismem by se mělo nechat vyvíjet volně a moc do toho nezasahovat. Spíš ho jen podporovat v tom dobrém. Když se mu budou věci zakazovat, tak se v něm pak udělají bloky, který díky tomu, že se F nedá nic vysvětlit, nikdy neodbouráme. Alespoň takovej pocit jsem teda já v praxi získala.

PP: Jinak teda budování PA vztahu s F je, podle mě, velmi jednoduchý. Ona ho má od začátku prostě jako svého, jako svoje dítě.

Já: A jak vy (mířeno na PP) budujete vztah s F?

PP: Taky to je dost přirozený. Na začátku jsem ho prostě vnímal a bral takového, jaký je. To teda i doteď. Pak se k tomu časem ale začali přidávat věci, jak jsem s ním trávil víc času... Ted' to je ve mě takový rozporuplný... Já moc nevím, jak to popsat. Prostě F. je úžasnej v tom, že projevuje jen to svoje já a je čistej. Není tam žádná záludnost. Nejsou tam žádný negativní naučený lidský vlastnosti.

PA: No, ale díky tomu je taky trochu neuchopitelněj.

PP: No, ale pro mě, jako pro chlapa, který s ním ještě k tomu není úplně od začátku jsou tu prostě situace, který jsou pro mě hůř uchopitelný. Když spolu strávíme celý víkend, tak jsem pak opravdu rád, když můžu být na chvíli sám a odpočinout si. Tohle to, co ted' vidíte (*popis-F skáče po místnosti, tancuje, do toho mu hraji písničky z telefonu a on si k tomu zpívá úplně jiné písničky*), je denní chleba. PA si to už ani asi neuvědomuje, ale já po nějaké době si to uvědomovat bohužel začnu a potřebuji odpočinek. Nebo v noci, když už my dva jsme unavení, tak se musí smířit s tím, že nemůžeme jít prostě spát, dokud F neusne. Takže abych to shrnul. Já F vidím jako krásné, čisté dítě, takového, jaké je. Ale pro mě, po praktické stránce, je to občas dost obtížný.

Já: Jak byste teda popsali vaše city vůči F?

PA: Tam je silná láska.

PP: Je tam krásnej a čistej vztah.

Já: Jak dlouho máte R v péči?

PA: Od jeho čtyř a půl let, takže ted' to bude pět a půl roku co je u mě.

Já: Jak probíhalo R převzetí do péče?

PA: Tam díky tomu, že jsme z toho ústavu měli i F, tak jsme tam měli vždy po nějaké době i setkání s rodiči. A tam jsme právě potkávali i R, protože když jsme tam dovezli F, tak si ho rodiče vzali do kočárku a k tomu si na procházku vzali i R. Jenomže já jsem byla vyděšená jim

F nechat samotného, tak jsem chodila s nimi. Oni vlastně jak nemají ti jejich rodiče ten pud se přirozeně věnovat těm dětem, tak se R místo na ně nalepil na mě. Ty procházky jsme teda trávili hlavně spolu a R pak už neměl ani potřebu se nějak vázat na jeho rodiče. No, pak můj muž řekl: “Tak ho tam nenecháme, ne? Jediný ze čtyř dětí že by tam zůstal. Není to blbý?”. No a já jsem oponovala tím, že když nevíme, co bude s F, tak nevím, jestli si chci do péče vzít i dítě s fyzickou vadou. Přeci jen, když jsme v tu dobu opravdu netušili, jak na tom F bude, tak to byl celkem risk. Nicméně můj muž na to tak dlouho naléhal, že jsem pak svolila a vzali jsme si ho do péče. No, přijela jsem pak na jedno to setkání do ústavu, šla za paní ředitelkou se ji zeptat, jestli je tu nějaká možnost, si vzít R do péče. Ona na mě vytřeštila oči a ptala se, jestli si ho opravdu chceme vzít. Pak nám ho začali půjčovat na víkendy, on z toho byl nadšenější. Pak jsme si o něj zažádali a zůstal u nás.

Já: Byly tam nějaké komplikace?

PA: Nebyly. Oni byli všichni rádi, že si ho bereme do péče.

Já: A u R jste nějaké informace věděli před převzetím?

PA: Věděli a zároveň nevěděli. Věděli jsme diagnózu, ale nevěděli jsme, v jaké míře ho to ovlivňuje.

Já: A bylo něco, co vás přitom přijímání R do péče zasáhlo?

PA: Mě asi celkově to, že si ho беру do péče. To jsem úplně nechtěla. Já jsem měla jiný záměr, jiné poslání, takže tohle mi úplně změnilo život.

Já: U R tedy byl nějaký ten rozhodovací proces?

PA: Ano, protože tam to bylo hodně nátlakové ze strany mého muže. Hlavně teda neverbální nátlak.

Já: Myslíte si, že byste si R vzala, kdyby to bylo jen na vás?

PA: Ne, ne vzala.

Já: Jaký jste teda měla pocit před tím, než vám ho soud dal do péče?

PA: Dokud s tím nepřišel můj muž, tak já jsem byla spokojená, když jsme si ho brali na víkendy domů. Mě stačilo udělat takovou tu službu a že byl šťastný.

Já: Změnily se nějak ty pocity, když jste si ho brala do péče?

PA: Nevím. Asi jsem to dost vytěsnila. Byla to velká tíha, protože jsem nevěděla, jestli to zvládnou.

Já: A teď jste na tom jak?

PA: Asi jsem vyhořelá.

Já: Jak vás oslovuje?

PA: Maminko, už od začátku.

PP: Jménem

PA: Ale už od začátku mu zároveň říkám to, že já jeho maminka nejsem, že jeho maminka je Aneta.

PP: On ví, kdo je jeho biologická maminka, ale zároveň chce, aby jeho maminka byla PA.

PA: On jeho biologickou matku v podstatě nezná. Ona i když tam byla v ústavu s R a F, tak R ignorovala.

PA: Bere ji jako cizí. Bez jakéhokoli vztahu. Vlastně on, když jsme byli všichni v tom ústavu, já, jeho mamka, OSPOD, tak on běžel ke mně. On si vybral mě. Ne já jeho. On mě.

Já: A jaký byl váš vztah na začátku pěstounství?

PA: On byl šťastnější. To na něm bylo dost vidět. A já jsem to brala jako službu.

Já: Jak to bylo s citama k R?

PA: Žádný tam moc nebyl.

Já: Teď přejdeme k těm pravidlům a hranicím. Jak to vypadalo na začátku pěstounství?

PA: Byl neuchopitelný, dělal si, co chtěl. Žádný pravidla dost dlouho nedodržel.

Já: Jak to bylo u něj s těmi problematickými situacemi? Byly nějaké?

PA: Ano, furt něco. On, jak je hodně temperamentní a svůj, tak tam těch situací bylo několik denně. Nerespektování něčeho, stavy euforie, který nešly ukočírovat, nebo naopak výbuchy vzteku, který taky nešly ukočírovat. Od začátku prostě neuchopitelné.

Já: Jak byly ty jeho stavy silný?

PA: Neskutečně, bylo to vyčerpávající.

Já: Byly tam nějaký spouštěče?

PP: U něj je spouštěč kde co.

PA: Proto je právě neuchopitelné. Nikdy nevíte, kdy to přijde. On třeba funguje v pohodě doma, nebo když je jen se mnou. Když je ve větší společnosti, tak fungovat přestane. Nic nerespektuje a už rozhodně nerespektuje mě.

PP: Začne se předvádět, je jak utržený ze řetězu. Kontakt se snaží navazovat, ale bohužel dost neadekvátním způsobem. On, aby na sebe upozornil, tak lidi začne fyzicky pošťuchovat a když to nestačí, tak pak přejde k hrubší síle. To jsem viděl loni, když s námi byl na skautském táboře. On se snažil skamarádit, ale dělal to úplně obráceně, než by to udělala většina lidí. Čím víc on do nich šťouchal, tak tím víc ty děti byly proti němu. A nešlo to zastavit. On v tu dobu neslyšel.

Já: Jak jste na takové situace reagovali?

PP: Třeba jsem ho zkoušel na tom táboře odtáhnout pryč a vysvětlit mu, že takhle ne. Jenže to mělo účinek na pár vteřin. Snažil jsem se vysvětlit i dětem na táboře, jak se mají chovat, když by se něco dělo. Hlavně, aby to nepřerostlo v nějaké násilí. Ale nejvíc pomůže ho prostě vzít stranou a mluvit na něj, dokud se neuklidní. Občas taky dostává tresty. Někam třeba nesmí jít, něco nesmí dělat a tak.

PA: Já upřímně jsem dost často rezignovala. Nastávaly chvíle, kdy jsem si říkala: “Jo tak teď už bude dobře”. A taky byl, ale jen do chvíle, kdy jsme přišli do společnosti. Tam je prostě strašně nerespektující. Když je ve společnosti, tak mi dává dost najevo, jak moc mě má na háku.

Já: Bylo třeba něco, co on nejčastěji nechtěl respektovat?

PA: On tam nerespektuje nic. Já si tam můžu umluvit pusu. On prostě nevnímá.

Já: Jak on reagoval na to, jak jste reagovali vy? Na to rezignování.

PA: On v tom pokračoval. To jsem ho prostě vzala pryč a byl konec. Byla jsem z toho úplně psychicky i fyzicky vyčerpaná.

PP: Já myslím, že u něj, když se začnou projevovaly ty jeho stavy, tak ať už je to ve společnosti, nebo doma, třeba když mu řekneme, ať jde dělat úkoly, tak on to nerespektuje. Když je pak nějak potrestanej, tak je našťavanej, brečí, vzdoruje a chce být litovanej. Je zahanbenej, protože si myslí, že to, co se děje, není vůči němu fér. No prostě to je šílený.

PA: Třeba on vůbec nepozná na mém hlase, že je něco špatně. Takový to, že nejdřív něco řeknu normálně, pak hlasitěji a pak ještě hlasitěji. V tu chvíli by skoro každý poznal, že se něco děje špatně. Ale on ne. On tohle nepozná.

Já: Snažili jste se zjistit, co je za těmi situacemi? Ten důvod, proč se to děje?

PA: Příznám se, že já úplně ne.

PP: No já jsem podvědomě se snažil to pochopit, ale prostě jsem to nedokázal.

PA: Třeba já jsem o poruše attachmentu četla, ale vůbec jsem si to nespojila dohromady. To až právě na tomhle kurzu.

Já: Spojili jste si nějak ty situace s R traumatem a poruchou attachmentu?

PA: Ne.

PP: No já jsem tušil, že to je spojený s tím, že byl v děčáku, jen jsem úplně nevěděl jak.

PA: No on R totiž působí tak, že je úplně fajn. “No byl jsem v děčáku, tak jsem se tam nějak měl. Teď jsem tady a mám se taky dobře”. On to neřeší. U něj nemáte ani pořádně pocit, že to trauma má.

PP: Má to potlačený. Je od těch negativních pocitů odpojenej. Toho jsme si všimli taky až teď.

Já: Teď se posuneme zase o kousek dál a to na informace o S. Bere nějaké léky?

PA: Ne

Já: Chodí k psychologovi?

PA: Občas. Není to pravidelný. Nejvíc jsme tam chodili v době, kdy jsme potřebovali zapojit mého bývalého muže do toho, abych na kluky nebyla sama. On to totiž moc nechápal. On jel na té rovině "budeš poslouchat a je to". Plus tam ještě byla ta rivalita. Že se o mě R pral s bývalým mužem a i s F.

Já: Jak pracujete na vašem vztahu?

PA: Já vlastně ani nevím. Na začátku jsem to brala jako službu. Ted' nevím. Paní psycholožka říkala, že je to prý o hodně lepší. Já to tam moc nevidím.

PP: Myslím, že to je hodně o období. Jeho chování je dost proměnlivé. Zjistili jsme třeba, že když byl nemocnej, tak byl úplně úžasnej. To byl hodnej, milej.

PA: Jak kdyby vypnul tu část mozku, která zlobí.

PP: Ale když se uzdravil, tak naskočil do toho samého starého. Ted' máme třeba novinku, že chodí na Biofeedback.

PA: To mu má nějak propojovat hemisféry přes počítač. Prý to má pomoci.

PP: Ale my máme pocit, že od tý doby, co tam chodí, tak je to horší.

Já: Jak byste popsali vaše city k R?

PA: Rozpolcený. Nedokážu Vám na to moc odpovědět. Nedokážu pojmenovat. Je to prostě rozpolcený.

PP: Já si myslím, že je to dost podobný jako předtím. Dřív mě nabíjeli ty chvíle, kdy měl slabší stavy a bylo na něm vidět, že v jádru to je vlastně strašně hodnej kluk. Ale těch silnějších stavů je víc a ty zase vybíjí. Co jsem třeba dělal a stále dělám, tak je to, že ho obejmu. To na něj moc pěkně funguje a je vidět, že to tak nějak utvrzuje ten náš vztah. Ale citově to je takový taky rozpolcený. Bereme to já i PA jako službu. Víme, že ho můžeme vrátit, ale zároveň tušíme, co by to s ním udělalo. Taky v tom hraje dost velkou roli soucit.

PA: Ten rozdíl mezi láskou k F a k R tam je.

Já: Kde jste se dozvěděli o terapeutickém rodičovství?

PA: Z Amalthei od sociální pracovnice.

Já: Co vás vedlo k tomu s tím kurzem začít?

PA: Asi to, že jsme věděli, že nám to může pomoci.

PP: Já jsem za to byl neskutečně rád, protože na nějakých sezeních s R u psychologa jsme se bavili o jeho projevech a proč to tak je. Takže když přišla nabídka, tak jsem hned věděl, že do toho chci jít.

Já: Jak jste se cítili na prvním setkání?

PP: Moc fajn. Byla tam lehká ostýchavost, ale musím říct, že už na tom prvním setkání se ty ledy probořily. Taky si myslím, že skoro 50 % toho kurzu tvoří ty lidi. Bez nich by hodně konverzací nevzniklo. Ano, byl by to dobrý kurz i tak, ale ta skupina tomu hodně přidala. Ona nás motivovala.

PA: Já můžu asi jen souhlasit.

Já: Těšili jste se na další sezení?

PP: Ano

PA: Ano, moc.

Já: Co pro vás bylo na kurzu nejvíc přínosného?

PA: Všechno. Ukázky, příběhy, scénky, malby... Všechno

PP: Všechno, ale opravdu hodně ty lidi. To sdílení informací. Vědomí toho, že oni mají taky děti, kteří zažívají třeba něco podobného jako F a R nás dost podpořilo. Viděli jsme, že to zvládají i ostatní, a to nás motivuje. Taky ty scénky. To byly věci z praxe a bylo tam krásně vidět, jak sebe ukočírovat, jak se zvládnout podívat pod ten ledovec, podívat se, co tam zatím opravdu může být. Díky tomu mám v sobě takovej motor, který mě nutí to dál zkoušet. Ano, občas to nejde tak, jak jsme se to učili, ale je tam ta motivace to zkoušet a už to je za mě úspěch.

Já: Co si myslíte o informacích, které vám byly předány? Bylo jich málo, hodně, akorát?

PA: Mně to nestačilo. Nebo takhle, dozvěděla jsem se toho tam neskutečně moc, ale mrzelo mě, že to už skončilo a že to nijak nepokračuje.

PP: Za mě bylo informací hodně. Asi by jich mohlo být i víc, ale já bych je spíš potřeboval víc upevnit, aby mi pak lépe ty znalosti přecházely do zkušeností. Přiznám se, a myslím, že v tom nejsem sám, že ten 14denní cyklus... No mezi setkáními jsem se tomu nevěnoval. Nepročetl jsem si to moc. A mrzí mě to.

Já: Byly nějaké informace, se kterými nesouhlasíte?

PA: Ne. Ono vše, co nám lektorky řekly, tak se pak v praxi ukázalo jako pravda.

PP: Je to tak.

Já: Teď se vrátíme zpátky k problémovým situacím. Kdybyste měli porovnat R problematický situace před a v průběhu Terapeutického rodičovství. Jak to vidíte?

PA: Jsme někde úplně jinde. Ta moje hlava tam už má informace a zkušenosti z kurzu.

Potřebovala bych to ještě trochu upevnit. A asi i nějak sdílet ty zkušenosti a situace a na nich si to upevnit s lektorem, aby mi řekl, co se tam dalo dělat jinak. Ale jinak mám takový uvědomělý přístup. Teď vybuchnu až když použiju nějaké ty prostředky. Použiju ty věci z kurzu a když se to nějak nedaří, nebo když nevím, jak to na to našroubovat, tak až pak vybuchnu.

PP: Pro mě byl R před kurzem zosobněním mnoha lidských vlastností, které jsou mi opravdu že bytostně nepřijemný. Sobectví, jájinkovství, já vše umím, vše je samozřejmé, na vše mám nárok. Jeho chování bylo a stále je, pro nepolibeného člověka pěstounstvím a tím, čím jsme si prošli v kurzu, tak jeho chování je prostě „napřesdržku“. Omlouvám se za ten výraz. Já jsem věděl, že má zátěž, věděl jsem i jakou má zátěž. To byl taky důvod, proč jsem se před kurzem snažil svoje emoce krotit a choval jsem se k němu co nejvíc láskyplně. Ten můj vztah k němu se trochu buduje i na mojí potřebě mu kompenzovat to, čeho se on jako malý nedočkal, co mu chybělo. Ten kurz mi pomohl v tom, že nejenom jsem si uvědomoval víc tu zátěž, co on na sobě má, ale já jsem ji začal i chápat. Začal jsem chápat i to, co to obnáší. Že to není jen to, že byl v děčáku, že je po obrně a že má ADHD s poruchou pozornosti. Díky tomuto kurzu si mnohem lépe dokážu moje emoce korigovat, protože vím, že ten kluk za to nemůže, a hlavně chápu i to PROČ za to nemůže. To jsem předtím nechápal. Co se vše tomu dítěti, člověku, může stát, když se mu nedostává tomu uspokojování potřeb v tom raném věku. A to, jestli je po obrně nebo jestli má ADHD, tak to prostě to nejmenší. Nejhorší jsou ty čtyři roky v děčáku, bez toho láskyplného vztahu a bez toho bezpečí. Ten narušený attachment tam je. A všechny ty projevy jsou prostě jen ukázka toho, co vše to trauma a narušený attachment dokáže.

Já: Jsou nějaké situace, kdy jste si řekli: „Jo, teď jsem to použil správně a teď je vidět, že to opravdu funguje“

PA: Ano, několikrát.

Já: Můžu se zeptat na nějakou situaci?

PA: Ve škole se stala nějaká situace, kvůli které mi volala i paní učitelka. Já použila tu metodu a ono to fungovalo. Bylo vidět, jak R najednou funguje, jak mi nelže. Já to mohla vyřešit v klidu a pohodě. Sama jsem zírала, jak to funguje.

Já: Jak na to reagoval R?

PA: No ono ho to úplně uklidnilo. Propojilo ho to víc se mnou. On najednou viděl, že mu věřím, že to řeším, že to řeším v klidu a že ten výsledek je i pozitivní vůči nám.

PP: Taky bylo vidět, že tam nebyl ten stud.

PA: To pro mě byla asi ta nejvíc „WOW“ situace.

Já: Nastal tam v průběhu kurzu nějaký zlom, kdy se váš vztah posunul k lepšímu?

PA: Ano, někdy ve třetině kurzu. Ve chvíli, kdy jsme se dozvěděli o ledovci, tak v tu dobu jsme se nějak začali i chovat jinak. Zajímavý taky je, že když přijdete z toho setkání, tak si pak začnete těch situací, který jste na kurzu řešili, všimnout doma. Třeba právě po setkání, kde se řešil ledovec, tak tam byla scénka, kterou lektorky hrály, a něco podobného se pak v následujícím týdnu stalo.

PP: Hned jsme pak vyzkoušeli to, co jsme se naučili a ono to fungovalo.

Já: A kdybyste nějak měli porovnat závěry těch situací?

PA: Já jsem neskutečně ráda za ten kurz, protože teď ty situace dost často končí pozitivně. A když ne, tak alespoň přemýšlím, co za metody přistě změním. Dokud jsme nezačali s biofeedbackem, tak to fungovalo krásně. Teď to zase trochu ustupuje, ale stále jedeme v tom, co jsme se naučili.

Já: Kdy jste začali využívat ty poznatky z kurzu?

PP: Hned někdy ze začátku o Vánocích.

PA: Jo to jsme si i s PP volali a řešili, co bychom měli dělat.

Já: Teď v poslední části se budeme bavit o čase po ukončení kurzu. Jak jste na tom tedy s informacemi z kurzu?

PA: Informací bylo dost, ale zároveň málo. A je potřeba to teda ukotvit.

PP: Asi tak no.

Já: Ocenili byste nějaké pokračování kurzu?

PP: My jsme i holkám, lektorkám, říkali, že bychom byli moc rádi, kdyby probíhalo nějaké opakování. Třeba jednou za 2 měsíce, čtvrt roku. Tam bychom si znovu prošli nějakou část a k tomu by se přidalo třeba něco dalšího. Sdíleli bychom tam třeba naše posuny a tak.

PA: Já musím souhlasit. Nějaký pokračování by bylo moc moc fajn.

Já: Měli jste nějaká očekávání?

PA: Já asi ne. Jen jsem doufala, že to bude fajn a že to pomůže a ono se to splnilo.

PP: Já měl očekávání takový, že jsem doufal, že se dozvím, co se děje v R hlavě. Abych prostě zjistil ty důvody, proč se ty situace stávají. A to se stalo. Bylo to nad očekávání splněno. Třeba já jsem si i díky tomuto kurzu uvědomil, čeho se na mě dopustili moji rodiče a i to, co jsem na svých dětech dělal špatně já. A opravdu se teď snažím používat ty věci, co jsem se naučil na tom kurzu. Snažím se to používat, protože díky tomu koriguju lépe svoje emoce, ale zároveň vím, že díky tomu nijak nevědomě R neublížím a nezablokují ten náš vztah, který mezi sebou budujeme.

Já: Je něco, co vás na kurzu zklamalo?

PA: To že už to skončilo.

PP: Je to tak. (smích)

Já: Je něco, co byste nechtěli určitě zapomenout?

PP: Ledovec

PA: Ledovec, PACE.

PP: Vlastně nic nechci zapomenout. Bylo by fajn, kdyby tyhle informace věděli všichni rodiče. Nejen pěstouni. Úplně všichni by se o tom měli učit.

Druhý rozhovor

Já: Tak jako minule se musím zeptat, zda souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru?

PP: Ano

PA: Ano

Já: Souhlasíte i s pokračováním výzkumu?

PA: Ano

PP: Ano

Já: Změnila se nějak situace od minulého rozhovoru?

PP: Nezměnila. Máme stále svoje děti i pěstounské děti.

PA: Je to tak no. Stále stejné.

Já: Minule jsme se bavili o problematických situacích.

PA: Už zase nezvládáme.

PP: Problémy tu jsou. Asi jsme se zase trochu propadli zpět. Po kurzu jsme měli energii a chuť používat vše, co jsme se naučili, ale jak R je dost náročnej, tak to energie i chuť postupně klesala. Museli bychom být bezedný trpělivostí, abychom to zvládali stále tak, jako těsně po kurzu. Stále tam nějaká chuť je, ale je jí méně. Když teď budu mluvit za sebe, tak čím více ho pozoruju, tak mám pocit, že to je marnost nad marnost. Všechno naše úsilí zdá se zbytečný.

Já: Můžete mi říct nějaké situace?

PP: Přímé situace? No... Já vím, že je jinej, vím, co vše má za sebou. Víم proč, se tak chová. Ale i tak mám občas tendence si tam promítat své zkušenosti s "normálníma" dětma. Přestože víم, že on "normální" není. On neví, co je vděčnost. Nechápe ten pojem.

Já: O tom jste mluvil i minule.

PP: No vidíte. A od té doby se to možná i trochu zhoršilo. My od něj neočekáváme, že nám za vše bude vděčný a bude nám děkovat, že se o něj staráme a tak. Spíš bychom očekávali, že po takové době, si bude vážit alespoň něčeho, ale on vše bere jako samozřejmost.

PA: Když my od něj očekáváme vstřícné chování, tak se to taky nestane. Teď už mám vyzozorované, že když na něj mluvím, tak mám pocit, že on zaklapne uši a nevnímá.

Já: Nastávají tyto situace častěji?

PP: Já ani nevím. Ono se to i dost mění ve spojitosti s tím, kde je.

PA: Když je jen semnou, tak je zlatej. Když jsme ve třech, tak je to horší a když je to ve společnosti, tak je to šílená změna v tom jeho chování. On PP bere už trochu víc.

PP: Mám pocit, že občas jsem já sám nějaký spouštěč, i když se snažím chovat co nejlépe.

PA: Ale má ho rád a dává mu to i dost zřetelně najevo.

Já: Vybavujete si, kdy k vám začal víc projevovat tu lásku?

PP: Já si myslím, že se to zlomilo ve chvíli, kdy jsem ho obejmul v autě. Že to nečekal. Možná to je jen má projekce, ale zároveň si myslím, že tohle je ta chvíle, která to spustila. Nevím, jak ten náš vztah nazvat. Asi bych ještě neřikal, že mi ukazuje, že mě má rád. Snad ano. Ale spíš mě bere.

PA: Myslím, že teď to je na R víc vidět, protože ho opustila taková ta žárlivost.

PP: Jo to je pravda, tam změna proběhla.

PA: On měl období, kdy PP bral jako konkurenta a hnal nás od sebe. A teď občas i za námi přijde se mazlit nebo si hrát. To jsou ty hezčí chvíle.

PP: Těch taky moc není.

Já: A tohle bylo v jakém časovém období?

PA: No, ono to přišlo nějak najednou. Že to bylo rychle. Skoro ze dne na den.

Já: Myslíte, že na to měl nějaký vliv ten kurz Terapeutického rodičovství?

PP: Přímo asi ne.

PA: Zároveň z nás asi začal pak cítit nějakou soudržnost a pocit, že jsme s PP na jedné vlně. Že máme tu stejnou myšlenku z toho kurzu.

PP: Možná na to i vliv má. Možná opravdu pomohlo to, že jsme se snažili aplikovat ty vědomosti o poruše attachmentu a tak. Snažíme se k němu přistupovat s tím, že víme že ten attachment, ta jistota a láska tam chybí. Trochu jsem doufal ve větší pokrok. Doufal jsem, že k nám začne víc získávat důvěru, bude s námi mluvit a třeba i to, že uvidí, že ve světě jsou i lidi, kteří by mu chtěli pomoci. Nevidím tam bohužel moc změnu.

PA: Zároveň pokud v nás vidí tu společnou sílu, tak i to je pokrok. Já si myslím, že to asi trochu pobral... To sjednocení.

PA: Bohužel, ale stále převažuje to jeho "negativnější" chování.

PP: To jeho chování. My to říkáme v uvozovkách, protože to nechceme hodnotit jako negativní. Z pohledu člověka, který je nezaujatý a o téhle problematice nic neví, to asi negativní chování je. I já, když jsem ho poznal, tak pro mě představoval vlastnosti lidí, které já nesnáším.

Egoismus, jájikovství, ... "Já jsem nejlepší, já to umím nejlépe." JÁ, JÁ, JÁ.

Já: A to stále přetrvává?

PP: Ano. Jak jsem říkal, tak vše bere automaticky. Vše je pro něj, a tak to má být. Nevím, jestli si dokáže vzpomenout na to, co bylo před tím, než skončil u PA.

PA: I kdyby si na to vzpomněl, tak on to extrémně vytěšňuje a je to na něm poznat.

PP: Takže když vlastně teď řeknu, že on nic jiného nepoznal, akorát to, že se mu každý podřizuje, tak se mu opravdu snažíme dát to, co potřebuje. To, co nám řekli, že potřebuje. Tu lásku, to naslouchání, ten respekt. Když to tak zjednoduším, tak to bere samozřejmě možná právě z toho důvodu, že nikdy nic jiného nepoznal.

Já: Jak se R chová v problematických situacích?

PA: On má zatmění. Nevnímá nás. A v tu chvíli neuděláme nic. A když to chceme řešit posléze, tak už dělá, že se nic nestalo.

Já: A takhle to bylo i v průběhu kurzu?

PP: Já mám pocit, že byla jedna chvíle, kdy nám to s ním šlo. To jsme v kurzu řešili příběh nějakého chlapečka, který ukradl pero a lektorka nám ukázala ten správný přístup, jak reagovat. Ten terapeutický, kdy neodsuzuješ, nasloucháš a snažíš se najít důvod. V tu dobu si myslím, že nám to i šlo.

PA: No v tu dobu se stal i ten náš příběh s tou školou, a to jsme dokázali bravurně vyřešit.

Já: Můžu se zeptat o jakou situaci jde?

PA: To bylo s těma brýlema. Ale to se tam zrovna tak prolínalo s tou výukou, že nám to řešit takhle přišlo úplně přirozený. Žili jsme v tom. Ty informace nám naskakovali mnohem rychleji, což teď už tak úplně není, protože se to nějak rozplynulo.

PP: S tím, jak ten kurz skončil a nemáme styk se skupinou a lektorkama a nemáme stejný naladění a jsme na to vše už jen sami, tak to vyprchává do toho stereotypu předtím. Tohle je asi největší chyba kurzu. Že to nijak dál záměrně nepokračuje. Třeba i jen jednou za dva měsíce by to stačilo, abychom si vysdíleli příběhy a nabrali energii a motivaci. Kdyby bylo nějaké setkání, tak by to pomohlo.

PA: Jsme jim to i říkali, že bychom jsme se chtěli vidět.

Já: K těm problematickým situacím ještě... Všimli jste si nějakých spouštěčů?

PA: No stále to je cokoli. Nejsme schopni dopředu odhadnout, co ho naštvě. Dost se mu teď zhoršilo chování ve škole. Když jsme byli v kurzu, tak se ve škole choval lépe, ale teď po létě, když je ve čtvrté třídě, tak se to zhoršilo. Učitelé mi i říkají, že mluví hodně sprostě, což když jsem pak řešila doma, tak jsme se shodli na tom, že jsme ho snad neslyšeli říct sprosté slovo. Vůbec jsme o tom nevěděli. Tam jsou spouštěčem jeho kamarádi a spolužáci. Jeden řekne jedno slovo a R se hned přidá.

PP: Podle mě má R takovou schopnost, že se dokáže dost rychle zorientovat v situaci a začít s ní pracovat. Něco z ní podvědomě vytěžit. Ale jen ve prospěch jeho, ne vůči ostatním. Jde si zatím co chce.

PA: Což je hlavně pozornost. Pro tu udělá vše.

PP: A zdokonaluje se v tom. V tom vytěžování si toho, co chce. Člověk by si řekl, že když už je asi šest let v pěstounské péči, tak se mu ty vzorce nějak změní, ale ono ne.

PA: Pan ředitel sjednotil čtvrtou a pátou třídu. Většina spolužáků už jde do puberty, ale takové té vyzrálější. U R je vidět, že mu něco jako puberta začíná také, ale zároveň je vidět, že je oproti spolužákům jinde. Že dělá takové ty opičky, jako malé dítě, aby si ho všimli. Už jen čekáme, kdy přijde to, kdy mu dá někdo přes pusku, protože ty spolužáci jsou mentálně někde jinde.

PP: On mentálně taky roste, ale o dost pomaleji. Jsou chvíle, kdy on je mentálně na úrovni desetiletého a jsou chvíle, kdy se chová jak pětiletý.

PA: Hlavně sociálně je zamrzlejší. Tam funguje na tom, že ze sebe bude dělat šaška a opičáka. Ale abychom nejeli jen takhle negativně, tak R chodí do skautu. Tam poznal nějaké kluky, se kterými se neskutečně sedl. Jeden je stejně starý jako R a druhý je mladší. S nimi fakt funguje moc pěkně. Byli na výpravě a R je nadšený, kluci jsou nadšený, jejich rodiče jsou nadšený a my asi úplně nejvíce. Normálně nám i nabídli, že bych R mohla dovést k nim domů, že by si kluci hráli.

PP: Je to krásný. Zase je ale potřeba počítat s tím, že je to ojedinelý, a hlavně celkem i krátkodobý. Uvidíme, jak se to bude vyvíjet dál.

Já: A takhle to je tedy od září?

PP: No, R chodí už do skautu rok a půl.

PA: S klukama se potkal v létě na táboře.

Já: A na tom táboře se choval R jak?

PP: Myslím si, že to bylo trochu lepší než minulý tábor. Nevím, čím to přesně bylo. Kluci se ho naučili už trochu brát, že třeba na nějaký jeho slova nereagují, aby se zbytečně nevyvolaly nějaké ty konflikty. Přesto tam ale nějaké byly... Když byl loni na táboře, tak tam byl novejš, tak se asi chtěl nějak uvést a ukázat se. Teď už je ta skupina víc pohromadě a on ví co očekávat od kluků a kluci ví, co očekávat od něj, tak je to klidnější.

Já: Řešili jste nějak chování R s vedoucími?

PP: No já jsem to řešil s klukama, kteří vedou v týdnu schůzky. Hlavně teda loni, teď už nějak ví, jak na něj. Na táboře jsem byl i já jako vedoucí, takže když už na to kluci sami nestačili, tak mě zavolali a já se o to postaral.

Já: Jak jste se o to například postaral?

PP: Snažil jsem se tím, co jsem se naučil na kurzu, ale občas to nešlo. On když má to velký zatmění, tak nevnímá a je potřeba ho vrátit zpátky nějakým impulzem. Ten impulz byl asi nejčastěji křik. On se pak "restartuje" a začne vnímat.

PA: O tom jsme se dneska i bavili, že jestli ta chvíle, kdy on se "restartuje" a začne poslouchat a reagovat je projev toho "dobrého" v něm, anebo jestli to je zase jen naučený nějaký vzorec chování. Jestli to není nějaká podvědomá naučená reakce, jak vybrousit z toho konfliktu.

PP: Jestli on to možná nebere jako ponížení. Ten stav, kdy my se s ním snažíme mluvit a ten problém nějak řešit. On se ponížení totiž vyhýbá co nejvíc může. Třeba u mě se to děje pravidelně, když mu dávám najevo, že když něco chce, tak by měl poprosit. Furt mu to nějak nejde pochopit.

PA: To je hodně zajímavá situace. Protože s tím má problém jen tady (u přítele doma).

PP: Tady, s mýma klukama (syny), ale i se mnou. A to i když jsme u PA doma. Už s tím možná nemá takový problém, jako dříve, ale i tak, když má říct "prosím", tak to nebere jako součást nějakého standartního služného vychování, bere to jako ponížení. To jeho ego se najednou musí sklánět. Ale jak říkám, už se to asi zlepšuje. Minimálně se mnou. Ale když tu byli synové, tak zase... Řekl jim: "Podej mi vodu." Oni to udělali a čekali na poděkování, které nepřišlo. Tak mu to řekli i oni: "Ty neumíš poděkovat?". No a tím se R zase dostal do toho stavu, kdy se s ním nedalo nijak mluvit.

Já: Jak na to reagoval?

PA: Stala se z toho estráda. Teď se to snažil zlehčovat, vtipkovat o něčem jiném, aby odvedl pozornost a vybruslil z toho.

Já: Jak to máte s nasloucháním R?

PP: Za mě určitě hůř než při kurzu. Bohužel. Teď tam není ten drive není i ta energie. V průběhu kurzu, jsem v tom žil, tak jsem to dělal, ale nebylo to automatické. Nebylo to zažité, abych s tím mohl aktivně pracovat stále. A jak to nemám zautomatizované, tak jsou chvíle, kdy spadám do toho mého standardu. Ale stále se snažím.

PA: Já se stále snažím, ale je to těžší.

Já: A s tím zautomatizováním. Máte nějaké ty informace z kurzu zautomatizované?

PP: Asi tam stále je ten ledovec. Že máme hledat ten důvod, co je pod tím vším. Nebo taky dívat se na ten problém z pohledu toho dítěte. Vžít se do něj s pohledem takovým, že to jeho chování není projevem nějakého aktivního zla. Že to je něco, čeho se mu bohužel dostalo v raném dětství. To tam je. Ale s těma jinýma situacema, kdy on projevuje jájinkovství je to horší. Ty situace já moc nezvládám.

PA: Já něco zautomatizované mám, ale vím, že hodně toho spadlo zpět. A to i přesto, že vím, že něco v nějakou situaci fungovalo. Většinou to byly situace, který se pro to přímo nabízely. Že byly jako z učebnice. Ale při běžném každodenním fungování sklouzávám zase zpět. Teď jsem byla na přednášce Hermana, který napsal knihu *Najděte si svého martana*, a to se mi moc líbilo. Vlastně to je i něco hodně blízkého k pochopení toho R. Ten mě tou tříhodinovou přednáškou zase nakopl a donutilo mě to zase přemýšlet nad R trochu jinak. Díky tomu jsem si i uvědomila, že bych potřebovala nějaké pravidelné opakovačky, aby to ze mě nevyrchalo.

PP: Mě by zajímalo, jak to mají ostatní ze skupiny. Jestli to taky tak mají. Jestli by taky potřebovali opáčko, aby se to zautomatizovalo. Teď ještě jak se R blíží do puberty, tak to bude ještě šílenější. Asi ten hlavní důvod, proč to nemám zautomatizované je to, že u R opravdu já

nevidím žádný progres. Třeba lidi, kteří by ho viděli jednou za měsíc by se mnou nesouhlasili, ale já to tak vidím.

PA: No já jsem v tom asi tak zabředlá, že mi to prostě asi nejde, když nemám žádnou tu přímou motivaci.

PP: Já si dokonce i myslím, že on se v nějakých situacích i naučil reagovat na tu naši snahu, bohužel ne tak, jak bychom si představovali. Před rokem, když jsem se mu snažil vysvětlit, že prohra není nic hrozného a že i prohra mu dává nové příležitosti, minimálně k tomu, že si může uvědomit, co se stalo a jak se to dá udělat lépe, tak mám pocit že i vnímal. Teď mám pocit, že zaklapne klapky a neslyší. Nevnímám to, že by on chtěl nějak poslouchat.

PA: Ale třeba u té prohry opravdu vyzrál, protože teď mu už nevádí prohrávat. Teď už to jinak prožívá a dává najevo... No a já, jak jsem teda říkala, tak jsem člověk, co stále potřebuje procvičovat. Nezautomatizuji si věci tak rychle.

PP: A u mě to je možná i tím, že nežijeme spolu. S R se vídám 2x-3x do týdne. Nechápu, jak to PA zvládá. A ona to asi nechce slyšet, ale já na ní vidím, že ji to vyčerpává. Nevím, jestli jí to činí nějak šťastnější.

PA: Možná od toho kurzu mám pocit, že o péči o R dokážu i jinak smýšlet.

Já: K tomu jsem se také chtěla zeptat. Změnilo se to od minule nějak? Minule jste říkala, že péči o R berete více jako službu.

PA: To mám asi stále stejný...

Já: A ten emocionální vztah?

PA: Já úplně nevím. Ale od té doby, co ho mám v péči, tak mám pocit, že to je lepší s podtextem toho, že nevím, jaký bude výsledek. Jakože nevím, co z něj vyroste.

PP: A co je teda lepší?

PA: No proti tomu, co jsem s ním zažívala dřív, tak dnes je to jiný.

PP: Jeho chování?

PA: Ano. Chová se jinak. Ale mě už třeba to "negativní" chování vytáčí jen ve chvílích, kdy to je nějakou víc zdůrazněný. Třeba po třídních schůzkách mám propad. Dřív jsem ten propad, marnost, beznaděj zažívala častěji. Dřív jsem to světlo na konci neviděla a teď, je to už vážně lepší. Teď ty propady mám, když je to něčím vyprovokovaný. Třeba tenhle víkend to mohla být pohoda, ale on úplně nabourával tu náladu. A to si to s námi mohl tak užívat, protože jsme dělali tak krásný činnosti a hezky to plynulo... A on to prostě nabourával... To pak propad mám. Ten propad, protože vím, že to mohlo být mnohem lepší. Já si s ním promluvím o všem a ptám se ho tisíckrát na důvody třeba toho, proč ve škole mluví sprostě. Pak se otevrou dveře, já ho poprosím, jestli by to šlo bez těch sprostých slov a on řekne, že to zkusí. Jenže ten slib poruší. A pak ten splín už máte zase. Takže já nevím, co vše si můžu zautomatizovat a ani nevím jak. Protože člověk se snaží stále dokola a pak najednou přestane, protože už v tom nevidí ten smysl. Pak zase přiběhne ta vlna naděje, tak se zase snažíte a pak to jde zase dokola.

PP: Ale třeba kluci ze skauta, když mi dávají nějakou zpětnou vazbu, tak říkají, že to je lepší. Teď jde jen o to, jestli to zase není jen naučený jeho chování tak, aby prostě proplul. Mi prostě nejde do hlavy, že se chová hezky jen v některých situacích a na některých místech.

Já: Jak vnímáte vy, jako třetí osoba, vývoj vztahu mezi R a PA?

PP: U PA došlo v jednu chvíli ke zlomu, kdy ji došlo, že není R matka, ale že je jeho průvodce. V tu chvíli bylo vidět, že se z ní jako by odvalil kámen tíže. A pak i teda já na ní vidím to, že je anděl. Ona v sobě má neskutečnou lásku, sílu a potřebu pomáhat. A to je na jednu stranu nádherný... Na tu druhou stranu ji to ničí... Zase se vracím k tomu, že kdyby tam byla nějaká změna a ty vzorce se u R přepisovaly, tak by to bylo taky jiný. Byla by tam ta větší motivace do toho pokračovat.

PA: Taky jde o to, kolik vzorců musíme přepsat my na nás, aby se to začalo přepisovat u něj.

PP: No to určitě! To máš pravdu. O nás je to tady dost.

PA: Já právě poslední dobou jsem přesvědčená o tom, že to je hlavně o mně.

PP: To já vím.

Já: Takže kdybychom ty informace o konfliktech shrnuli.

PA: Situace se nezlepšily, naše pochopení je lepší.

PP: To analyzování těch situací je lepší. Snažíme se k němu přistupovat co nejlépe umíme.

PA: Co nejvíc empaticky.

PP: Ale jde to ztuhá. Já s ním nejsem pořád, takže mám tu výhodu, že si můžu odpočinout a nabrat síly, což PA nemůže.

Já: Jak berou vaši synové R?

PP: Na to, v jakém jsou věku, tak musím říct, že ho zvládají za mě dost slušně.

Já: Kolik jim je, jestli se můžu zeptat?

PP: 13 a 15. Berou ho fakt celkem dobře. Chvilku to bylo dost šílený, že ho kluci nezvládali, ale naučili se s tím pracovat a nějak R brát.

Já: Takže si myslíte, že by pokračování kurzu bylo přínosem?

PP: Já nedokážu říct, zda by to dlouhodobě opravdu fungovalo, ale myslím si, a i cítím to, že bych se cítil lépe a že by to pomohlo. Kdyby ten kurz byl nastavený tak, že v červnu končí ta intenzivní část, ale pak bude pokračovat to, že bychom se jednou za dva měsíce vídali a tam bychom sdíleli vše pozitivní i negativní a lektorky by tam byly a dokázaly nám nějak poradit nebo dát zpětnou vazbu, tak by to pomohlo. Myslím, že by to tak mělo být pevně nastaveno v kurzu.

PA: Mně by to určitě pomohlo, protože vím, že jsem ty AHA momenty měla. Takže si myslím, že jednou za dva měsíce se sejít a projít to by nebylo na škodu.

Já: Můžu se zeptat jaké AHA momenty?

PA: To bylo třeba u toho problému u školy a pak i u něčeho jiného, ale teď si nevybavím u čeho.

Já: Zažili jste teď nějaký AHA moment?

PA: Já přes léto. R byl totiž přes léto v lázních a já si konečně odpočinula. Ten AHA moment přišel ve chvíli, kdy mi došlo, jak extrémně zatěžující R je. Takový moment jste asi nečekala, ale i takové AHA momenty mám.

PP: Jsem to říkal no. (Smích)

PA: Třeba díky tomu, jak jsme se ještě potom s někým ze skupiny vídali a já jsem jim otevřeně říkala, co jsem zrovna cítila, že jsme už ve věku, a i celoživotním útlumu, že se vlastně neumíme vyprovokovat k akci, že nám chybí takový ten elán. A s tím podle mě i souvisí to, že nedokážeme už tak moc pracovat s hyperaktivními dětmi. Že už na to nemáme tu energii... To teda nemá nic společného s kurzem, ale i tak je to podle mě zajímavý... Jsem prostě došla k závěru, že jakoby my nedokážeme vystoupit z té komfortní zóny, kterou jsme se naučili, ale možná kvůli tomu, že nám to nedává smysl, protože když jsme na chvilku vystoupili, tak se stejně nic nezměnilo a žádný progres nebyl.

PP: A jsme zase u toho progresu no... Kdyby tam byl, tak je i motivace.

PA: Jo, a ještě jednu myšlenku mám. Jsme byli zase na kurzu, na kterém byla i holčička s kochleárním implantátem a všichni ji respektovali a byli k ní hodný, jen náš R ji prostě otravovat a pošťuchoval. Byly tam děti, který taky byly z ústavu a mají taky ty raný traumata, ale i tak dokázaly navnímat, že ta holčička potřebuje klid a prostor. Jen náš R ne. A tam právě i třeba R překvapil jednu z lektorek, kterou já mám neskutečně ráda a považuju ji za neskutečného profesionála z různých důvodů, a on ji i tak dokázal zaskočit, že mi i ona sama říkala: "No, jak já jsem se musela držet". A to ona opravdu vydrží všechno.

Já: Jaký má teď vztah R s F?

PA: To je taky celkem novinka, že F teď hodně vyhledává a kontaktuje R.

PP: Občas v dobrém a občas ne. Občas do něj kope, občas ho obejmě.

PA: Ale stále ho hledá a nechce bez něj fungovat. Ptá se: "Kde je R? Kde je? Proč tady není?" Takový urputný hledání. Pak to hezky funguje, ale jakmile mu R přepne televizi, tak F do něj celý odpoledne dokáže klidně kopat.

PP: Ale není to tak vždycky jo. Občas se jdou jen obejmout a je to.

PA: Tohle se od minula opravdu změnilo. Tohle je třeba dva tři měsíce. Nějak od začátku školy.

Já: A je to i ze R strany, nebo jen od F?

PA: To ani moc ne. Spíš tam jsou chvíle kdy se obejmou, ale že by R aktivně F vyhledával to ne. Možná si všiml, že ho F teď vyhledává, tak to třeba ten vztah ještě víc ovlivní, ale teď je to hlavně z F strany.

Já: Máte možnost využívat nějaké poradenství od lektorek?

PA: Možnost určitě je, jen ji nevyužíváme. Zároveň víme, že toho mají lektorky hodně, tak je nechceme nějak i otravovat. Teď třeba vím, že za jednou z nich asi půjdu, protože R začíná vytvářet lži, kterým ale on sám věří. Nevíme, jestli to je nějaká strategie nebo to je něco jako jájinkovství.

PP: Já teď nevím, o jaké situaci mluvíš, ale třeba to může být dětská lhavost.

PA: Tak třeba přijde ze školy a má v notesu napsáno, že nemá lepidlo, nůžky, sešit. Já otevřu aktovku a vyndám to vše ven. Pak se o tom bavíme a on to nějak nerozebírá. A když to pak řešíme ve škole, tak nám říkají, že jim R zapřísáhlé tvrdí, že to nemá. A to s ním tašku balím já.

PP: Třeba já nevím, jak bych se i cítil, kdybych jim volal. Tam jsme se o věcech bavili pravidelně jednou za čtrnáct dní. Teď je možné, že bych jim zavolal, že potřebuju konzultaci a ony by řekly: “No mám volno za tři týdny”. Což už je něco úplně jiného a člověk se i cítí úplně jinak, když o tom problému pak mluví. Navíc za tři týdny už to z člověka vyprchá a překryje to i jiný problém.

Já: Je nějaká informace z kurzu, se kterou se neztotožňujete?

PA: Ne. Ono my víme, že to funguje, jen na to nemáme energii. A taky to zapomínáme.

PP: Občas se stane, že si pak řekneme “tohle prostě na R nefunguje”. Třeba u toho mluvení a vracení se k tomu problému zpětně.

PA: V tu chvíli to s ním řešíme, ale pak nám prostě hlavou projde, že to bylo možná i zbytečný.

PP: Ale to, že nám to nefungovalo neznámá, že s tím nesouhlasíme. Spíš to asi znamená to, že jsme to aplikovali špatně.

Já: Je nějaká informace, na kterou naopak vzpomínáte často?

PA: Ledovec.

Já: Co vidíte jako úplně největší přínos kurzu?

PP: Tak já začnu. Mnohem větší rozhled. Pochopení, vzhled do toho, co se v té dětské duši děje a co můžeme jako ti průvodci způsobit, ovlivnit, na co si dát pozor. Myslím, že nějakým výtahem tohohle kurzu by si měl projít každý budoucí rodič. Já třeba jsem si jako “zkušený” rodič uvědomil to, co jsem já se svojí ženou dělal špatně. Myslím si, že výtah by se měl povinně i učit na střední. Přínosem jsou všechny ty informace. To že to v nás nějak zůstalo a víme, v jakých situacích se jak chovat, i když to nemáme zautomatizovaný je neskutečný přínos. To že jsme tam potkali skupinu lidí, se kterými jsme mohli sdílet vše a věděli jsme, že nás nebudou soudit je taky neskutečný přínos.

PA: Já jsem neskutečně ráda, že jsme tím mohli projít. Zase to nastavilo a spustilo jiný myšlenkový pochody, který jsem ještě nezažila. Díky tomuto kurzu, se na toho kluka koukám jinak. Jen jak jsem už říkala, je škoda, že to nemá nějaké pokračování, protože bych to dostala pod kůži víc. Ale moc moc děkuju, že jsem to absolvovala.